

T.C.
HİTİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
KUR'AN'DA YAHUDİ İMAJI

Yüksek Lisans Tezi

Saliha SALMAN

Çorum 2020

KUR'AN'DA YAHUDİ İMAJI

Saliha SALMAN

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Mustafa BIYIK

Çorum-2020

KABUL VE ONAY

Saliha SALMAN tarafından hazırlanan *Kur'an'da Yahudi İmajı* başlıklı bu çalışma, 04/11/2020 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği / oyçokluğu ile başarılı bulunarak yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Kemal POLAT

(Başkan)

Prof. Dr. Mustafa BIYIK

(Danışman)

Dr. Öğr. Üyesi Hesna Serra AKSEL DURMUŞ

(Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Prof. Dr. Muhammed Asif YOLDAŞ

Enstitü Müdürü

T.C.
HİTİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yaptığımı beyan ederim. (04/11/2020)

Saliha SALMAN

ÖZET

SALMAN, Saliha. *Kur'an'da Yahudi İmajı* (Yüksek Lisans Tezi), Çorum, 2020.

İslam ve Yahudilik, birbirleri ile olumlu olumsuz yakın tarihsel, sosyolojik ve kültürel ilişkileri olan iki etkin dindir. Sayısal anlamda dünya genelinde Müslüman nüfusa oranla Yahudi sayısı orantılanamayacak kadar az olsa da, tarihsel köken ve özgül ağırlıklarıyla iki büyük dünya dini olarak karşımıza çıkan İslam ve Yahudilik aynı coğrafyada ortaya çıkmışlardır. Tipolojik olarak da birtakım benzerlikler taşımaktadır. Ancak zaman zaman birbirlerine pejoratif bir yaklaşım sergilemeleri ile tüm dikkatleri üzerlerine çekmektedir. İslam'ın ortaya koyduğu Yahudi portresinin sınırlarını belirlemek için çalışmada Kur'an'ın Yahudileri ele alış şekli detaylıca ortaya konmaya çalışılmıştır. Kur'an'ın bu yaklaşımının olumsuz; hatta çok sert olduğu görülmektedir. Hakikati gizlemeleri, Müslümanlarla alay etmeleri, Allah'a oğul isnat etmeleri, ahde vefa göstermemeleri, nankör oluşları, fırsatçılıkları yalancılıkları ve benzeri vasıflarıyla Yahudiler Kur'an tarafından sert bir şekilde eleştirilmektedir.

Bu çalışma, giriş ve sonuç bölümleri ile iki ana bölümden oluşmaktadır. Tez konusuna bir hazırlık mahiyetinde Yahudilerin tarihsel sürecine kısaca değinilen giriş kısmında bu tezin konusu, amacı, önemi ve kullanılan yöntem hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde Yahudilerin tarihsel süreçte ilk olarak Arap yarımadasına gelişleri ve buraya yerleşmeleri, Hz. Peygamber'in ortaya çıkmasıyla ona karşı olan tavırları, savaş ve barış dönemlerinde Mekke ve Medine dönemleri Yahudi-Müslüman ilişkileri ele alınmıştır. Burada ayrıca Yahudilerin bir peygamber olarak ortaya çıkan Hz. Peygamber'e ve bu dinin temel kutsal kitabı Kur'an'a karşı yaklaşımlarına yer verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise Mekkî ve Medenî ayetlerde Yahudilerin ele alınış şekli ve buralarda karşımıza çıkan hitap farklılıklarına yer verilerek ortaya konan temel Yahudi karakteristikleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Tezin sonuç kısmında ise araştırma konusuna ilişkin ulaşılan bulgu ve değerlendirmelere yer verilmiştir. Çalışma, kaynakça ile son bulmaktadır.

Anahtar Kavramlar: Kur'an'da Yahudi, Yahudilik İmajı, Yahudi Karakteri.

ABSTRACT

SALMAN, Saliha. *Jewish Image in the Qur'an* (Master Thesis), Çorum, 2020.

Islam and Judaism are two active world religions that have close historical, sociological and cultural relations, both positive and negative. In numerical terms, the Jewish population is very small compared to the Muslim population worldwide. Despite this Islam and Judaism emerged in the same geography as they are two major world religions with their historical origin and specific importance. They have been in geographies close to each other throughout history and have some typological similarities. However, from time to time, they attract all the attention by taking a pejorative approach to each other. In order to determine the boundaries of the Jewish portrait of Islam the way the Qur'an deals with Jews is revealed in detail. The Quran sometimes has harsh criticisms that their approach is negative on this issue. Jews are harshly criticized by the Qur'an for their concealment of the right, their mocking of Muslims, allegations of being the son of god, not to keep their promise, their ingratitude, opportunism, lying and similar qualities.

This study consists of two sections, excluding the introduction and conclusion sections. In the introduction part of the study, after giving a brief information about Jewish history, it was tried to give information about its subject, importance, purpose and method.

In the first part of the study, different views of historians about how and when Jews came to the Arabian peninsula are given. Then Prophet Muhammed was given about the level of the relationship between the Prophet and Jews by considering both the war period and the peace period. By giving information about the Jewish tribes living in Madinah and other Jewish tribes living outside Madinah, the attitudes and behaviors of these tribes against Muslims were mentioned. Towards the end of this chapter, it was given information about the reasons why Jews didn't accept the Prophet Muhammed and Jews' attitude and behaviours towards him.

In the second part of the study, it is briefly mentioned how the Jews are handled in the Makkah and Madinah verses and what appeal differences are. Later, the characteristics of Jews and their features are described in the verses of the Qur'an.

In the conclusion part of the study, general information about the research subject is included and evaluations are made for the findings obtained.

Key Concepts: Jews in the Qur'an, Image of Judaism, Jewish Character.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR.....	viii
ÖNSÖZ.....	vii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

YEDİNCİ ASIR ARAP YARIMADASI VE MÜSLÜMAN-YAHUDİ İLİŞKİLERİ

1.1. VII. ASIRDA ARAP YARIMADASI VE YAHUDİLER	4
1.2. YAHUDİLERİN HZ. PEYGAMBER VE MÜSLÜMANLARLA İLİŞKİLERİ.7	
1.2.1. Mekke ve Medine Dönemleri.....	8
1.2.2. Yahudi Gruplarla İlişkiler.....	12
1.2.2.1. Ben-î Kaynuka Yahudileri.....	12
1.2.2.2. Ben-î Nadir Yahudileri	13
1.2.2.3. Ben-î Kureyza Yahudileri.....	14
1.2.2.4. Hayber Yahudileri	16
1.2.2.5. Fedek Yahudileri	17
1.2.2.6. Vâdi'l-Kurâ Yahudileri.....	18
1.2.2.7. Teyma Yahudileri	18
1.2.2.8. Makna Yahudileri	18
1.2.2.9. Cerbâ, Ezruh ve Eyle Yahudileri.....	19
1.3. YAHUDİLERİN KUR'AN'A BAKIŞI	19

İKİNCİ BÖLÜM
KUR'AN'IN GENEL YAHUDİ TASAVVURU

2.1. TANRI İNANCINA YÖNELİK ELEŞTİRİLER	23
2.1.1. Antropomorfik Bir Tanrı Anlayışı Benimsemeleri	24
2.1.2. Tanrı'yı Gerçek Anlamda Tanımamaları	25
2.1.3. İnanmadıkları Halde İman Etiketlerini Söylemeleri.....	26
2.1.4. Tanrı'ya Oğul İsnat Etmeleri	27
2.1.5. Kendilerini Tanrının Oğulları Olarak Görmeleri.....	29
2.1.6. Putperstliğe Yönelmeleri	30
2.1.7. Tanrı'yı Görme ve Onu Yaratıcı Bilme İstekleri.....	33
2.1.8. Din Adamlarını Rabb Edinmeleri.....	34
2.1.9. Allah'ı Fakir ve Cimri Olarak Nitelendirmeleri	33
2.2. MELEK VE PEYGAMBER İNANCINA YÖNELİK ELEŞTİRİLER	36
2.2.1. Cebrail'e Düşman Olmaları.....	37
2.2.2. Peygamberlerden Mucize İstemeleri	38
2.2.3. Peygamberleri Öldürmeleri	39
2.2.4. Hz. İsa'nın Mucizelerine İnanmamaları	39
2.2.5. Hz. İsa'yı Öldürdüklerine Dair İddiaları	40
2.2.6. Hz. İsa'nın Annesine İftiraları	40
2.2.7. Hz. Süleyman'ın Hükümdarlığı Büyücülükle Kazandığını İddia Etmeleri...	42
2.3. KUTSAL KİTAB'A YÖNELİK ELEŞTİRLER.....	43
2.4. İBADET VE UYGULAMALARA YÖNELİK ELEŞTİRİLER.....	46
2.4.1. Cumartesi Yasağına Uymamaları	46
2.4.2. Kiblenin Değişmesi Konusundaki Tutarsızlıkları	48
2.4.3. Cennete Yalnızca Yahudilerin Gireceği İddiaları	48
2.4.4. Nimetlere Karşı Nankörlükleri	49
2.5. AHLAK VE KARAKTERE YÖNELİK ELEŞTİRİLER.....	50
2.5.1. Büyüklenmeleri	50
2.5.2. Kalplerimiz Kılıflıdır Demeleri	52
2.5.3. Ahde Vefa Göstermemeleri	52

2.5.4. Savaştan Kaçmaları	53
2.5.5. Dünya Malına Düşkün Olmaları	55
2.5.6. Haksız Kazanç Sağlamaları	56
2.5.7. Rüşvet Almaları ve Tefecilik Yapmaları	56
2.5.8. Hakikati Gizlemeleri ve Yalancı Oluşları	57
2.5.9. Zan Peşinde Koşmaları	58
2.5.10. Tartışmacı Bir Yapıya Sahip Olmaları ve İhtilafa Düşmeleri	58
2.5.11. Bozgunculuk ve Fesatçılık Yapmaları	59
2.5.12. Nasihatlere Kulak Tıkamaları	60
2.6. SOSYAL YAŞAMA YÖNELİK ELEŞTİRİLER	60
2.6.1. Müşriklerle İşbirliği Yapmaları	60
2.6.2. Azgınlık ve İsyankârcılıkları	61
2.6.3. Müslümanlara Karşı Olumsuz Tutumları	62
2.6.4. Lanetlenmeleri ve Gazaba Uğramaları	63
SONUÇ	65
KAYNAKÇA	69

KISALTMALAR

age	: Adı Geçen Eser
agm	: Adı Geçen Makale/Madde
b.	: İbn
Bkz. /bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
Hz.	: Hazreti
Krş.	: Karşılaştırınız
md.	: Madde
MÖ.	: Milattan Önce
MS.	: Milattan Sonra
S.	: Sayı
ss.	: Sayfalar
t.y.	: Tarih yok
vb.	: ve benzeri
Yay.	: Yayınları
y.y.	: Yer yok

ÖN SÖZ

Kur'an, insanların ders ve öğüt alması için sıklıkla geçmiş milletlerin kıssalarından sıklıkla bahsetmektedir. Kur'an'ın geniş yer verdiği milletlerden biri de Yahudilerdir. Şüphesiz bunun coğrafi, dini, toplumsal ve politik pek çok nedeninden bahsedilebilir. İslam'ın ortaya çıkmasından itibaren sürekli coğrafi olarak bu iki dinin birbirlerine yakın olması, ikisinin teolojik zemin anlamında ortak birtakım bileşenlerin bulunması, doğal olarak Kur'an'ın Yahudilere geniş yer vermesi ile sonuçlanmıştır. Kur'an'ın Yahudilere ilişkin vermiş olduğu verileri akademik bir disiplin içerisinde doğru bir şekilde anlamak ve değerlendirmek elbette ki Müslümanlar için son derece önemlidir.

Kur'an'a bakıldığında, onun Yahudilere karşı tavrının çoğunlukla menfi olduğu görülmektedir. Kur'an'da pek çok yerde Yahudilere karşı sert eleştiriler getirilmektedir. Ancak nadir de olsa, bazı Yahudilerin eleştirilerden muaf tutulduğu görülmektedir. Kur'an'ın eleştirdiği Yahudiler daha çok Allah'ın emirlerine karşı gelen, haramı helal, helalı haram yapan, kötü huy ve mizaca sahip olanlardır. Örneğin Kur'an'ın bir ayette bazı Yahudilere yüklerle mal emanet edildiğinde onu eksiksiz sahibine iade edeceğini, bazılarının da bir dinar dahi emanet edilse tepesine dikilip durmadıkça sahibine emaneti iade etmeyeceğini belirtmesi¹, Kur'an eleştirilerinin bütün Yahudileri kapsamadığının açık bir delili olarak pekâlâ sunulabilir. Öte yandan benzer yaklaşımı Hz. Peygamber'in yaşamında da görmekteyiz. Nitekim Hz. Peygamber Medine döneminde yapılan anlaşmaya uymayan ve verdiği sözde durmayan Yahudileri cezalandırırken, anlaşmaya uyan ve verdiği sözde duran Yahudiler için böyle bir cezalandırma söz konusu olmamıştır. Dolayısıyla Hz. Peygamber'in politik yaşamında da gördüğümüz şekliyle, Kur'an'ın eleştirilerini bütün Yahudilere yormak, maksadı aşan yanlış bir genelleme olacaktır.

Şüphesiz Kur'an Yahudilerin vasıfları yanında Yahudi tarihine, Yahudilere geçmişte verilen nimetlere, onlara sunulan mucizelere ve onlara yapılan öğütlere de yer vermektedir. Kur'an'ın Yahudilerden bahsettiği ayetler zamansal anlamda *Mekkî* ve *Medenî* şeklinde tasnif edildiğinde, ilkinde daha çok İsrailoğulları'nın tarihsel sürecinin ele alındığı,

¹ Al-i İmran 3/75.

ikincisinde ise İsrailoğulları'nın sahip olduğu kültürden bahsedildiği görülmektedir. Buna bağlı olarak, Kur'an İsrailoğulları'nın tarihi hakkında bilgi verirken yumuşak bir dil kullanırken, Yahudi kültür ve inancından bahsederken bu durum aniden tersi bir hal aldığı söylenebilir.

Bu çalışma bir giriş, iki ana bölüm, sonuç ve kaynakça kısmından oluşmaktadır. Giriş kısmında konuya hazırlık bağlamında genel hatlarıyla kısaca Yahudilikten bahsedildikten sonra, çalışmanın amacı ve öneminden, çalışmada kullanılan kaynaklardan ve bu kaynakların seçiminden söz edilmiştir. Bu kısımda ayrıca tezde kullanılan yöntem ortaya konmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde Kur'an'da yer alan Yahudi tasavvurunun tarih, zaman-mekân ve sebep-sonuç ilişkisi içerisinde sağlıklı bir şekilde ortaya konabilmesine bir zemin oluşturması için Hz. Peygamber döneminde Arap yarımadasında yaşayan Yahudiler ve bunların Müslümanlarla olan ilişkileri incelenmiştir. Bölümde ayrıca söz konusu Yahudilerin Kur'an'a karşı tutum ve yaklaşımları da ele alınmıştır.

İkinci bölümde ise Yahudilerle ilgili Kur'an ayetleri esas alınarak Kur'an'ın Yahudi algısı ortaya konmaya çalışılmıştır. Çalışma, genel değerlendirmelerin yer aldığı sonuç kısmı ve kaynakça ile son bulmaktadır.

Bu tez çalışması sırasında fikirleriyle beni sürekli yönlendiren ve ufkumu açmamı sağlayan danışman hocam Prof. Dr. Mustafa BIYIK'a çokteşekkür ederim. Ayrıca tez süresince her zaman yanımda olan ve beni manevi anlamda destekleyen sevgili eşime, anneme ve elbette ki her zaman bana ihtiyaç duymasına karşın zamanından çaldığım sevgili kızım Erva Zeynep'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

GİRİŞ

Tarihsel kökeni Hz. İbrahim'e kadar gerilere giderek yaklaşık 4.000 yıllık bir tarihsel geçmişe sahip olan Yahudilik, özellikle etnisite ve dini milliyetçilik anlayışları ile dikkatleri üzerine çekmektedir. Bu din mensupları tarihsel süreçte dünyanın pek çok yerine dağılmış olsalar da ortaya çıktıkları Ortadoğu ile bütünleşen tarihsel geçmişleri ve buna bağlı olarak ürettikleri teo-politik, ekonomik ve toplumsal söylemleri, onları her zaman atalarının yurdu ve vaad edilen kutsal topraklar olarak bilinen Süleyman Tapınağı merkezli Kenan diyarına yönlendirmiştir. Etnik anlamda İbrahim ile başlatılan Yahudi tarihi, Musa ile ikinci aşamaya geçmiş, ardından Krallar Döneminin meşhur isimleri Talut, Davut ve Süleyman ile en güçlü dönemlerini yaşamışlardır. Kral Süleyman'ın ölümü ile bölünmelere maruz kalan İsrailoğulları, tarihte Asur, Babil, Pers ve Yunan başta olmak üzere değişik milletlerin egemenlikleri altında varlıklarını günümüze kadar sürdürmüşlerdir. İsrailoğulları başlangıçta esaretlerini daha çok ortaya çıktıkları bölge içerisinde yaşarken, özellikle 70 yılında gerçekleşen Büyük Sürgün ile birlikte bu defa dünyanın çeşitli yerlerine zorunlu göçlere maruz kalarak buralarda yaşamlarını sürdürmeye çalışmışlardır. Ancak onlar coğrafi farklılıklara karşın her zaman için Ortadoğu merkezli bir dini-siyasi, söylem geliştirmeyi ve bunu canlı tutmayı başarmışlar ve böylelikle sonunda uzun bir aradan sonra İsrail devletini bu topraklarda kurmuşlardır. Süleyman Tapınağı'nın Kudüs'te bulunması, başta Yahudi ataları olmak üzere önemli dini siyasi şahsiyetlerin tamamının Ortadoğu'da bir yaşam sürmesi, söz konusu bölgedeki diğer halklarla Yahudiler arasında daha çok gerilime dayalı zorunlu bir sosyo-politik, hatta dini ilişki ağını ortaya çıkarmıştır. İslam dininin VII. asırda aynı coğrafyada ortaya çıkması ve bu din kurucusunun soyunun da tıpkı Yahudiler gibi İbrahim peygambere dayanıyor olması, iki din mensupları arasında da zorunlu olarak çok boyutlu girift ama genel olarak birbirlerini dışlayıcı olumsuz bir ilişkiler ağını ortaya çıkarmıştır.

Yahudilerin Hicaz bölgesine gelişi konusunda araştırmacılar arasında fikir ayrılığı bulunmaktadır. Bazı tarihçiler bunun için Babil sürgününü ortaya atsalar da, diğer bir kısım tarihçiler ise bu konuda Musa zamanını işaret ederler. Her halükârda Yahudilerin Hicaz bölgesine nasıl geldikleri hakkında çeşitli görüşler olsa da İslâm'ın ortaya çıkmasına doğru

onların Arabistan'ın birçok bölgesine yayılmış oldukları bilinen bir gerçektir. Bu Yahudi gruplar Eyle Limanı'ndan Yemen ve Oman'a, Medine'den Bahreyn'e kadar olan bölgelere yayılmışlardır.

Hicaz bölgesinde özellikle Medine'de yaşayan Yahudiler Hz. Peygamber'in hicreti ile birlikte İslam ile tanışmışlar ve Müslümanlarla bir arada yaşamışlardır. Onların Hz. Peygamber ve Müslümanlarla bir arada yaşamaya başlaması, arada birtakım olumlu-olumsuz siyasi, dini ve sosyal ilişkiler ortaya çıkarmıştır. Nitekim Kur'an'da söz konusu hususlara işaret edilmektedir. Bundan dolayıdır ki, Kur'an'da en çok bahsi geçen millet Yahudilerdir.

Kur'an'da Yahudilerin tarihleri, kutsal kitapları, inançları ve ahlaki özellikleri ile ilgili birçok bilgiye rastlamak mümkündür. Bu bağlamda Kur'an'ın yer verdiği Yahudilerle ilgili ayetler esas alınarak Kur'an ortaya koyduğu genel Yahudi imajının sağlıklı bir şekilde belirlenmesi, bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Zaman zaman uç noktalara varan gerilime dayalı ilişkiler ağı, çoğu zaman gerçek tablonun net bir şekilde görülmesini engellemektedir. Bir bilim dalı disiplini ile tarihsel arka plan dikkate alınarak dini, ekonomik, siyasi ve toplumsal faktörlerin bir yöntem dâhilinde titizlikle ele alınmasıyla bazen yaygın kanının aksi farklı durumlara ulaşmak, farklı bir pencere açmak mümkün olmaktadır. Bu çalışmanın amacı, belirlenen yöntem çerçevesinde sınırlandırılmış bir kaynağın (Kur'an) ortaya koyduğu Yahudi algısını belirlemektir. Neticede söz konusu kaynak Kur'an da olsa, her okumanın yeni bir yorum olduğu gerçeğinden hareketle, ihtimal dâhilindeki her türlü faktörler dikkate alınarak olabildiğince objektif bir şekilde metin analizi yapılmaya çalışılacaktır. Böylelikle bir bütün halinde daha sağlıklı bir yön belirlemek mümkün olacaktır. Bu şekilde bir yol takip edilmek suretiyle hem farklı bir okumanın imkânı ortaya çıkabilecek hem de bu sayede belki de Kur'an ayetleri (başta ilgili kıssalar olmak üzere) Müslüman hayatına ve bakışına farklı bir anlam kazandıracaktır.

Her şeyden önce belirtmek gerekir ki, bu çalışma bir dinler tarihi araştırmasıdır. Konu bu boyuttan, bu bilim dalının yöntem ve teknikleri açısından ele alınıp tartışılacaktır. Dolayısıyla bu çalışmaya bir temel din bilimi ya da bir inanç çalışması şeklinde bakıp değerlendirmek doğru olmayacaktır.

Konunun "Kur'an'da Yahudi İmajı" olarak belirlenmiş olması, doğal olarak çalışmada Kur'an'ı Kerim'in esas alınmasını gerektirmektedir. Bunun İslam'ın en önemli dinsel metni olması, doğal olarak onun belirlediği hususların Müslümanlar tarafından olduğu

gibi inanılması zorunluluğunu ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla Kur'an'ın bağlayıcılık noktasında Müslümanların nazarında ayrı bir yeri bulunmaktadır ki, bu da bu çalışmanın önemini ortaya koymaktadır. Elbette ki çalışma esnasında bu temel kaynak yanında başka tarih, islam tarihi, tefsir ve kelam bilim dallarında yapılmış çalışmalardan da istifade edilmiştir. Ancak bu yapılırken hareket noktası, normatif bir bilim dalı olmayan dinler tarihinin –mümkün olabildiğince- objektif yaklaşımı olmuştur. Konu betimleyici bir tarzda ele alınmış, zaman zaman karşılaştırma ve fenomenolojik bir yöntemle olduğu şekliyle ortaya konmaya çalışılmıştır.

Konu Kur'an'da Yahudi imajı olunca, Kur'an'a yansıyan Yahudilerin Arap yarımadasında bulunan Yahudiler olduğu gerçekliğinden hareketle, bu çalışmada öncelikle söz konusu bölgedeki Yahudiler ele alınacak, ardından oluşturulan tarihsel zemin üzerine ikinci bölümde Kur'an'ın Yahudilere bakışı sistematik bir şekilde ortaya konmaya çalışılacaktır.

Ancak burada yeri gelmişken ifade etmek gerekir ki, genel bir yaklaşım olarak Kur'an her şeyden önce eşref-i mahlukat olarak nitelendirdiği insana çok büyük bir önem vermiştir. İnsan ve insanlığa saygı duyulmasını ve insanların beşerî onura yakışır bir yaşam sürmesini her fırsatta vurgulayarak insanı din seçmede özgür bırakmıştır. Temelde “Sizin dininiz size, benim dinim bana” prensibiyle hareket ederek herkesi kendi seçtiği din ile başbaşa bırakmış ve herkesi mensubu olduğu dinin kural ve ibadetlerini uygulamada hoşgörülü bir tavır sergilemiştir. Kur'an'ın her fırsatta tevhid vurgusunu bir tarafa tutacak olursak, onun diğer dinlerin inanç sistemlerine yönelik eleştirilerle polemiklere girmediği, zaman zaman oralardaki bazı güzel tutumlara dikkat çektiği görülmektedir. Ancak elbette ki bu din mensuplarının yanlışa doğru, helal olana haram ya da tersinden harama helal demeleri gibi bazı söylem ve uygulamalarını tenkit etmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

YEDİNCİ ASIR ARAP YARIMADASI VE MÜSLÜMAN-YAHUDİ İLİŞKİLERİ

İslam'ın ortaya çıktığı dönemde Arap yarımadasına bakıldığında, Yahudilerin burada sayısal ve etki açısından önemli bir güç olduğu görülmektedir. Bu durum, Yahudilerle söz konusu bölgede bulunan diğer toplulukların sürekli olarak birbirleri ile ilişki içerisinde olması durumunu ortaya çıkarmıştır. Buna paralel olarak, Hz. Peygamber ortaya çıktığında, karşılaştığı insanların bir kısmı Yahudiler olmuştur. Yine sonraki dönemlerde Hz. Peygamber ile Yahudiler arasındaki ilişkiler aynı coğrafyayı paylaşmanın bir zorunluluğu olarak sürekli var olmuştur. Buna bağlı olarak, Kur'an da doğal olarak Hz. Peygamber'in ve Müslümanların hemen yanında olan bu Yahudilerden sıklıkla söz etmiştir. Çalışmanın bu bölümünde İslam'ın ilk olarak ortaya çıktığı dönemde sözü edilen bölgede yaşayan çeşitli Yahudi grupları, bu Yahudilerin gerek Mekke gerekse Medine döneminde Hz. Peygamber ve Müslümanlarla olan ilişkileri ve yine onların Kur'an'a bakışları ile ilgili bilgiler verilmek suretiyle Kur'an'ın ortaya koyduğu genel Yahudi imajının sosyo-kültürel, siyasi ve teolojik zemini belirlenmeye konmaya çalışılacaktır.

Kur'an bazı ayetlerde Müslüman-Yahudi ilişkilerine değinmiştir ki, bu durum zaman zaman Yahudilerle ilgili bazı ayetlerin de nüzul sebebini oluşturmuştur. Ayrıca Kur'an'ın Yahudilerle ilgili verdiği bilgilerin bir bütün olarak anlaşılabilmesi, Yahudilerin Hz. Peygamber ve Müslümanlarla olan ilişkilerini bütün yönleri ile bilinmeyi gerektirmektedir. Dolayısıyla yedinci asır Arap yarımadasındaki Yahudileri İslam ve Hz. Peygamber ile ilişkileri bağlamında ele alıp Kur'an'ın Yahudilere ilişkin söylemlerini bu çerçevede analiz etmek, Kur'an'ın Yahudi tipolojisini sağlıklı bir şekilde belirlemede önemli bir adım olacaktır.

1.1. VII. ASIRDA ARAP YARIMADASI VE YAHUDİLER

Arap yarımadasında yaşayan Yahudilerin bölgeye ne zaman ve nasıl geldikleri tam olarak bilinmemekle birlikte kaynaklarda bununla ilgili çeşitli rivayetlere rastlamak

mümkündür. Bir kısım çalışmalarda Yahudilerin Arap yarımadasına gelişleri, Musa dönemine kadar geri gitmektedir. Yahudilerin bölgeye gelişini yaklaşık olarak MÖ. 12. asra kadar geri götüren bu görüşe göre Musa bölgenin en önemli şehirlerinden olan ve o zamanki ismi Yesrib olan Medine’de oturan Amalika kavmi üzerine bir ordu göndermiş ve komutana savaşı kazanmaları halinde düşmanların hepsini öldürmeleri emrini vermiştir. Medine’ye gönderilen ordu da savaşı kazanmış ve Amalika kralının oğlu dışında herkesi öldürmüştür. Şam’a geri dönen ordu, Musa’nın vefat ettiğini öğrenmiştir. Musa’nın kavmi, Musa’nın savaşa gönderilirken orduya vermiş olduğu “herkesi öldürün” emrine uymadıkları ve kralın oğlunu getirdikleri için savaşanları ve kralın oğlunu şehre kabul etmemişlerdir. Bunun üzerine ordu, savaştıkları Medine’ye geri dönüp buraya yerleşmiştir.² Başka bir görüşe göre ise Yahudilerin Medine’ye gelişleri MÖ. 587’de gerçekleşen Babil Sürgünü’ne kadar gerilere gitmektedir. Buna göre Bâbil Kralı Buhtunnasr Kudüs’ü işgal edip Süleyman Mâbedi’ni yok etmesinden sonra Kudüs’teki Yahudileri sürgüne göndermiştir. Sürgünden kaçan bazı Yahudiler Hicaz bölgesine ve Medine’ye gelerek buraya yerleşmişlerdir.³ Son olarak bazı tarihçiler ise bölgeye Yahudilerin gelişini 70 yılında gerçekleşen Büyük Sürgün’e dayandırırılar. Dolayısıyla bunlara göre Yahudiler Hicaz bölgesine Roma döneminde Titus zamanında gelmişlerdir.⁴

Bu konu ile ilgi çeşitli rivayetlerin bulunması Yahudilerin ne zaman ve niçin Arap yarımadasına geldikleri konusunda kesin bir bilginin olmadığını göstermektedir. Bu konuda Yahudi dinsel metinlerinde herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Ama anlaşılan o ki, bölgeye gelen Yahudiler burada yarımadaanın geniş bir bölümüne yayılarak büyük topluluklar halinde veya ferdi olarak Vadi’l Kura, Hayber, Teyma ve Yemen gibi sulak verimli arazilere yerleşmişlerdir.⁵ Yahudilerin önemli bir kısmı Medine’de bulunuyordu. Anlaşıldığı üzere Yahudiler daha çok Arap yarımadasının en verimli bölgelerine ve ticaret yolu üzerinde bulunan topraklarına yerleşmişlerdir. Bu da Yahudiler için ticaret ve tarımın önemini ortaya koymaktadır.

Medine’ye gelip yerleşen Yahudiler önce şehrin kenar mahallelerine yerleşmiş, daha sonra güçlenerek buranın yerli halkı Cürhüm ve Amelikalıları yurtlarından

² Nuh Arslantaş, *Hız. Muhammed Döneminde Yahudiler*, (İstanbul: Kuramer Yayınları, 2016), 71-72.

³ Nebi Bozkurt ve Mustafa Sabri Küçükbaşçı, “Medine”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c.28, (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2003), 311-318.

⁴ Ekrem Ziya Umerî, *Medine Toplumunu*, çev: Nurettin Yıldız, (İstanbul: Risale Yayınları, 1988), 47-48.

⁵ Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, çev: M. Yezgan, (İstanbul: Beyan Yayınları, 2009), 460-461.

çıkarak şehrin kontrolünü ele geçirmişlerdir.⁶ Bundan sonra Yahudiler sürekli olarak çevresinde bulunan bedevilerin saldırılarına maruz kalmışlardır. Yahudiler bu saldırılardan korunmak için “Utum” adı verilen kaleler inşa ederek⁷ şehrin güvenliğini sağlamaya çalışmışlardır.

Milattan sonra II. yüzyılda Yemen’de yaşanan ve bütün şehri etkisi altına alan çok büyük bir sel felaketi üzerine Evs ve Hazrec kabileleri de Medine’ye göç etmişlerdir.⁸ Medine’de uzun zaman Yahudilere ait yerleşim yerlerinde yaşayan Evs ve Hazrec kabileleri, bölgeye daha önce gelip yerleşen Yahudiler tarafından ikinci sınıf muamelesi görmüşler ve ağır işlerde çalıştırılmışlardır. Bu iki kabile baskılar üzerine Gassaniler’den yardım istemişlerdir. Gassanilerin yerel Yahudileri bozguna uğratıp şehrin hâkimiyetini Evs ve Hazrec kabilelerine bırakmasıyla şehrin hakimiyeti artık bu iki kabilenin eline geçmiştir.⁹ Ancak bir süre sonra Yahudilerin kışkırtmasıyla iki kabile arasında savaşlar meydana gelmiştir.¹⁰ Kendi aralarında siyasi birlikleri ve ortak bir liderleri olmayan Yahudiler Araplarla anlaşma yoluna gitmişlerdir. Kurayzaoğulları ve Nadiroğulları Evs kabilesi ile anlaşma yaparken, Kaynukaoğulları da Hazrec kabilesi ile anlaşarak ittifaklarını kurmuşlardır. Artık bundan böyle kendi dindaşlarıyla savaşmışlar, birbirlerini esir almışlar ve birbirlerinin kanını dökmüşlerdir. Bundan dolayı da sürekli olarak birbirlerine diyet ödemek zorunda kalmışlardır.¹¹

Yahudiler Medine’de siyasi yönde etkin olmasalar da iktisadi yönden önemli bir gücü ellerinde bulunduruyorlardı. Bunun sebebi Yahudilerin Medine’de ziraatı geliştirmiş olmaları, açılan panayırlara katılmaları ve başta kervan ticareti olmak üzere ticareti ellerine geçirmiş olmaları olmuştur.¹² Ayrıca bankerlik, kuyumculuk, demircilik ve dokumacılık gibi işlere yönelmeleri,¹³ onları ekonomik anlamda yukarılara taşımıştır. Yahudilerin iktisadi anlamda güçlü olmaları ve eğitim seviyelerinin ileri düzeyde bulunmaları, onlara buldukları toplumda itibar sağlamıştır. Bundan dolayı Araplar

⁶ Bozkurt ve Küçükaşçı, *agm*, 311-318.

⁷ Neşet Çağatay, *İslâm Öncesi Arap Tarihi ve Câhiliye Çağı*, (Ankara: Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1963), 89.

⁸ Afif Abdü’l Fettah Tabbara, *Kur’an Açısından Yahudi Menşei ve Karakteri*, çev: M. Aydın, (İstanbul: Rabita Yayınları, 1978), 23.

⁹ Nadir Özkuyumcu, “Asrı Saadette Müslüman Yahudi İlişkileri”, ed. Vecdi Akyüz, *Bütün Yönleriyle Asrı Saadet’te İslam*, (İstanbul: Beyan Yayınları, 2006), 2: 180-181.

¹⁰ Çağatay, *age*, 101.

¹¹ Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 163.

¹² W. Montgomery Watt, *Hz. Muhammed Medine’de*, çev: S. Kalhan, (İstanbul: Kuramer Yayınları, 2016), 230.

¹³ İbrahim Sarıçam, *Hz. Muhammed’in Evrensel Mesajı*, (Ankara: DİB Yayınları, 2011), 48.

onları bilge bir toplum olarak görmüş; hatta bazı çocuğu olmayan kimseler çocukları olması halinde onu Yahudi dini üzere yetiştireceğine dair adakta bulunmuştur. Yine bazıları da daha iyi yetişmeleri için öz çocuklarını Yahudilere teslim etmek istemişlerdir.¹⁴

Esasında Yahudilerin bilge kabul edilmeleri boşuna bir söylem değildi. Onlar eğitime büyük önem vermişler, eğitim faaliyetlerini gerçekleştirmek için “Beytü'l Midras” ismini verdikleri bir kurum inşa ederek burada küçük çocuklara Tora ezberleri yaptırmaya,¹⁵ Yahudi kutsal kitabı ve Yahudi hukuku ile ilgili herkese açık eğitim vermeye başlamışlardır. Böylece onlar bu şekilde toplumda Yahudi kültürünün yayılmasına da önemli katkılar sağlamışlardır.

Yahudiler Arapları birçok açıdan etkilediği gibi dini açıdan da etkilemişlerdir. Araplar ölümden sonra dirilme, mükâfat ve ceza konularındaki bilgileri daha çok Yahudilerden öğrenmişlerdir. Bu bilgilerin Araplar arasında yayılması doğal olarak Hicaz putperestliğini derinden etkilemiştir.¹⁶

Birçok yönden Araplardan üstün görünen Yahudilerin özellikle İbrani alfabesi ile yazmalarına rağmen dil açısından Arapça'yı çok iyi konuşmaları ve çocuklarına Arapça isim vermeleri¹⁷ gibi hususlarda Arapların etkisinde kaldıklarını göstermektedir.

Yahudiler Medine'de kendi aralarında kabileler halinde yaşamışlardır. Bunlar Ben-î Kaynuka, Ben-î Nadir ve Ben-î Kureyza'dır. Bu kabileler Medine'nin yerleşim birimi olarak gelişmesine önemli katkılar sağlamışlardır. Dolayısıyla görüldüğü üzere İslam'ın ortaya çıktığı dönemde Yahudiler bölgede hem ekonomik hem de politik ve kültürel anlamda önemli bir gücü temsil ediyorlardı.

1.2. YAHUDİLERİN HZ. PEYGAMBER VE MÜSLÜMANLARLA İLİŞKİLERİ

Yahudilerin Hz. Peygamber ve Müslümanlarla olan ilişkilerini, İslam'ın ortaya çıkıp yavaş yavaş kurumsallaşmaya başlaması sürecindeki tarihsel, sosyolojik, politik ve

¹⁴ Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 461.

¹⁵ Özkuyumcu, *age*, 2: 183; Ayrıca bkz. Şakir Gözütok, Resulullah Döneminde İlköğretim Kurumları ve İşlevleri, *Dini Arştırmalar Dergisi*, S. 2 (1998): 168.

¹⁶ Sarıçam, *age*, 48-49.

¹⁷ Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 75.

dinsel gerekçelere ve demografik dağılıma dayalı ortaya çıkan durumlara bağlı olarak iki aşamaya ayırmak yerinde olacaktır: Mekke ve Medine dönemleri.

1.2.1. Mekke ve Medine Dönemleri

İslam'ın Mekke döneminde bu şehirde Yahudilerin mevcudiyeti tartışmalı bir durumdur. Yani bu şehirde gerçekten de Yahudi bulunuyorsa bile onların sayıları oldukça azdır. Nitekim Mekke'de nazil olan sure ve ayetlerde “Ey İsrailoğulları” hitabının yer almaması, Mekke'de Yahudilerin çok az sayıda olduklarının ya da hiç olmadıklarının bir göstergesi olarak görülmüştür.¹⁸ Mekki ayetlerden Tâhâ Suresi 80. ayette “İsrailoğulları” tabirinin kullanılmış olması Yahudilere bir sesleniş değil; kıssa içinde onlara bir işaret şeklindedir.¹⁹ Kur'an Hz. Peygamber'i, kavminden görmüş olduğu eziyetler karşısında teskin ederken, eski peygamberler ve onlara indirilen kitaplardan da bahsetmiştir. Bunu yaparken de daha çok Ben-i İsrail Peygamberleri ve kitapları üzerinde durmuş, onların kıssalarını anlatmıştır.

Kur'an'ın Mekkî surelerde Yahudilere doğrudan hitap kullanmaması Mekke'de Müslüman ve Yahudi ilişkilerinin doğrudan değil daha çok dolaylı yollardan gerçekleştiğini göstermektedir. Bunun yanı sıra Yahudilerin Mekke'de düzenlenen bazı panayirlara özellikle de Ukaz panayırına hem tüccar hem de kâhin olarak gelmeleri ve Kureyşlilerin Yahudilere heyet gönderip Hz. Peygamber'in durumunu onlardan sormaları bilinen bir gerçektir. Buna bağlı olarak Hz. Peygamber'in Mekke döneminde panayırların dışında Yahudiler ile görüşme ve İslâm'ı tebliğ etme imkânını bulamaması, Hz. Peygamber ile Yahudiler arasında doğrudan bir münasebetin olmadığını göstermektedir.²⁰ Ayrıca Hz. Peygamber'in Mekke dönemindeki yaşantısına bakıldığında, onun Yahudi toplumuyla dikkate değer herhangi bir münasebetinin bulunmadığı söylenebilir. Zira Mekke'de Müslüman ve Yahudi ilişkileri doğrudan gerçekleşmiş olsaydı, muhtemelen bu durum Kur'an ayetlerinde de bahsedilirdi. Çünkü Mekke'de Hz. Peygamber'in bire bir muhatabı olan Mekkeli müşriklerin davranışları birçok Kur'an ayetinde konu edildiği görülmektedir.

¹⁸ Örneğin bkz. Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 462.

¹⁹ Eyüp Baş, *İslam'ın İlk Döneminde Müslüman Yahudi İlişkileri*, (İstanbul: Gökkuşbu Yayınları, 2018), 33.

²⁰ Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 460.

Medine dönemi Müslüman Yahudi ilişkileri Hz. Peygamber'in 622 yılında Medine'ye hicret etmesi ile başlamaktadır. Daha önce de isimlerini zikrettiğimiz Medine'deki Evs ve Hazrec kabilelerinin kendi aralarında yıllardır süren savaşlar Arapların enerjisini tüketmiştir. Esasen İslam öncesi Medine toplumunda siyasi birliğin olmaması ve istikrarı sağlayacak bir liderin bulunmaması böyle bir kargaşa ortamının doğmasına neden olmuştur. Bu süreçte Evs ve Hazrec, aralarındaki düşmanlığı kaldıracak bir lidere ihtiyaç duymaktaydılar. Bundan dolayı onlar kendi aralarında barışı sağlayıp şiddetli savaşları önlemesi için Mekke'ye giderek Hz. Peygamber'i Medine'ye davet etmişlerdir.²¹

Hz. Peygamber Medine'ye geldiğinde burada en meşhur olanları Ben-î Kaynuka, Ben-î Nadir ve Ben-î Kureyza olan çeşitli Yahudi grupları ile karşılaşmıştır. Bunlar kendi aralarında siyasi otorite kuramamış, Evs ve Hazrec kabilelerinin müttefiki olarak yaşamışlardır.

Yahudiler Hz. Peygamber'in Medine'ye hicretinden pek memnun olmasalar da Hz. Peygamber ilk başlarda onlara karşı yapıcı bir davranış sergilemiştir. Yahudilere iyi davranmış ve onlara karşı olumlu ve yumuşak tavırları ile anlaşma arzusunda olduğunu göstermeye çalışmıştır. Örneğin onları aralarında ortak olan kelime ile çağırması,²² namazlarında onların kiblesi olan Mescid-i Aksa'ya yönelmiştir.²³ Hicreti esnasında onları oruçlu bulunca bunun sebebini sormuş ve daha sonra Müslümanlara bu orucu tutmalarını emretmiştir.²⁴ Onların bölgesinde oturan Müslümanlara, başka kap bulamamaları halinde, temizlemek kaydıyla onların kaplarında yemek pişirmeye yemek yemeye müsaade etmiştir. Dahası nazil olan bir ayetle Müslümanların onların kestiklerini yemelerine iffetli kadınlarıyla evlenmelerine müsaade etmiştir.²⁵

Hz. Peygamber'in Yahudilere karşı takındığı bu olumlu davranışlarından biri de Medine'de barış ve huzuru korumak için yaptığı Medine vesikası diye bilinen anlaşmaya onları da dâhil etmesidir. Bu anlaşma ile Hz. Peygamber Yahudilerin hem haklarını hem de can güvenliklerini koruma altına almıştır. Anayasa niteliğinde olan bu anlaşmanın 24-

²¹ Arslantaş, *age*, 120-121.

²² Al-i İmran 3/64.

²³ Bkz. Tabbara, *age*, 18.

²⁴ İbnu'l- Esir, *el-Kâmil fit-Tarih*, çev: M. Beşir Eryarsoy, (İstanbul: Bahar Yayınları, 1985), 2: 115.

²⁵ Maide 5/5.

47. maddelerinde Yahudilerle ilgili konular yer almaktadır. Söz konusu maddeler şöyledir:²⁶

- 24) Yahudiler, müminler gibi, muharebe devam ettiği müddetçe (kendi harp) masraflarını karşılamak mecburiyetindedirler.
- 25) A) Benû ‘Avf Yahudileri, müminlerle birlikte [İbn Hişâm’da bu, “ma’a” (ile) olarak, Ebû Ubeyd’de ise “min” (den) olarak zikredilir] bir ümmet (câmi’a) teşkil ederler. Yahudilerin dinleri kendilerine, müminlerin dinleri kendilerinedir. Buna gerek mevlâları ve gerekse bizzat kendileri dâhildirler.
- 25) B) Yalnız kim ki haksız bir fiil irtikap eder veya bir cürüm ika eder, o sadece kendine ve aile efradına zarar (vermiş) olacaktır.
- 26) Benû’n-Neccâr Yahudileri de Benû ‘Avf Yahudileri gibi aynı (haklara) sahip olacaklardır.
- 27) Benû’l-Hâris Yahudileri de Benû ‘Avf Yahudileri gibi aynı (haklara) sahip olacaklardır.
- 28) Benû Sâ’ide Yahudileri de Benû ‘Avf Yahudileri gibi aynı (haklara) sahip olacaklardır.
- 29) Benû Cuşem Yahudileri de Benû ‘Avf Yahudileri gibi aynı (haklara) sahip olacaklardır.
- 30) Benû’l-Evs Yahudileri de Benû ‘Avf Yahudileri gibi aynı (haklara) sahip olacaklardır.
- 31) Benû Sa’lebe Yahudileri de Benû ‘Avf Yahudileri gibi aynı (haklara) sahip olacaklardır. Yalnız kim ki haksız bir fiil irtikap eder veya bir cürüm ika eder, o sadece kendini ve aile efradına zarar vermiş olacaktır.
- 32) Cefne (ailesi) Sa’lebenin bir kolu (batn) dur; bu bakımdan Sa’lebeler gibi mülâhaza olunacaklardır.
- 33) Benû’ş-Şuteybe de Benû ‘Avf Yahudileri gibi aynı (haklara) sahip olacaklardır. (Kaidelere) muhakkak riayet edilecek, bunlara aykırı hareket olmayacaktır.
- 34) Sa’lebe’nin mevlâları, bizzat Sa’lebeler gibi mülâhaza olunacaklardır.
- 35) Yahudilere sığınmış olan kimseler (Bitâne), bizzat Yahudiler gibi mülâhaza olunacaklardır.
- 36) A) Bunlar (Yahudiler)’dan hiçbir kimse (Müslümanlarla birlikte bir askerî sefere), Muhammed’in müsaadesi olmadan çıkamayacaktır.
- 36) B) Bir yaralamanın intikamını almak yasak edilemeyecektir. Muhakkak ki bir kimse bir adam öldürecek olursa neticede kendini ve aile efradını mesuliyet altına sokar; aksi hâlde haksızlık olacaktır (yani bu kaideye riayet etmeyen bir kimse haksız vaziyette olacaktır). Allah bu yazıya en iyi riayet edenlerle beraberdir.
- 37) A) (Bir harp vukuunda) Yahudilerin masrafları kendi üzerine ve Müslümanların masrafları kendi üzerinedir. Muhakkak ki bu sahifede (yazıda) gösterilen kimselere harp açanlara karşı, onlar kendi aralarında yardımlaşacaklardır. Onlar arasında hayırhahlık ve iyi davranış bulunacaktır. (Kaidelere) muhakkak riayet edilecek, bunlara aykırı hareketler olmayacaktır.
- 37) B) Hiçbir kimse müttefikine karşı bir cürüm ika edemez; muhakkak ki zulmedilene yardım edilecektir.
- 38) Yahudiler Müslümanlarla birlikte, beraberce harp ettikleri müddetçe masrafta bulunacaklardır.
- 39) Bu sahifenin (yazının) gösterdiği kimse lehine Yesrib vadisi dâhili (cevf), haram (mukaddes) bir yerdir.
- 40) Himâye altındaki kimse (cârr), bizzat himaye eden kimse gibidir; ne zulmedilir ve ne de (kendisi) cürüm ika edecektir.

²⁶ Muhammed Hamidullah, *İslam Anayasa Hukuku*, çev: V. Akyüz, (İstanbul: Beyan Yayınları, 2005), 99.

41) Himâye verme hakkına sahip kimselerin izni müstesna, bir himâye hakkı verilemez.

42) Bu sahifede (yazıda) gösterilen kimseler arasında zuhurundan korkulan bütün öl- Genç Hukukçular Hukuk Okumaları 240 dürme yahut münazaa vakalarının Allah'a ve Resulullah Muhammed'e götürülmeleri gerekir. Allah bu sahifeye (yazıya) en kuvvetli ve en iyi riayet edenlerle beraberdir.

43) Ne Kureyşliler ve ne de onlara yardım edecek olanlar, himâye altına alınmayacaklardır.

44) Onlar (Müslümanlar ve Yahudiler) arasında, Yesrib'e hücum edecek kimselere karşı yardımlaşma yapılacaktır.

45) A) Şayet onlar (Yahudiler), (Müslümanlar tarafından) bir sulh akdetmeye veya bir sulh akdine iştirake davet olunurlarsa, bunu doğrudan doğruya akdedecekler veya ona iştirak edeceklerdir. Şayet onlar (Yahudiler), (Müslümanlara) aynı şeyleri teklif edecek olurlarsa, müminlere karşı aynı haklara sahip olacaklardır; din mevzuunda girişilen harp vakaları müstesnadır.

45) B) Her bir zümre, kendilerine ait mıntıkadan (gerek müdafaa ve gerekse sair ihtiyaçlar hususunda) mesuldür.

46) Bu sahifede (yazıda) gösterilen kimseler için ihdas edilen şartlar, aynı şekilde Evs Yahudilerine, yani onların mevlâlarına ve bizzat kendi şahıslarına, bu sahifede (yazıda) gösterilen kimseler tarafından sıkı ve tam bir muhafazakârlık ile tatbik olunur. (Kaidelere) muhakkak riayet edilecek, bunlara aykırı hareket olmayacaktır. Ve haksız şekilde kazanç temin edenler, sadece kendi nefesine zarar vermiş olurlar. Allah bu sahifede (yazıda) gösterilen maddelere en doğru ve en mükemmel riayet edenlerle beraberdir.

47) Bu kitap (yazı), bir haksız fiil ika eden veya cürüm işleyen (ile ceza) arasına engel olarak giremez. Kim ki bir harbe çıkar, emniyette olur veya kim ki Medine'de kalırsa yine emniyet içindedir; haksız bir fiil ve cürüm ika hâlleri müstesnadır. Allah ve Resulullah Muhammed himayelerini, (bu sahifeyi) tam bir sadakat ve dikkat içinde muhafaza eden kimseler üzerinde tutacaklardır.”

Görüldüğü üzere burada Müslümanlarla Yahudiler arasındaki ilişkiler, uyulması gereken temel hak ve kurallar ele alınmıştır. Medine'ye yapılacak olası saldırılara karşı Yahudiler Müslümanlarla birlikte ortaklaşa şehri savunacaklar, birbirleriyle işbirliği ve dayanışma halinde olacaklardır. Diğer yandan Medine dışında yapılacak olan savaşlarda taraflar birbirine yardım etme de zorunlu tutulmamıştır. Din adına yapılan savaşlarda ise taraflara herhangi bir sorumluluk yüklenmemiştir.

Vesikada dikkat çeken bir madde, Yahudilerin anlayamadıkları hukuki bir davanın çözümünde Hz. Peygambere müracaat edecek olmalarıdır. Nitekim Hz. Peygamber döneminde Yahudiler, kendi aralarında gelişen olaylar için Tevrat'a başvuruyorlar ve hahamların verdiği hükmü uyguluyorlardı. Bazen Hz. Peygamber'in hakemliğine müracaat ettikleri de oluyordu. Bu durumda Hz. Peygamber bazen aralarında adaletle hükmetmiş, bazen de onları kendi kanunlarıyla baş başa bırakmıştır.²⁷

²⁷ Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 173.

Hz. Peygamber Yahudilerden Medine'nin birlik ve beraberliğini hep birlikte koruyacaklarına ve şehre yapılacak saldırılarda Müslümanlarla birlikte hareket edeceklerine dair söz almasına rağmen, Yahudiler (sırasıyla Ben-î Kaynuka, Ben-î Nadir ve Ben-î Kureyza Yahudileri) antlaşmayı bozan taraf olmuştur. Bundan sonra Müslüman Yahudi ilişkileri bozulmaya başlamıştır.

1.2.2. Yahudi Gruplarla İlişkiler

Hz. Peygamber çoğu Medine olmak üzere Hicaz Bölgesinin birçok yerinde yaşayan Yahudi guruplarıyla birtakım sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkiler geliştirmiştir. Söz konusu bu Yahudi kabilelerine daha yakından bakabiliriz.

1.2.2.1. Ben-î Kaynuka Yahudileri

Ben-î Kaynuka, Medine'de yaşayan üç Yahudi kabilesinden biridir. Medine'nin güneybatısındaki Vâdîbuthân'da oturan bu kabile yazıda İbrânî harflerini kullanmışlar, çocuklarına Kitâb-ı Mukaddes'te geçen isimlerin yanında Arap isimlerini de vermişler ve aralarında Arapça konuşmuşlardır.²⁸ Onlar, cesaret ve savaşçılıklarıyla ünlüdür. Savaş anında kendilerini koruyabilecekleri çok sayıda hisarları bulunuyordu. Medine'de "Suk-u Ben-î Kaynuka" adı verilen kendilerine ait bir çarşısı bulunuyordu ki, hem kendileri hem de Müslümanlar bu çarşıda alışveriş yapmışlardır.²⁹

Medine Vesikasına Hazrec kabilesinin müttefiki olarak katılan Ben-î Kaynuka, Bedir Savaşı'ndan sonra antlaşmayı ilk bozan taraf olmuştur.³⁰ Bunun sebebi, Müslümanların Bedir Savaş'ından elde ettikleri başarının onları rahatsız etmiş olmasıdır. Onlar bundan böyle yavaş yavaş Müslümanlara karşı cephe almaya başlayınca, Hz. Peygamber onların ileri gelenlerini kendi pazar yerlerinde toplamış ve onlara Kureyş'in Bedir'de uğradığı yenilgiyi hatırlatarak kendilerini uyarmıştır. Fakat onlar Kureyş'in savaş tekniklerini bilmediklerini, kendilerinin ise bu konuda usta savaşçılar olduklarını iddia ederek Hz. Peygamber'i tehdit etmişlerdir. Gerginlik devam ederken, Müslüman bir kadın Ben-î Kaynuka Yahudilerinin çarşısına alışveriş için gitmiş ve girdiği bir dükkânda işinin bitmesini beklemek üzere otururken oradaki bir Yahudi arkadan bu kadının eteğini

²⁸ Casim Avcı, "Ben-î Kaynuka", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c.25, (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2002), 88.

²⁹ Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 175.

³⁰ İbnü'l Esir, *age*, 2: 134.

oturduğu yere bağlamıştır. Kadın ayağa kalktığı anda eteği yırtılıp mahrem yerleri görününce bağrıma başlamış ve oradaki Yahudiler de duruma gülmüşlerdir. O sırada oradan geçmekte olan bir Müslüman kişi bu durumunu görünce müdahale ederek kadının eteğini bağlayan Yahudi'yi öldürmüştür. Olay yerinde bulunan Yahudiler de o Müslümanı öldürmüştür.³¹ Bunun üzerine oldukça üzülen ve onlara güvenilemeyeceğini anlayan Hz. Peygamber ve Müslümanlar, nazil olan “*Eğer (anlaşmalı) bir kavmin hainliğini anlayarak bundan dolayı endişeye düşersen ilk olarak hak ve adalet üzere kendilerine bildir ve ahitlerini at. Çünkü Allah hainleri sevmez*”³² ayeti üzerine Ben-î Kaynuka mahallesini kuşatmışlar ve bu kuşatma on beş gün sürmüştür.

Hz. Peygamber bu savaşta esir alınan erkeklerin ilk başlarda öldürülmelerini istemiştir. Fakat bu aşamada devreye giren Hazrec kabilesinin lideri, Ben-î Kaynuka kabilesinin kendilerinin müttefiki olduğunu belirterek onların bağışlanmalarını istemiştir.³³ Bunun üzerine Hz. Peygamber Ben-î Kaynuka kabilesinin tamamının Medine’den çıkarılmasını emretmiştir. Onlara istedikleri zaman Medine’ye geleceklerini, ancak üç günden fazla burada kalamayacaklarını belirtmiştir.³⁴

Ben-î Kaynuka Yahudileri pek çok silah ve kuyumculuk malzemesini Medine’de bırakarak şehirden ayrılmış ve Filistin’deki Ezriât şehrine yerleşmişlerdir.³⁵

1.2.2.2. Ben-î Nadir Yahudileri

Medine’de yaşayan üç Yahudi kabilesinden biri olan ve soylarının Hz. Harun’dan geldiğini iddia eden Nadiroğulları, bölgenin en verimli arazilerine ve su kaynaklarına sahip bir yerde yerleşerek burada daha çok ziraat işleri yürütüyorlardı.³⁶ Bunlar Medine Vesikası’na Evs Kabilesinin müttefiki olarak katılmışlardır. Başlangıçta Müslümanlara karşı olumsuz bir tavırları bulunmuyordu. Fakat Bedir Savaşı’ndan sonra Ben-î Kaynuka Yahudilerinin Medine’den sürülmesi onları oldukça rahatsız etmişti. Ardından meşhur şairleri Ka’b b. Eşref’in Müslümanlar tarafından öldürülmesi üzerine Müslümanlara karşı açıktan tavır almışlardır. Rivayete göre Ka’b b. Eşref, Bedir Savaşı’nı Müslümanların

³¹ Ebu Abdullah Muhammed b. Ömer Vâkidî, *Kitabu’l Meğâzî*, çev: Musa K. Yılmaz, (y.y, İlk Harf Yayınları t.y), 182.

³² Enfal 8/58.

³³ Vâkidî, *age*, 183.

³⁴ Özkuyumcu, *age*, 2: 204.

³⁵ Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 481; Avcı, *agm*, 88.

³⁶ Nadir Özkuyumcu, “Ben-î Nadir”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c.32, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2006), 275-276.

kazanmasına çok üzölmüş ve Mekke'ye giderek müşrikleri Müslömanlara karşı kışkırtmaya çalışmıştır. Dahası, Mekke'den döndükten sonra da bu tavrını sürdürerek Hz. Peygamber'in aleyhine şiirler ve hicivler söylemeye devam edince Müslömanlar tarafından öldürölmüştür.³⁷ Bunun üzerine Nadiroğulları kendi hayatlarından endişe etmeye başlamıştır. Bir kısmı Hz. Peygamber'e giderek onun suçsuz yere öldüröldüğünü söylemişlerdir. Hz. Peygamber de onları Kâ'b b. Eşref gibi faaliyette bulunmamaları konusunda uyararak, onları Müslömanlara ihanet etmemek üzere antlaşma yapmaya davet etmiştir. Onlar da bu teklifi kabul ederek antlaşmayı tekrar yenilemişlerdir.³⁸

Ancak Nadiroğulları Hz. Peygamber ile antlaşmayı yenilemelerine rağmen Mekkeli müşriklerle iş birliği yapmaktan vazgeçmemişlerdir. Müslömanlar hakkında bilgi almak için kendilerine gelen Ebu Sufyan'a istediği bilgileri vermişlerdir. Uhud Savaşı'nda Müslömanların yenilgiye uğramasını fırsat görerek yaptıkları antlaşmayı bozma eğilimine girmişlerdir. Bu gerginlik devam ederken Hz. Peygamber'in onların hile ile kendisini öldürmeye kalkıştıklarını öğrenince, Hz. Peygamber onlara haber göndererek onlardan on gün içinde Medine'yi terk etmelerini emretmiştir. Medine'yi terk etmek istemeyen Ben-î Nadir ise direnmeye karar vermiştir. Bunun üzerine Hz. Peygamber onların mahallesini kuşatmış ve tekrar antlaşmayı yenilemeyi teklif etmiştir. Ancak bu teklife olumlu yanıt vermeyince, kabile Medine'den çıkarılmıştır. Onların bir kısmı Hayber'e bir kısmı ise Ezriât şehrine giderek oralara yerleşmişlerdir.³⁹

1.2.2.3. Ben-î Kureyza Yahudileri

Medine'de yaşayan üç Yahudi kabilede bir diğeri Ben-î Kureyza'dır. Medine'nin güneydoğusunda ovalık arazide "utum" adı verilen çok katlı evlerde yaşamış olan bu kabile, geçimini hayvancılık ile sağlamaktaydı.⁴⁰

Medine Vesikası'na Evs'in müttefiki olarak katılan Ben-î Nadir, Hendek Savaşına kadar Hz. Peygamber ile yapmış oldukları antlaşmaya sadık kalmışlardır. Bir ara antlaşmayı bozmaya niyetlenseler de, Hz. Peygamber onları bundan caydırmak amacıyla

³⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. İbn Kesir, *el-Bidaye ve'n Nihaye*, çev: M. Keskin, (İstanbul, Çağ Yayınları 1994), 4: 14-21; İbnü'l Esir, *age*, 2: 137.

³⁸ Özkuyumcu, *age*, 2: 205.

³⁹ İbn Kesir, *age*, 4: 129; Vâkıdî, *age*, 330; Özkuyumcu, *agm*, 275-276; Hamidullah, *age*, 485.

⁴⁰ Casim Avcı, "Ben-î Kureyza", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c.26, (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2002), 431-432.

Ben-î Nadir gazvesi sırasında onların mahallesini de kısa bir süre kuşatmıştır. Hz. Peygamber daha sonra bu kuşatmayı kaldırarak tekrar antlaşmayı yenilemiştir.

Yurtlarından sürülen Ben-î Nadir Yahudileri, Müslümanlardan intikam almak için Kureyşliler ve Gatafanlılar ile ittifak yaparak Hendek Savaşı'nı başlatmışlardır. Bu ittifaktan başarılı bir sonuç elde etmek amacıyla Ben-î Kureyzalıları da savaşa dâhil etmek için harekete geçmişlerdir. Başlangıçta Müslümanlar ile olan antlaşmalarını bozmak istemeyen Ben-î Kureyza, Huyey b. Ahtab'ın, "Başınıza bir hal gelirse, gelip sizin kalelerinize gireceğim ve âkibetinize ortak olacağım." sözüne güvenerek antlaşmalarını bozmuşlardır.⁴¹ Bu durum karşısında sıkıntıya düşen Müslümanlar, Ben-î Kurayza'ya karşı bir askerî birliği görevlendirmek zorunda kalmışlardır. Bu arada Gatafân kabilesi ileri gelenlerinden Nuaym b. Mes'ûd'un Müslüman olup Hz. Peygamber'in isteği doğrultusunda Ben-î Kurayza ile müttefiklerinin arasını açması, savaşın seyrini Müslümanlar lehine çevirmiştir.

Hendek Savaşı sona erince Hz. Peygamber, Ben-î Kureyza Yahudilerinin kalesini kuşatmıştır. Hendek Savaşı'nda Müslümanlara ihanet etmeyen ve antlaşmaya sadık kalan Yahudilerin kaleden çıkmalarına izin vermiştir. Geriye kalan Ben-î Kureyza Yahudilerin akibetini ise Sa'd b. Muaz'ın hâkimliğine bırakılmıştır.⁴² Sa'd b. Muaz, Ben-î Kureyza Yahudileri için vereceği hükmün kabul edilip edilmeyeceğini hem Hz. Peygamber'e hem de Yahudilere sormuştur. Her iki taraf da olumlu cevap verince Sa'd b. Muaz, Ben-î Kureyza Yahudileri hakkında savaşçı erkeklerin öldürülmesi, kadın ve çocukların esir edilmesi kararını vermiştir. Bu karar da uygulanmıştır.⁴³ Esasında bu karar, Tora esas alınarak verilmiştir.⁴⁴

⁴¹ Özkuyumcu, *age*, 2: 210.

⁴² Vâkîdî, *age*, 2: 442. Ayrıca bkz. Hasan İbrahim Hasan, *Siyasi-Dini-Kültürel Sosyal İslam Tarihi*, (İstanbul: Kayıhan Yayınları, 1991), 1: 163; Hüseyin Algül, *İslam Tarihi*, (İstanbul: Gonca Yayınları, 1986), 1: 415. Watt, *age*, 253-254.

⁴³ Ebû Cafer Muhammed b. Cerir'üt Taberî, *Tarih-ı Taberî*, çev: M. Faruk Görtünca, (İstanbul: Sağlam Yayınları, t.y), 3:198.

⁴⁴ Tevrat'ta ihanet edenlere karşı uygulanacak ceza şöyle açıklanmaktadır: "Bir şehre karşı cenk etmek için ona yaklaştığın zaman, onu barışıklığa çağıracaksın. Ve vaki olacak ki, eğer sana sulh cevabı verirse ve kapılarını sana açarsa, o vakit vaki olacak ki, içinde bulunan bütün kavim sana angaryacı olacaklar ve sana kulluk edecekler. Ve eğer seninle müsalaha etmeyip cenketmek isterse, o zaman onu muhasara edeceksin ve Allah'ın Rabb onu senin eline verdiği zaman, onun her erkekini kılıçtan geçireceksin; ancak kadınları ve çocukları ve hayvanları ve şehirde olan her şeyi, bütün malını kendin için çapul edeceksin ve Allah'ın Rabbin sana verdiği düşmanlarının malını yiyeceksin." (Tesniye, 20/10-14)

Esasında Hz. Peygamber'in ve Müslümanların ilişkileri sadece Kaynukaoğulları, Nadiroğulları ve Kureyzağulları ile sınırlı değildir. Bunların dışındaki Yahudilerle de birtakım ilişkiler söz konusu olmuştur.

1.2.2.4. Hayber Yahudileri

Medine'nin yaklaşık 184 km kuzeyinde eski bir ticaret ve tarım şehri olan Hayber, Yahudilerin Arap yarımadasında yaşamaya başladıkları en eski yerleşim yeri olma özelliği taşımaktadır. Hz. Peygamber buraya geldiğinde zengin Yahudilerle karşılaşmıştır. Hz. Peygamber'in Medine'den sürgün ettiği Ben-î Kaynuka ve Ben-î Nadir Yahudileri Hayber'e gelerek buraya yerleşince, burası bir nevi Yahudi merkezi durumuna gelmiştir. Ben-î Nadir'in reisi Huyey b. Ahtab liderliğindeki Hayber Yahudileri, Huyey b. Ahtab liderliğinde 19 kişiden oluşan bir heyetle Mekke'ye giderek Müslümanlara karşı Mekke müşrikleriyle ittifak etmişlerdir. Bu ittifaka Gatafanlı Araplarda eklenerek sonuçta Medine'de Hendek Savaşı yapılmıştır. Hendek Savaşı'nda Müslümanlar galip gelmiş ve Huyey b. Ahtab öldürülmüştür. Böylece Hayber Yahudileri tüm ittifak çabalarına rağmen Hendek Savaşı'nda istedikleri sonucu elde edememişlerdir.⁴⁵ Bunun üzerine seçtikleri yeni lideri Ebû Râfi Sellâm b. Ebi'l-Hukayk, Gatafân, Hayber, Teymâ, Fedek, Vâdil-Kurâ Yahudilerinin ve Mekke müşriklerinin liderleri ile görüşerek Müslümanlara karşı bir an önce topyekün bir savaş başlatmak için çalışmalarına başlamışlardır. Bunu öğrenen Müslümanlar da Huyey b. Ahtab'ı öldürmüşlerdir. Huyey b. Ahtab'ın yerine seçilen Useyr b. Rizâm ise önce sefeli gibi hareket etmeye başlamış, ancak sonrasında Hz. Peygamber ile anlaşma yoluna başlamışsa da sonrasında sözünde durmamış ve o da Müslümanlar tarafından öldürülmüştür.

Bu olaydan sonra Yahudiler artık Medine'ye saldırmaya karar vermişlerdir. Yahudilerin yeni lideri Kinâne b. Ebi'l-Hukayk, Gatafân ve Fezâre gibi Arap kabilelerini ziyaret ederek Müslümanlara karşı verecekleri destek karşılığında onlara Hayber'in gelirlerinin yarısını vermeyi teklif etmiştir. Onlar da bunu kabul edince,⁴⁶ Hz. Peygamber, Hayber'e sefer düzenleme kararı vermiştir. Yahudilerin kaleleri kuşatılmıştır. Hz. Peygamber'i yenemeyeceğini anlayan Yahudiler, Hz. Peygamber'den mallarını ona bırakarak, kendilerini oradan başka bir yere sürmesini ve kanlarını korumasını

⁴⁵ Özkuyumcu, *age*, 2: 217. Ayrıca bkz. Ali Himmet Berki ve Osman Keskiöglü, *Hz. Muhammed ve Hayatı* (Ankara: DİB Yayınları, 2006), 344.

⁴⁶ Algül, *age*, 1: 448; Hasan, *age*, 1: 182.

istemişlerdir. Hz. Peygamber de onların bu teklifini kabul etmiştir. Daha sonra Yahudiler tekrar Hz. Peygamber'e gelerek Hayber'de kalmalarını ve arazilerin mahsullerinin yarısını Hz. Peygamber'e verilmek suretiyle toprakları işletme teklifini sunmuşlardır. Hz. Peygamber arazi hususunda Yahudilerin teklifini kabul etmiştir.⁴⁷

Hayber gazvesinden sonra Yahudiler yine rahat durmamış bu kez de Hz. Peygamber'i zehirlemek istemişlerdir. Eşi, babası ve amcası Hayber'de öldürülen ve bundan dolayı Hz. Peygamber'den intikam almak isteyen Zeynep isimdeki bir kadına, üzerine zehir sürülmüş kızarmış bir koyun götürmüşlerdir. Bu koyunun Hz. Peygamber'e akşam yemeğinde ikram edilmesi istenmiştir. Kadın Yahudilerin söylediğini yaparak koyunu Hz. Peygamber'e ikram etmiş ancak kolundan bir parça eti ağzına alan Hz. Peygamber etin zehirli olduğunu anlayarak lokmayı yutmamıştır. Çevresindekilere de etten yememelerini söylemiştir.⁴⁸

Hayber Yahudilerinin Hz. Peygamber'i bu kadar sevmemelerinin nedeni Ben-î Nadir ve Ben-î Kaynuka Yahudilerinin kışkırtmaları etkili olmuştur. Bundan dolayı ellerinden geldiği kadar Hz. Peygamber'i zor duruma düşürmek istemişlerdir.

1.2.2.5. Fedek Yahudileri

Bugünkü adı Hait olan Fedek, Hayber yakınında bulunan ve Yahudilerin yaşadığı geniş hurma bahçeleri olan bir köydür. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi Fedek Yahudileri, Medineli Müslümanlarla savaşmak için Hayber Yahudileriyle anlaşma yapan kabilelerden biridir. Hayber'in fethinden sonra Hz. Peygamber Ensar'dan Muhayyesa bin Mesud'u Fedek halkını İslam'a dâvet için Fedek'e göndermiştir.⁴⁹ Müslümanların zayıf ve az, buna karşın Hayberlilerin sayıca fazla ve güçlü olduğunu varsayıp Müslümanların Hayber Yahudilerine yenileceğini düşünen Fedek Yahudileri, başlangıçta teklife olumlu bakmamışlardır. Ancak Hayber Yahudilerinin yenilmesi ve Hayber'in fethedilmesi haberi üzerine anlaşma isteğinde bulunmuşlardır. Fedek arazisinin yarısının hurma ağaçlarıyla birlikte Müslümanlara, diğer yarısının da kendilerine bırakılması hususunda anlaşma sağlanmıştır.⁵⁰

⁴⁷ Hasan, *age*, 1: 183.

⁴⁸ Vâkıdî, *age*, 578.

⁴⁹ Sarıçam, *age*, 235.

⁵⁰ Özkuyumcu, *age*, 2: 221-222.

1.2.2.6. Vâdi'l-Kurâ Yahudileri

Vâdi'l Kura Medine ile Şam arasında bir yerleşim yeridir. Vâdi'l Kura Yahudileri, hurmave ziraatla geçinmekteydiler. Vadi'l Kura Yahudileri Hayber, Teyma ve Fedek Yahudileri ile Hz. Peygamber'e karşı birleşip ittifak kurmuşlardır. Hz. Peygamber Hayber'den önce onların üzerine küçük bir seriye göndermiş, ancak bu seriye başarısız olmuştur. Hz. Peygamber Hayber ve Fedek Yahudilerini kontrol altına aldıktan sonra Medine'ye dönerken Vâdi'l Kura'ya uğramıştır. Burada Yahudilerin saldırısına uğrayan Hz. Peygamber bir günlük kuşatmanın ardından burayı teslim almıştır. Vâdi'l Kura Yahudileri ile ürünlerinin yarısını Müslümanlara vergi vermek şartıyla yerlerinde kalabileceklerine dair antlaşma yapılmıştır.⁵¹

1.2.2.7. Teyma Yahudileri

Teyma, Arabistan'ın en kuzeyinde yer almaktadır. Teyma Yahudileri de Hz. Peygamber'e karşı Hayber, Fedek ve Vâdi'l Kura Yahudileri ile birleşerek ittifak kurmuşlardır. Teyma Yahudileri, Hayber ve Vâdi'l Kura Yahudilerinin İslam hâkimiyetini kabul etmeleri üzerine bir elçi göndererek anlaşma yoluna gitmek istemişlerdir. Cizye vermek şartıyla yerlerinde kalmışlardır.⁵²

1.2.2.8. Makna Yahudileri

Makna, Tebük'ün batısında Akabe körfezi kıyısında bir köydür. Makna Yahudilerinin geçim kaynağı ise balıkçılık, ziraat ve dokumacılıktır.⁵³ Makna elçileri Tebük'te Hz. Peygamber'in yanına gelerek barış antlaşması imzalamışlardır. Yapılan antlaşma ile yetiştirdikleri meyvelerin, avladıkları deniz ürünlerinin ve dokudukları bezlerin dörtte birini cizye olarak Müslümanlara verilmesini kabul etmişlerdir.⁵⁴

⁵¹ Elnure Azizova, "Vâdi'l Kura", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, c.42, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2012), 412-423.

⁵² Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 497-499.

⁵³ Özkuyumcu, *age*, 2: 223.

⁵⁴ İsmail Yiğit, "Tebük Gazvesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c.40, (İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2011), 228.

1.2.2.9. Cerbâ, Ezruh ve Eyle Yahudileri

Cerbâ ve Ezruh Yahudileri ise Eyle'ye bağlı birbirine yakın iki köydür. Eyle Kralı Yuhanna ile birlikte Cerbâ ve Ezruh halkı temsilcileri Tebûk'e Hz. Peygamber ile görüşmeye gelip cizye vermek üzere antlaşma yapmışlardır.⁵⁵ Buna göre Yahudiler her yıl Recep ayında Müslümanlara 100 dinar ödeyeceklerdir.⁵⁶

Hıristiyanların hâkimiyetinde yaşayan Eyle Yahudileri, deniz kenarında olduklarından dolayı deniz ticaretine ağırlık vermişlerdir. Hz. Peygamber ile yaptıkları antlaşmaya göre Eyle halkı ile 300 dinar üzerinden antlaşma yapılmıştır.⁵⁷

1.3. YAHUDİLERİN KUR'AN'A BAKIŞI

Müslümanlarla Yahudiler arasındaki ilişkileri Hz. Peygamber'in hicretinden sonra başlatmak isabetli olacaktır. Müslümanların Medine'ye gelişi Yahudilerin dikkatini Müslümanlara çevirmesine sebep olmuştur. Yahudiler Müslümanların Medine'ye gelişinden pek memnun olmamışlardır. İslam kaynaklarına göre Yahudiler son peygamberin kendi soylarından geleceğine inanmaktaydılar. Araplara kendi soylarından son peygamberin geleceğini ve onunla Araplara savaş açıp onları yenilgiye uğratacaklarını söylemişlerdir. Ancak son peygamber Yahudi soyundan değil de Arap soyundan gelince, Yahudiler Hz. Peygamber'i ve onun mesajını reddetmişlerdir.⁵⁸

Yahudiler Hz. Peygamber gibi, ona indirilen Kur'an'ı da reddetmişlerdir. Onların Kur'an'ı kabul etmeyişlerinin nedenlerinden biri onun vahiy eseri olmadığını iddia etmeleridir. Yahudiler, Kur'an'ın orijinal olmadığını ispatlamaya çalışmışlar ve bunun için öncelikle Kur'an-ı İbranice'ye çevirmişlerdir. Onlara göre Kur'an Hz. Peygamber'in etrafındaki Abdullah b. Selam ve Ka'bu'l Ahbar gibi Yahudi din bilgileri aracılığıyla oluşturulmuş bir metindir. Tora kıssalarıyla Kur'an kıssalarının benzerliğinden hareketle, Hz. Muhammed'in onları Tora'dan alıp Kur'an'a aktardığı şeklinde yorumlarda bulunmuşlardır.⁵⁹ Meşhur Yahudi bilgini Abraham Geiger, Yahudi kıssaları ile Kur'an kıssalarının karşılaştırıldığında Kur'an'ın kaynağının Tevrat olduğunun anlaşılacağını

⁵⁵ Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 509.

⁵⁶ Özkuyumcu, *age*, 2:225.

⁵⁷ Baş, *age*, 76.

⁵⁸ Hasan, *age*, 1: 176.

⁵⁹ Yasin Meral, *Yahudi Geleneğinden Kur'an ve İbranice Kur'an Çevirileri*, (İstanbul: Divan Yayınları 2016), 36, 42.

iddia etmiştir. Ayrıca Geiger'e göre Hz. Peygamber'in Yahudilere karşı ılımlı ve hoşgörülü olması Yahudilerin dininden kendi dinine daha fazla bir şeyler katmak istemiş olmasıdır.⁶⁰ Elbette ki Geiger bu konuda yalnız değildir. Zaman zaman bu konuda aşırı yorumlar da yapılmaktadır. Söz gelimi bunlardan birine göre Yahudi hahamlar Hz. Peygamber'in Yahudilere herhangi bir zarar vermesini engellemek için göstermelik Müslüman olmuşlardır. Yahudi geleneğine göre Hz. Peygamber bu hahamlar tarafından yanıltılarak kendisine Kur'an yazdırılmıştır. Böylece Hz. Peygamber'in Yahudilere vereceği zarar bu şekilde kendilerince önlenmeye çalışılmıştır.⁶¹

Bir kısım Yahudi bilginine göre Hz. Peygamber, Tora'nın kusursuz muhteşem bir kitap olduğunu görmüş ve onu taklit etmiştir.⁶² Yahudiler ayrıca Kur'an'da kronolojik bir sıralama ve düzenin olmadığını da iddia etmişlerdir. Onlara göre hem Eski hem de Yeni Ahit kronolojik bir sıra içerir. Bu nedenle Kur'an kutsal kitap olma özelliğini kaybetmiştir.⁶³

Yahudilerin Kur'an'ın vahiy ürünü olmadığını Hz. Peygamber'in onu Yahudilerin kutsal kitabından aldığını ya da Kur'an'ı Yahudi Hahamların yazması gibi iddiaları muhtemelen Kur'an'da Yahudilerin sert bir dille ile eleştirilmesi dolayısıyladır. Böylece onlar Kur'an'ın kendileriyle ilgili söylediği iddiaları çürütmeye çalışmışlardır.

Çalışmanın bu bölümünde Hz. Peygamber'in döneminde Arap yarımadasında bulunan Yahudiler ve bunların Müslümanlarla ilişkilerine yer verilmiştir. Hz. Peygamber döneminde onların Arap yarımadasında farklı kabileler altında ticari, ekonomik ve politik açıdan önemli bir grup oldukları görülmektedir. Bu bölümde ortaya konmaya çalışıldığı üzere Hz. Peygamber Medine'de Yahudilere daima ılımlı yaklaşım sergilemeye çalışmış, iki dinin birçok ortak yönünün olduğunu vurgulayarak Yahudileri İslam'a davet etmiştir. Fakat onlardan pek azı dışında İslam'ı kabul eden olmamıştır. Medine Yahudilerinin gruplar halinde yaşamaları ve bu grupların birbirlerinin otoritesini dahi kabul etmezken Hz. Peygamber'in teklifine olumlu cevap vermemeleri onun otoritesi altına girmek istemediklerinden kaynaklandığı söylenebilir.

Hz. Peygamber Medine'de huzur, barış ve güvenliği sağlamak için orada yaşayan bütün gruplarla Medine Vesikası adı verilen bir antlaşma imzalamıştır. Bu anlaşmaya

⁶⁰ Mustafa Göregen, *Müslüman Yahudi Polemikleri*, (İstanbul: Hikmetevi Yayınları 2014), 186-187.

⁶¹ Yasin, Meral, Hz. Muhammed'e Dair Bir Yahudi Efsanesi: Ma'ase Mahma, *Risalenin Yeniden Tahkik ve Tercümesi*, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.1 (2012): 21; Arslantaş, *age*, 144.

⁶² Meral, *Geleneğinden Kur'an ve İbrance Kur'an Çevirileri*, 43.

⁶³ Göregen, *age*, 194-196.

Yahudileri de davet etmiştir. Böylece hem Müslümanların hem de Yahudilerin can ve mal güvenliği sağlanmaya çalışılmıştır. Başlangıçta Müslümanlarla Yahudilerin ilişkileri gayet olumlu gelişmiştir. Yahudilere ait çarşıdan Müslümanlar alışveriş yapabilmiş, Müslümanlar bazen onlardan borç para alabilmiş, Ehl-i Kitap kabul edilmeleri dolayısıyla onların yemeklerinden yemişlerdir. Hz. Peygamber vahiy inmediği konularda bazen Yahudilere danışmıştır. Yine Hz. Peygamber işlerinde kendisine hizmet eden Yahudi bir genç hasta olduğunda onun ziyaretine giderek onunla sohbet etmesi, yine Yahudi olan komşusunun Hz. Peygamber'i ekmek ve yağ yemeye yaptığı davete icabet etmesi, kendisine deve sütü ikram eden başka bir Yahudi komşusuna da ikramı için dua etmesi başlangıçta olumlu giden Yahudi-Müslüman ilişkisini göstermesi açısından önemlidir.

Başlangıçta sükûnet içerisinde geçen Müslüman-Yahudi ilişkileri özellikle Bedir Savaşı'ndan sonra bozulmaya başlamış ve bundan itibaren Yahudi ve Müslümanlar sürekli mücadeleye girerek birbirleri ile tartışma içerisinde olmuşlardır. Yahudiler Müslümanların Bedir Savaşı'nı kazanması ile daha da güçleneceklerinden tedirgin olmuş ve onlara karşı tavırlarını değiştirmeye başlamışlardır. Bunun neticesinde Müslümanlar kendi önlemlerini almak durumunda kalmışlar ve onlardan gelebilecek tehlikeleri önlemek adına liderlerine ya da kışkırtıcı eylemlere girişen öncülerine yönelik operasyonlar yapmışlardır. Bunun da sonuç vermediği durumlarda onlarla savaş yapılarak onların ya barış dönemine geçmeleri ya da itaat etmeleri sağlanmıştır. Yahudilerin antlaşmaya uymamalarının tabii ki birçok sebebi olabilir. Esasında Yahudiler Hz. Peygamber'in Medine'ye gelişinden pek memnun kalmamışlardır. Onlar Hz. Peygamber'in başkanlığı altında yaşamayı istemediklerinden ona karşı olumsuz tutum geliştirmeye başlamışlardır.

Müslümanlar antlaşmayı bozan Yahudileri cezalandırırken, antlaşmalarına sadık kalanlara hiç dokunmamış ve onlarla karşılıklı barış ve saygı içerisinde yaşamışlardır.

İKİNCİ BÖLÜM

KUR'AN'IN GENEL YAHUDİ TASAVVURU

Kur'an'a genel olarak baktığımızda Yahudiler için “el-yehûd”, “ben-î İsrâîl”, “yehûdî”, “hûd”, “hâdû”, “ehlu'l-kitâb” ve “ehlu'z-zikr” gibi farklı isimlerin kullanıldığını görmekteyiz. Bunlardan ehli kitap tabiri ile hem Yahudiler hem de Hristiyanlar kastedilirken bazı ayetlerde sadece Yahudilerin kastedildiği görülmektedir. Kur'an'da Ehl-i kitap “kendilerine kitap verilenler”⁶⁴, “kendilerine kitap verdiklerimiz”⁶⁵ ve “kendilerine kitaptan bir pay verilenler”⁶⁶ şeklinde de ifade edilmektedir.

El-yehud kelimesi, tövbe edip Yahudiliğe dönen kimse için kullanılmıştır. Yahudilere bu ismin verilmesinin sebebinin, onların Mûsâ zamanında buzağı heykeline taptıktan sonra pişman olarak Tanrı'ya “hüdnâ ileyke” (biz sana döndük) diyerek tövbe etmeleri olduğu belirtilmektedir.⁶⁷

Yahudilere istinaden Kur'an'da en çok geçen isim ben-i İsrâîl olup, diğer adı İsrail olan Hz. Yakub'un soyundan gelen Yahudi ırkı için kullanılmıştır.⁶⁸

El yehud ve ben-î İsrail isimleri Kur'an'da Mekkî ve Medine surelere göre farklılık göstermektedir. Yehûd kelimesi daha çok Medenî surelerde geçerken, ben-î İsrail ismi ise Mekkî surelerde geçmektedir. Mekkî ayetlerde Yahudilerden bahsedilirken doğrudan hitaplar kullanılmamıştır. Bunun muhtemel nedeni, Yahudilerin Mekke'de yok denecek kadar az olmasının ayetlere yansımalarıdır. Bundan dolayı Kur'an'da ayet içerisinde konu anlatılırken Yahudilere dolaylı olarak işaret etmektedir. Örneğin Kur'an, Müslümanlarla mücadele içerisinde olan Mekkeli Müşrikleri İsrailoğulları'nın yapmış oldukları birtakım davranışları ve bu davranışları sonucunda nasıl cezalandırıldıklarını anlatarak uymaktadır.

Mekkî ayetlere genel olarak bakıldığında, Yahudiler için herhangi bir olumsuz eleştiri ve sert hitaplara rastlanılmamaktadır. Bu ayetlerde İsrailoğulları'nın peygamberleri, özellikle Musa ve onun Firavun ile olan mücadelesinden bahsedilmektedir. Ayrıca Mekkî ayetlerde İsrailoğulları'nın tarihleri hakkında birçok

⁶⁴ Bakara 2/101, 144, 145; Al-i İmran 3/19-20, 100, 186.

⁶⁵ Bakara 2/121, 146.

⁶⁶ Al-i İmrân 3/23; en-Nisa 4/44.

⁶⁷ Günay Tümer ve Abdurrahman Küçük, *Dinler Tarihi*, (Ankara: Ocak Yayınları, 1993), 177.

⁶⁸ Salime Lela Gürkan, *Kur'an'da Yahudiler*, (İstanbul: KURAMER Yayınları, 2019), 34.

bilgiye rastlamak mümkündür. Örneğin Şuara ve Duhan surelerinde İsrailoğulları'nın Mısır'da gördükleri zulüm ve Allah'ın lütfu olarak Musa'nın rehberliği ile oradan kurtuluş şekilleri anlatılır. Bunun dışında İsrailoğulları'na verilen birçok nimet ve bu nimetlere karşı nankörlükleri, Musa'yı zor durumda bırakmaları, Allah'ın emirlerine karşı gelmeleri, altın buzağıya tapmaları, yaptıkları birtakım hatalar sebebiyle cezalandırılmaları gibi özellikleri hakkında muhataplarına bilgiler sunmaktadır.

Kur'an'ın Medenî surelerine bakıldığında, Yahudiler hakkında bilgi verilirken doğrudan hitapların kullanıldığı görülmektedir. Bunun sebebi, Medine'de Müslüman ve Yahudi ilişkilerinin birebir başlamış olmasıdır. Medenî sure ve ayetlerde Yahudiler işledikleri hatalar sebebi ile uyarılmış ve sert bir dille eleştirilmişlerdir. Yahudiler Hz. Peygamber'e ve Müslümanlara verdikleri sözden dönmeleri, Müslümanlara karşı müşriklerle iş birliği yapmaları ve Hz. Peygamber'in peygamberliğini kabul etmeyip ona inananları engellemek için ellerinden gelen her şeyi yapmaları durumunda, Kur'an'da Yahudilere yönelik eleştiriler kendini göstermektedir. Kur'an Müslümanlarla Yahudiler arasındaki ilişkilerinin nasıl olduğu konusunda bilgi vererek ortaya çıkan tartışma ve savaşlardan bahsetmiştir. Öte yandan genel olarak bakıldığında Kur'an'da yer alan Medenî ayetlerde Yahudilerin inançlarına, ahlaki, siyasi ve kültürel yönlerine daha fazla yer verdiği görülmektedir.

Bütün bunlardan hareketle, Mekkî ayetlerde Musa dönemi Yahudilerin dini durumlarından, tarihlerinden ve bireysel işlerinden bahsedildiğini, buna karşın Medenî ayetlerde Hz. Peygamber döneminde yaşayan Yahudilerin genel karakteri ile Müslümanlarla olan ilişkilerine yer verildiğini söyleyebiliriz. İşte Kur'an'ın bu özelliği dikkate alınarak bu bölümde Kur'an'ın ortaya koymuş olduğu genel Yahudi inancı, Yahudi özellikleri ve karakteri belirlemiş olduğumuz başlıklar altında ortaya konmaya çalışılmak suretiyle Kur'an'ın çizdiği Yahudi imajı belirlenecektir.

2.1. TANRI İNANCINA YÖNELİK ELEŞTİRİLER

Tanrı inancı Yahudilikte inaç esaslarının en başında yer alır. Yahudilik her zaman için monist dinler kategorisinde değerlendirilmiştir. Zira Yahudilere göre Tanrı Yahve'dir. O tektir. Herşeyi yaratan ve hükmedendir. Alemlerin yaratıcısı ve sahibidir. Kendisinin eşi, benzeri ve ortağı yoktur. O, mutlak güç sahibidir. "Ol" deyince her şey olur. Onun başlangıcı ve sonu yoktur. Hiçbir şekilde onun resmi, sureti veya heykeli

yapılamaz.⁶⁹ Yahve'nin ayrıca Elohim ve Adonai olmak üzere iki adı daha bulunmaktadır. Bunlardan Elohim Tanrı'nın gazap, Yahve ise rahmet yönünü temsil etmektedir.⁷⁰

Yahudiler on emirden biri olması sebebiyle Tanrı'nın adını (Yahve) boş yere ağızlarına almazlar ve onun ismini Tora dışında hiçbir yere yazmazlar. Bundan dolayı Yahudiler Tanrı'nın adını anmamak için "Rabbim/Efendim" anlamına gelen "Adonai" ya da "Elohim" ismini kullanmışlardır.⁷¹ Yahudilerin Şema İsrail dualarında "Dinle ey İsrail! Tanrınız olan Rab bir olan Rab'dır. Rabbi bütün yüreğinle ve bütün canınla seveceksin"⁷² Ayrıca Musa'ya verilen On Emir'de "Başka Tanrılar edinmeyeceksin. Kendine yukarıda gökyüzünde, aşağıda yeryüzünde ya da yer altındaki sularda yaşayan herhangi bir canlıya benzer put yapmayacaksın. Putların önünde eğilmeyecek, onlara tapmayacaksın."⁷³ ifadeleri yer almaktadır.

Görüldüğü üzere Yahudilerde Tanrı anlayışı monoteist bir yapı arz etmektedir. Fakat Kur'an, Yahudilerin ortaya koymuş olduğu Tanrı inancı algısını çeşitli yönlerden eleştirmiştir. Sözelimi Yahudilerin Allah'a çocuk isnat etmeleri,⁷⁴ başka varlıkları ilah edinmeleri⁷⁵ ve Tanrı konusunda iftira etmeleri⁷⁶ gibi ona birtakım sıfatları yakıştırmalarından bahsederek birçok Yahudi Tanrı algısını açık biçimde eleştirmiştir. Kur'an'ın eleştirilerinden hareketle, Yahudi Tanrı inancına ilişkin şunlar ifade edilebilir:

2.1.1. Antropomorfik Bir Tanrı Anlayışı Benimsemeleri

Yahudi geleneğinde şabat yani Cumartesi günü kutsaldır. Bugünün kutsallığı, yasak ve uygulamaları dünyanın yaratılması, Mısır'dan çıkış ve kölelikten kurtulma olayına bağlanmaktadır. On Emir'e dayanan yasakların temelinde, Tanrı'nın yeri göğü yaratıp yedinci günde işlerini bitirmesi, o günde dinlenmesi ve o günü kutsayıp belirlemesi yatmaktadır.⁷⁷ Dolayısıyla Yahudiler Tanrı'nın âlemi altı günde yarattığını ve yedinci gün yorulduğu için dinlendiğini iddia etmişlerdir. Yahudilerin bu iddialarına

⁶⁹ Ekrem Sarıkçıoğlu, *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*, (Isparta: Fakülte Kitapevi, 2002), 270-271.

⁷⁰ Felicien Challaye, *Dinler Tarihi*, çev: S. Tiryakioğlu, (İstanbul: Varlık Yayınları 2007), 120.

⁷¹ Ömer Faruk Harman, "İnanç ve İbadetleri", ed. Ömer Faruk Harman, *Kur'an'da Yahudiler*, (İstanbul: Kuramer Yayınları 2019), 288.

⁷² Tesniye 6/4-5.

⁷³ Çıkış 20/3-5.

⁷⁴ Tevbe 9/30.

⁷⁵ Maide 5/60.

⁷⁶ Al-i İmran 3/75.

⁷⁷ Yaratılış 1/2-3.

Kur'an çok açık ve net biçimde “Şüphesiz ki biz, gökleri, yeri ve aralarında bulunanları altı günde yarattık ve hiçbir yorgunluk da duymadık. Ey Peygamber, sen onların söylediklerine karşı sabırlı ol. Rabbini güneş doğmadan ve batmadan önce hamd ile tesbih et.”⁷⁸ şeklinde cevap verilmiştir. Bazı İslam alimleri bu ayetin nüzul sebebinin bir grup Yahudi'nin Hz. Peygamber'e gelerek Allah'ın altı günde neleri yarattığını sormalarına dayandığını ileri sürmüştür.⁷⁹ Bunun üzerine Kaf Suresi 38- 39. ayetlerinin nazil olduğu ifade edilmiştir.

Dolayısıyla Kur'an açık biçimde Yahudileri Tanrı'yı “yorulmak” ve “dinlenmeye çekilmek” gibi insani özelliklere sahip bir varlık olarak tasavvur ettiklerini ve böyle antropomorfik bir anlayışın kesinlikle doğru bir yaklaşım olmadığını ifade etmektedir.

2.1.2. Tanrı'yı Gerçek Anlamda Tanımamaları

Kur'an'a göre Yahudiler, Tanrı'nın hiçbir insana kitap indirmedğini savunmaktadırlar. Ancak Kur'an böyle bir söylemi kesin bir dille reddetmekte ve bu söylemin asılsız ve haksız olduğunu ifade etmektedir. Konuyla ilgili olarak, rivayete göre Mâlik b. Sayf adında iri yapılı ve obezite bir Yahudi Hz. Peygamber ile konuşurken Hz. Peygamber kendisine: “Musa'ya Tevrat'ı indiren Allah'a and vererek soruyorum, “Allah şişman Bilgin'e buğzeder” ifadesini Tevrat'ta buluyorsun değil mi? Hâlbuki sen şişman bilginsin, Yahudilerin yedirdiği şeylerden şişmanlamışsın” demiştir. Rivayete göre bunun üzerine orada bulunanlar gülünce, Malik b. Sayf bu duruma kızarak Hz. Ömer'e dönmüş ve “Allah hiçbir beşere bir şey indirmemiştir” demiş ve Hz. Peygamber'in peygamberliğini inkâr etmiştir. Bunun üzerine:

“Müşrikler ve Yahudiler Allah'ı layıkınca tanımadılar ve bu yüzden de Allah hiçbir insana hiçbir vahiy indirmede. diye kestirip attılar. (Ey Peygamber!) dedi onlara: “Peki söyler misiniz Musa'nın insanlara bir manevi ışık ve rehber olmak üzere getirdiği vahiyleri kim indirdi? Daha açıkçası, ayetlerini kağıt parçasına yazarak bir kısmını işinize geldiği gibi halka açıklayıp çoğunu gizlediğiniz, sizin de halka açıklayıp çoğunu gizlediğiniz, sizin de atalarınızın da bilmediği şeyleri sayesinde öğrendiğiniz o kitabı kim indirdi. (Ey Peygamber!) De ki onlara: “İşte o vahiyleri Allah indirdi!” de artık onları kendi hallerinde bırak, varsınlar asılsız iddia ve itirazlarıyla oyalanıp dursunlar.”⁸⁰

ayeti nazil olmuş ve bu ayette açık biçimde Yahudilerin Tanrı'yı gerektiği gibi tanımadıkları belirtilmiştir. Esasında burada görüldüğü üzere Kur'an adı geçen

⁷⁸ Kaf 50/38-39.

⁷⁹ Örneğin bkz. Ebu Cafer Muhammed b. Cerir Et-Taberi, *Taberi Tefsiri*, çev: Kerim Aytekin ve Hasan Karakaya, (İstanbul: Hisar Yayınları. 1996), 7: 542-543.

⁸⁰ En'am 6/91.

Yahudi'nin söylemini eleştirerek onun iddiasının yersiz olduğunu söylemiştir. O sadece Hz. Peygamber'e muhalefet olmak için böyle bir iddia ortaya atmıştır.

2.1.3. İnanmadıkları Halde İman Etiklerini Söylemeleri

Kur'an'a göre Yahudiler kalplerinde iman yokken inandıklarını söylemiştir. Ama onlar hiçbir zaman gerçekte iman etmiş değillerdir. Kur'an Yahudilerin bu tür söylemlerini Maide Suresi 41. ayette şu şekilde eleştirmektedir.

“Ey Peygamber! Kalplerinde gerçek iman yokken, sırf dilden, “Biz iman ettik” diyen o münafıklar ile Yahudilerin kâfirlikte birbirleriyle yarışıyor olmalarına üzülme. Onlar senin ağzında yalan uydurmak üzere seni dinlemeye gelirler. Bu dinlemenin bir amacı da, senin meclisine gelmeyen başka bir grup adına casusluk yapmaktır.”

İslami kaynaklarda yukarıdaki ayetin nüzül sebebi şöyle açıklanmıştır: Yahudiler, zina eden iki evli Yahudi hakkında fetva almak için Hz. Peygamber'e gelmişlerdir. Onların gerçek niyeti, Hz. Peygamber'in zina eden iki Yahudi kişiye yüz karalama ve yüz sopa vurma cezasını vermesi halinde bu hükmü kabul etmek; ancak recm cezası vermesi halin reddetmektir. Olayla ilgili olarak Hz. Peygamber'e “Ey Ebu'l Kasım, zina eden bir erkekle bir kadın hakkında görüşün nedir?” diye sormuşlardır. Hz. Peygamber de Yahudilerle tek bir kelime konuşmadan, onların Tevrat'ı okudukları yer olan Beytül Midras'a gitmiştir. Orda bulunan Yahudilere: “Musa'ya Tevrat'ı indiren Allah'a yemin ettiriyorum. Söyleyin bana, evli iken zina eden kimse hakkında Tevrat'ta nasıl bir hüküm buluyorsunuz? Onlar da şöyle cevap vermişlerdir: Yüzlerini karartmak, her ikisini de merkebe birbirlerine ters bindirerek dolaştırmak ve onlara sopa vurmaktır.” Daha sonra içlerinden bir genç “Tevrat'ta zina edene recm cezasının olduğunu söylemiştir. Bunun üzerine Hz. Peygamber, Allah'ın emrini ihmal etmeniz sebebi neydi? Diye sormuştur. Genç de dedi ki: “Bizim Krallarımızdan birinin akrabası zina yaptı. Kral recmedilmesini erteledi. Sonra halktan birisi daha zina yaptı. Kral onu recmetmek istedi. Fakat zina yapanın akrabaları ona engel oldular ve dediler ki: ‘Sen getirip adamını recmetmedikçe bizim adamımız da recmedilmeyecektir.’ İşte o zaman yukarıda zikredilen ceza üzerinde anlaştılar.” Hz. Peygamber de zina eden iki Yahudi hakkında recmedilme cezası vermiştir. Hz. Peygamber, Yahudilerin beklemediği bir hüküm verince Yahudiler verilen hükme uymayarak yüz çevirmişlerdir. Rivayete göre bunun üzerine Allah “kalpleri

inanmadığı halde ağızlarıyla “iman ettik” diyen Yahudilerin inkâra koşması seni üzmesin.” ayetini indirmiştir.⁸¹

Yukarıda da görüldüğü üzere Yahudiler Tevrat’ın hükümlerini görmezden gelmişler, kendi arzu ve heveslerine göre onun hükmünü değiştirmeye çalışmışlardır. Kaynaklarda yer verilen bilgilere göre Yahudilerin bu konuyu Hz. Peygamber’e götürmelerinin sebebi, Tanrı nazarında kendilerine bir gerekçe hazırlamaya çalışmalarıdır. Zira onlar “Niçin böyle bir hüküm verdiniz” diye kendilerine sorulduğunda “bu karar bir peygamber tarafından verilmiştir” şeklinde cevap vereceklerdir.

Yine Kur’an, Maide Suresi 43. ayette Yahudilerin, zina eden kimsenin cezasının Tevrat’ta olduğu halde gelip Hz. Peygamber’e sormaları ve Hz. Peygamber’in verdiği hüküm hoşlarına gitmeyince de yüz çevirmelerini eleştirmiştir. Onlar Hz. Peygamber’in peygamberliğini hem reddetmişler hem de onu Tevrat’ta mevcut bazı konularda hakem tayin etmişlerdir. Bu nedenle ayet Yahudilerin davranışlarının samimi olmadığını ve Yahudilerin gerçekte iman etmediklerini bildirerek onların bu tür davranışını kınamaktadır.

2.1.4. Tanrı’ya Oğul İsnat Etmeleri

Kur’an’da Yahudilerin Tanrı inancı ile ilgili en önemli konulardan biri, onların Allah’a oğul isnat etmeleridir. Kur’an bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

“Kimi Yahudiler, Üzeyir Allah’ın oğludur! İddiasında bulundular. Hristiyanlar da Mesih (İsa) Allah’ın oğludur dediler. Bu onların ağızlarıyla geveledikleri sözlerdir. (Sözlerini) daha önce kâfir olmuş kimselerin sözlerine benzetiyorlar. Allah onları kahretsin. Nasıl da (haktan batıla) döndürülüyorlar.”⁸²

Kaynaklarda yer alan bilgilere göre Hz. Peygamber Yahudileri İslam’a davet ettiğinde onlardan Sellam b. Mişkem ve arkadaşları Hz. Peygamber’e “Biz sana nasıl tâbi olalım? Çünkü sen, bizim kiblemiz olan Kudüs’ü bıraktın. Üzeyir’in, Allah’ın oğlu olduğu inancını da kabul etmiyorsun.” demeleri üzerine bu ayet nazil olmuştur.⁸³

Kur’an Yahudilerin Allah’a oğul isnadı ile ilgili sözlerinin iftira ve yalandan başka bir şey olmadığını, bu konuda ne kendilerinin ne de atalarının herhangi bir bilgisi

⁸¹ Zemahşerî, *El- Keşşâf ‘An Haka’iki Ğavamidi’t-Tenzil ve ‘Uyûni’l-Ekâvil Vucûhi’t-Te’vil*, çev: Abdullazizi ve Mehmet Erdoğan, (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2017), 2:440.

⁸² Tevbe 9/30.

⁸³ Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, (İstanbul: Zehreveyn Yayınları, 1979), 4: 316.

olmadığını açıkça belirterek eleştirmiştir.⁸⁴ İslam kaynaklarına göre Yahudilerin Ezra'yı Allah'ın oğlu olarak görmelerinin farklı sebepleri mevcuttur. Bir rivayete göre Yahudilerin, Tevrat'ı Ahit Sandığını bırakarak sapsmaları üzerine, Allah onların elinden Ahit Sandığını almış ve düşmanları Âmâlikalılara vermiş; Tevrat'ı onlara unutturmuş ve kalplerinden çekip almıştır. Ancak iyi bir kul olan Üzeyir, Tevrat'ın tekrar Yahudilere gönderilmesi için Allah'a dua edip yalvarınca, Allah duasını kabul etmiş ve Tevrat'ı tekrar Üzeyir'in kalbine ilham etmiştir. Üzeyir'de Tevrat'ı İsrailoğulları'na bildirmiştir. Üzeyir vefat ettikten sonra İsrailoğulları kaybolan Sandığı bulmuşlardır. Bunun üzerine onlar, Üzeyir Allah'ın oğlu olduğu için Tevrat'ın ona verildiğini iddia etmişlerdir.⁸⁵

Bir diğer rivayete göre Buhtunnasr ordularıyla Beyt'ul-Makdis'e gelerek, İsrailoğulları'nı yenmiş ve Tevrat okuyanları öldürmüştür. Üzeyir ise daha o zamanlar küçük bir çocuk olduğu için onu öldürmemişlerdir. İsrailoğulları esaretten kurtulup Beyt'ul-Makdis'e döndüklerinde içlerinde Tevrat'ı okuyan tek kişi bile kalmamıştır. Allah Üzeyir'i yüz yıl ölü olarak bıraktıktan sonra onu diriltip, Tevrat'ı öğretmesi için bir mucize göndermiştir. Bir melek Hz. Üzeyir'e içinde su dolu bir kapla gelmiş ve Hz. Üzeyir o kaptaki suyu içmiştir. Böylece Tevrat onun göğsüne işlenmiştir. Üzeyir kendine geldiğinde halka "Ben Üzeyir'im" demesine karşın halk onu yalanlayarak "Eğer iddia ettiğin gibiysen, gerçekten Üzeyir isen bize Tevrat'ı oku" demişlerdir. O da Tevrat'ı onlara ezbere okuyunca, içlerinden biri "Babam dedemden rivayet ediyor ki, Tevrat'ı bir küpe koyarak onu filan bağa gömmüşler" demiştir. Bunun üzerine o kişi ile o bağa gidip Tevrat'ı bulunduğu yerden çıkarmışlar ve Üzeyir'in kendileri için yazmış olduğu Tevrat nüshasıyla karşılaştırmışlardır. Bir tek harfinin bile eksik olmadığını görünce, "Muhakkak ki Allah Tevrat'ı Üzeyir'in kalbine kendi oğlu olduğundan dolayı ilham etmiştir" dediler.⁸⁶ Bu rivayet Yahudi kaynaklarında "Tanrı Üzeyir'e yanına kitaplar alarak inzivaya çekilmesini istemiştir. Bir sonraki gün ise kendisine ikram edilen bir tastaki suyu içmesini ve ardından kırk gün boyunca Tevrat'ı yazdırmıştır." şeklinde geçmektedir.⁸⁷

İslam kaynaklarında Üzeyir olarak geçen kişinin Yahudi geleneğindeki karşılığı Ezra'dır. Ezra Yahudiler için büyük bir önem arz etmektedir. Hatta Yahudiler Ezra'yı

⁸⁴ Bkz. Kehf 18/5.

⁸⁵ Taberi, *age*, 4: 281-282.

⁸⁶ Ali Arslan, *Büyük Kur'an Tefsiri*, (İstanbul: Arslan Yayınları. t.y), 7: 30.

⁸⁷ Bkz. Ömer Faruk Harman, "İnanç ve İbadetleri", ed. Ömer Faruk Harman, *Kur'an'da Yahudiler*, (İstanbul: Kuramer Yayınları. 2019), 294.

ikinci Musa olarak görmüşlerdir. Yahudilere göre Ezra bir peygamber olmasa da, peygamberlerden daha üstün bir konumdadır.⁸⁸ Yahudilerin Ezra'ya bu kadar önem vermesinin sebebi, Yahudi kutsal metinlerinde açıkça bildirilmiştir. Ezra'da geçen ifadelerle göre o Babil sürgünü sonrası İsrailoğulları'nın Kudüs'e tekrar dönmelerini sağlamış, kaybolan Tevrat'ı tekrar tertip etmiştir.⁸⁹

Yahudi kaynaklarında Ezra'nın Tanrı'nın oğlu olarak yüceltildiğine ilişkin herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.⁹⁰ Ayrıca Yahudi mezheplerinde de Tanrı'ya oğul isnat etme inancı yoktur.⁹¹ Zira Yahudi inanç esaslarında geçen "hiçbir beşer ona benzemez ve tanrısal sıfat kazanmaz" ifadesi, Yahudilerin bu tür söylemlere sahip olmadığını göstermektedir. Ayrıca Yahudiler, Hıristiyanların İsa'yı Tanrı'ya oğul olarak isnat etmelerini eleştirmiş ve Yahudilik açısından Tanrı'nın İsa'da bir insan şeklini almasının mümkün olmadığını ileri sürmüşlerdir.⁹² Tevbe Suresi, 30. ayette geçen "kimi Yahudiler" ifadesinden hareketle, Allah'a oğul isnat edenlerin bütün Yahudiler değil bazı Yahudiler olduğu söylenebilir. Zira bilindiği gibi Kur'an indiği ortamdaki diğer din gruplarının hatalarını eleştirmektedir. Burada eleştirdiği Hz. Peygamber'in muhatabı olan Yahudi grubu olduğu söylenebilir. Kaynaklarda bu Yahudilerin Hicaz Yahudilerinden Selam b. Mişkem, Numan b. Evfa, Şas b. Kays ve Malik b. Sayf olduğu ifade edilmektedir.⁹³

2.1.5. Kendilerini Tanrı'nın Oğulları Olarak Görmeleri

Kur'an, Yahudilerin "Biz Tanrı'nın oğulları ve sevgilileriyiz" demelerinden bahsetmektedir. Rivayete göre Hz. Peygamber Yahudileri İslam'a davet edince, Yahudiler bu daveti reddederek şöyle cevap vermişlerdir: "Bizi bununla mı tehdit ediyorsun? Biz Allah'ın oğulları ve sevgileriyiz."⁹⁴ Kur'an Yahudilerin bu ifadelerine karşılık şu şekilde cevap vermiştir:

⁸⁸ Francine Kaufmann ve Josy Eisenberg, *Yahudi Kaynaklarına Göre Yahudilik*, çev: Mehmet Aydın, Din fenomeni, (Konya, Din Bilimleri Yayınları, 1993), 99.

⁸⁹ Ezra 7/8-1.

⁹⁰ Baki Adam, "Üzeyir" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, c.42, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2012), 401-402.

⁹¹ Bernad Lewis, *İslam Dünyasında Yahudiler*, çev: B. Sina Şener, (Ankara: İmge Yayınları, 1996), 90.

⁹² Baki Adam "Müslümanların Yahudilere Yöneltiltiği Teolojik Eleştiriler", *Dinler Tarihi Araştırmaları*, S. 4 (2004), 107.

⁹³ Zemahşeri, *age*, 3: 60. Ayrıca bkz. Lewis, *age*, 90; Baki Adam, *Yahudilik ve Hıristiyanlık Açısından Kur'an'ın Tartışmalı Konuları*, (İstanbul, Pınar Yayınları, 2016).

⁹⁴ Yazır, *age*, 3: 205.

*“Ey Peygamber! Sende onlara de ki: Madem siz Allah’ın sevgililerisiniz o halde Allah sizi niçin günahlarınızdan dolayı cezalandırıyor, gerçek sizin iddia ettiğiniz gibi değil, siz de Allah’ın yarattığı insanlar gibisiniz; dolayısıyla sizlerde diğer insanlar gibi hesaba çekilecek ve hak ettiğiniz karşılığı verecektir.”*⁹⁵

Böylece Kur’an Yahudilerin söz konusu söylemlerinin asılsız olduğunu belirtmektedir. Diğer taraftan Yahudilerin bu tür söylemleri kendilerini diğer insanlardan üstün görmelerinin bir yansıması veya Hz. Peygamber’in davetini kabul etmemek için bahaneleri olarak da değerlendirilebilir.

2.1.6. Putperstliğe Yönelmeleri

Musa önderliğinde Mısır’dan çıkıp Kızıldeniz’i de aşarak kutsal topraklara ilerleyen İsrailoğulları yolda putperest bir kavimle karşılaşmışlardır. Bu kavmin puta tapmaları İsrailoğulları’nın hoşuna gitmiş ve Musa’dan, kendi dinlerinde de böyle bir gelenek başlatmasını, o kavmin tanrılarına benzer tanrı edinmesini istemişlerdir. Bunun üzerine Musa kavmine “Gerçekten siz cahil bir toplumsunuz! Sizin ağzınızdan çıkanı kulağınız duymuyor, Allah’ın yüceliğini bilmiyorsunuz. Allah’ın, ortaklardan ve benzerlerden uzak tutulması gerektiğini anlamıyorsunuz. Sizin gördüğünüz bu putlara tapan insanların, içinde buldukları din, yok olmaya mahkûmdur. Yaptıkları ameller boştur. Kendilerine hiçbir fayda sağlamayacaktır. Ben size, sizi yaratan ve sizi, zamanınızın âlemine üstün kılan Allah’tan başka bir ilah mı arayacağım? Elbette ki bu mümkün değildir”⁹⁶ diyerek böyle bir kavme özenmenin cahillikten başka bir şey olmadığını bildirmiştir. Daha sonra Musa sözlerine; “Hatırlayın ki Allah sizi Firavun ve hanedanının zulmünden kurtardı. Onlar size en büyük işkenceleri reva görüyordu. Onlar sizin erkek çocuklarınızı öldürüp, kız çocuklarınızı da kötü amaçları için kullanıyorlardı. Bu zulümden kurtarılmanız rabbinizin size bir lütfudur.”⁹⁷ şeklinde devam etmiş ve bu tür heva ve isteklerden uzak durmalarını istemiştir.

Allah ile konuşmak üzere Tur Dağı’na çıkmıştır. Ancak öncesinde kardeşi Harun’u İsrailoğulları’nın başına bırakıp ona “Ben acele olarak Rabbime gidiyorum. Kavmimin başında benim halifem ol ve bozguncuların yoluna uyma.” diyerek acele bir şekilde yola çıkmıştır.⁹⁸ Musa gittikten sonra kavminden “Sâmirî” adlı kişi, İsrailoğulları’nın Mısırdan çıkarken bayram gününü kutlamak gerekçesiyle, Mısır

⁹⁵ Maide 5/18.

⁹⁶ A’raf 7/ 138-140.

⁹⁷ A’raf 7/141.

⁹⁸ A’raf 7/ 142.

Kıptîlerinden emanet olarak aldıkları mücevherleri toplayıp ateşe atmış ve eriyen mücevherlerden buzağı şeklinde, böğürür gibi ses çıkaran heykel yapmıştır. Ardından İsrailoğulları'na "İşte sizin de Musa'nın da ilahı budur." diyerek ona tapmaya teşvik etmiştir.⁹⁹ Böylece Sâmirî'den etkilenen İsrailoğulları buzağıya tapmaya başlamıştır.¹⁰⁰

Musa durumdan haberdar olunca öfkeyle kavminin yanına gelmiştir. Onların bu durumuna karşı şu şekilde cevap vermiştir:

*"Ey kavmim, ben yokken ne kötü bir iş yaptınız böyle! Rabbinizin emrine bu kadar çabuk isyan ettiniz."*¹⁰¹ demiştir. Onlar da Musa'ya:

*"Ey Musa gerçekten biz sana verdiğimiz sözden bilerek ve isteyerek dönmedik. Biz Mısır'dan çıkarken ödünç aldığımız altınları sahiplerine vermediğimiz için büyük bir günaha girdik. Biz onları artık yanımızda taşımayalım diye ateşe attık. Sâmirî'de altınları buzağı yaptı ve bizi ona tapmaya teşvik etti"*¹⁰² demişlerdir.

Hız. Musa, Sâmirî'ye niçin böyle bir şey yaptığını sorduğunda ise, *"Ben onların göremediğini gördüm. Bu kavmin gidişatın iyi bir gidişat olmadığını anladım. Soyut bir Allah'a inanmak yerine elle tutulur gözle görülür bir tanrı edinmenin daha gerçekçi olduğuna inandım. İçimden de böyle yapmak geldi."*¹⁰³ cevabını almıştır. Musa da bunun üzerine Sâmirî'yi kavminin içinden kovmuş ve kavmine şu şekilde hitap etmiştir:

*"Ey kavmim! Şüphesiz siz, buzağıyı (tanrı) edinmekle kendinize zulmettiniz. Onun için Yaratanınıza tövbe edin. Birbirinizi öldürün. Bu Yaratanınızın katında sizin için daha iyidir. Böylece Allah tövbenizi kabul etmiş olur. Çünkü O, tövbeleri kabul eden engin rahmet sahibidir"*¹⁰⁴

Yahudilerin buzağıya tapma davranışlarının altında birçok sebep olduğu söylenebilir. Bilindiği gibi İsrailoğulları uzun yıllar Mısır'da yaşamışlar ve Mısır'da bir dönem zulüm ve baskılara maruz kalmışlardır. Bir nevi köle hayatı yaşamışlar ve zor şartlarda çalıştırılmışlardır. Yahudilerin içlerinde bulunduğu bu durum onları Mısırlılara karşı özenme duygusu oluşturmuştur. Onlar kendilerine zulmeden Kıptî Mısırlıların tanrılarının çok daha güçlü olduğunu düşünmüşlerdir.¹⁰⁵ Bu sebeple İsrailoğulları Mısır etkisinden kurtulamayarak altından buzağıya tapmışlardır. Yine Mısır inancında buzağı

⁹⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Bakara 2/92; A'râf 7/148; Tâhâ 20/85.

¹⁰⁰ Bkz. Kadir Albayrak, İsrailoğulları'nın "Altın Buzağı"sı ve "Kızıl İnek"i, *Bilimname*, 5, S. 2, (2004), 91-104.

¹⁰¹ A'raf 7/150.

¹⁰² Tâhâ 20/88.

¹⁰³ Tâhâ 20/95-96.

¹⁰⁴ Bakara 2/54.

¹⁰⁵ Süleyman Sayar, "Yahudi Karakteri (Tarihî ve Sosyo-Psikolojik Bir Yaklaşım)", *Uludağ Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 9 (2020), 307-324.

kültü inancının olması, uzun dönem Mısırda yaşayan Yahudileri de etkilediği söylenebilir.¹⁰⁶

Yahudilerin altın buzağı yapıp tapınmaları, Eski Ahit'te de anlatılmaktadır. Fakat Eski Ahit'te buzağı yapan kişinin ismi Sâmirî değil, Harun'dur. Buna göre Yahudiler Hz. Musa'nın dağdan inmede geciktiğini görünce, Harun'a giderek kendilerine öncülük edecek bir ilah yapmasını istemişlerdir. Harun'da onlara “Karılarınızın, oğullarınızın, kızlarınızın kulağındaki altın küpeleri çıkarıp bana getirin”¹⁰⁷ deyince herkes kulağındaki küpeyi çıkarıp Harun'a getirmiştir. Harun topladığı altın mücevherlerden oymacı aletiyle buzağı biçiminde dökme bir put yapmış ve “*Ey İsraililer, sizi Mısır'dan çıkaran Tanrınız budur!*”¹⁰⁸ diyerek onları buzağıya tapmaya teşvik etmiştir.

İslam kaynaklarına göre Sâmiri, Yahudi kaynaklarına göre ise Harun'un Musa döneminde yaşayan Yahudi topluluğunu altın buzağıyı tanrı edinmelerine ve onların korkunç bir günah işlemelerine neden olmuştur. Kur'an ise bu duruma şiddetli bir şekilde tepki göstermiştir.¹⁰⁹

Şüphesiz Yahudilerin putperestliğe yönelmeleri sadece bununla sınırlı değildir. Kur'an Yahudilerin Tağut ve Cibit adlı putlara tapınmalarını da konu edinir. Sözelimi Nisa Suresi 51. ayette “*Tevrat hakkında çok az bilgi sahibi olma lütfuna eren şu Yahudileri görüyorsun değil mi? Müşriklerin isteği üzerine tâğûta inanıp güveniyorlar. Bu yetmezmiş gibi o kâfirlerin, siz müminlerden daha doğru bir inanca sahip olduklarını iddia ediyorlar.*” şeklinde ifade edilmektedir. Kaynaklarda yer alan bilgilere göre Uhud Savaşı'ndan sonra bazı Yahudiler Müslümanlara karşı birlikte savaşmak için Mekke'li müşriklerle anlaşma yapmak için oraya giderek Müslümanlara karşı birlikte hareket etmeyi teklif etmişlerdir. Mekkeli Müşrikler Yahudilerin bu teklifini kabul etmişler ve ayrıca onların okuryazar ve kitap ehli olmalarını göz önünde bulundurarak kendi dinlerinin mi yoksa Hz. Peygamber'in getirmiş olduğu dinin mi doğru olduğunu sormuşlardır. Yahudiler de Mekkeli müşriklerin dininin daha doğru ve hayırlı olduğunu ifade etmişlerdir. Hatta Yahudiler, müşriklerin isteği üzerine putlara (cibt) secde

¹⁰⁶ Ayrıntılı Bilgi için bkz. Yasin, Meral, *Samiri'nin Buzağısı*, (Ankara: Ankara Okulu Yayınları. 2018), 47-52.

¹⁰⁷ Çıkış 32/3.

¹⁰⁸ Bkz. Çıkış 3/1-24, Tesniye 9/7-29.

¹⁰⁹ Bkz. Şükri Maden ve Mustafa Yiğitoğlu, “Kur'an-ı Kerim ve Eski Ahit Bağlamında Buzağıya taban İsrailoğulları'na Ölüm Cezası Verilme Meselesi”, *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 11 (2018), 419-446.

etmişlerdir.¹¹⁰ Yahudilerin Müslümanlardan intikam almak ve onların Medine’deki etkin konumlarını önlemek adına Müşriklerin bu tür isteklerini kabul ettikleri söylenebilir. Çünkü Kutsal Kitap’ta geçen “Kendine yukarıda gökyüzünde, aşağıda yeryüzünde ya da yer altındaki sulara yaşayan herhangi bir canlıya benzer put yapmayacaksın. Putların önünde eğilmeyecek, onlara tapmayacaksın”¹¹¹ hükmü gereğince Yahudilerin putlara tapması ve önünde eğilmesi yasaktır.

2.1.7. Tanrı’yı Görme ve Onu Yaratanı Bilme İstekleri

Kur’an’a göre Allah’ın Yahudileri Mısır’da Fravun’un zulmünden kurtarmasına bağlı olarak onların inançlarının artması gerekirken onlar Samiri’nin yapmış olduğu altın buzağıya taparak inançlarına şirk karıştırmak suretiyle büyük bir günah işlemişlerdir.¹¹² Musa, kavminin işlediği bu günahtan dolayı tövbe etmesi için yetmiş kişi seçmiş ve onları Tur Dağı’na götürmüştür. Ardından onları biraz geride bırakarak kendisi Allah ile konuşmak üzere dağın tepesine çıkmıştır. Bu sırada Tur Dağı’nı duman kaplamıştır. Sözü edilen yetmiş kişi burada Allah ile Musa’nın konuşmalarına şahit olmuşlardır. Ancak bu kişiler yine de Musa’ya Allah’ı açıkça görmedikçe iman etmeyeceklerini söylemişlerdir. Yahudilerin bu istekleri üzerine onları sarsıntı yakalamış ve oldukları yerde bayılıp kalmışlardır. Bu durumu görüp onların öldüklerini zanneden Musa Allah’a yönelerek “İsteseydin daha önce bunları da beni de öldürürdün. İçimizdeki birtakım düşüncesizlerin yaptıkları yüzünden bizi öldürecek misin?” şeklinde dua etmiştir. Allah’ta Musa’nın duasını kabul etmiş ve İsrailoğulları’nı bir süre sonra tekrar ayıltmıştır.¹¹³

Kur’an’da Yahudilerin eleştirildiği diğer bir nokta da Tanrı’yı kimin yarattığı sorusunu sormuş olmalarıdır. Yahudiler yaşamı boyunca Hz. Peygamber’e çeşitli vesilelerle birçok soru sormuşlardır. İslam kaynaklarına göre Yahudilerin Hz. Peygamber’e soru sormaları öğrenme amaçlı değil; daha çok onunla mücadele etmek için bir yöntemdir. Onlar sordukları sorularla Hz. Peygamber’i çaresiz bırakmak istemişlerdir. Öte yandan bilindiği üzere İslam âlimleri aslı değiştirilmemiş gerçek Yahudi dinsel metinlerinin belirlemiş olduğu sıfatlardan hareketle Yahudilerin bazı gaybi bilgileri ve beklenen son Peygamber’in özelliklerini bildiklerini vurgulamaktadır. Bu konuda

¹¹⁰ Bkz. Süleyman Ateş, *Kur’an-ı Kerim’in Yüce Meâli ve Çağdaş Tefsiri*, (Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1982), 1: 572.

¹¹¹ Çıkış 20/4-5.

¹¹² Taha 20/85.

¹¹³ Bakara 2/55-56.

Araplardan daha bilgili olan Yahudilerin Arap soyundan gelen Hz. Peygamber'in gerçek peygamber olup olmadığını öğrenmek için de ona bazı sorular sormuşlardır.¹¹⁴ Örneğin Hayber Yahudilerinden olduğu ifade edilen bir kısım Yahudi Hz. Peygamber'e: "Ey Muhammed, Allah mahlûkatı yarattı. Peki, onu kim yarattı?" demişlerdir. Bu soruya kızgınlığından rengi değişen Hz. Peygamber soruyu soranlara sert bir şekilde çıkışmıştır. Bu olay üzerine cevap niteliğindeki "İhlas Suresi" nazil olmuştur.¹¹⁵

2.1.8. Din Adamlarını Rabb Edinmeleri

Kur'an Yahudi ve Hristiyanları kendi din adamlarını rab edinmelerini Tövbe suresi 31. ayette şu şekilde ifade edilmektedir:

*"Yahudiler ahabârını, Hristiyanlar da ruhbanlarını ve Meryem oğlu İsa Mesih'i Allah'ın yanı sıra Rab edindiler. Hâlbuki onlar bir tek ilaha, kendisinden başka hiçbir gerçek tanrı olmayan Allah'a kulluk etmekle yükümlü kılınmışlardı. Allah onların tanrılık yakıştırdıkları her şeyden münezzehtir."*¹¹⁶

Kaynaklarda bu ayetin nüzülü ile ilgili olarak, önceleri Hristiyan iken Müslüman olan Adiy b. Hatim ile Hz. Peygamber arasında geçen konuşma anlatılmaktadır. Rivayete göre Adiy b. Hatim şöyle der: "Hz. Peygamber'in yanına gittim. Boynumda ise altından bir haç vardı. Hz. Peygamber bana dedi ki: 'Ey Adiy, o boynundaki putu çıkar at.' Ben de çıkarıp attım. O sırada Hz. Peygamber 'Hahamlarını ve rahiplerini Allah'ın dışında Rabler edindiler' ayetini okumaktaydı. Dedim ki: 'Ey Allah'ın Resülü biz onlara ibadet etmiyorduk ki.' Hz. Peygamber de bana dedi ki: 'Dikkat edin, Yahudi ve Hristiyanlar, din adamlarına tapmıyorlardı. Fakat onlar, hahamlar ve papazları kendilerine bir şeyi helal kılınca onu helal sayıyorlardı, bir şeyi haram kılınca da onu haram kabul ediyorlardı'.¹¹⁷

Yahudi din bilginleri Kur'an'da "Ahbar" kelimesi ile ifade edilmektedir. Ayette geçen "Ahbar" terimi, "Hebr" ya da "Hıbr" sözcüğünün çoğuludur.¹¹⁸ Mâide suresi 44. ayetinde din adamlarının peygamberler gibi Tevrat'la Yahudilere hükmettikleri ve onu korumakla görevli oldukları ifade edilmektedir. Ayrıca ahabâr ve ruhbanın yanlış davranışları eleştirilerek, bunların insanlara doğru bir şekilde dinî ve ahlaki anlamda rehberlik etmeleri istenmektedir.

¹¹⁴ Aynur Uraler, *Hz. Peygamber'e Yahudi ve Hristiyanların Yönettikleri Sorular* (İstanbul, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2016), 68-69.

¹¹⁵ Taberi, *age*, 9: 265.

¹¹⁶ Tevbe 9/31.

¹¹⁷ Taberi, *age*, 4: 282-284.

¹¹⁸ Bkz. Aydın Mülâyimov, "İslam'ın Din Adamlarına Bakışı", *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 6 (2015), 224.

Din adamları (Ahbar) Yahudiler için oldukça önemli olup, onlar Yahudileri her alanda etkilemişlerdir. Yahudilik tarihinde özellikle Musa'dan sonra önemli roller üstlenmişlerdir. Onlar başlangıçta sadece dini konularda topluma rehberlik ederlerken zamanla bu özelliklerini kaybetmişlerdir. Süreç içerisinde önce siyasi ve sosyal güç kazanarak statü sahibi olmuşlar, ardından hukuk ve teoloji oluşturma yetkisini ele geçirmeye çalışmışlardır. Onların yorumları zamanla kutsal metnin bir parçası olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Elde ettikleri bu yeni statü, onların insanlar üzerindeki etkilerinin artmasına sebep olmuştur.¹¹⁹ Yahudi din adamlarının zaman içerisinde vardığı bu statü değişikliği Kur'an tarafından çok açık bir şekilde eleştirilmiştir.

2.1.9. Allah'ı Fakir ve Cimri Olarak Nitelendirmeleri

Kur'an'da Yahudiler Allah'a yönelik olarak fakir ve cimri gibi ifadeler kullanarak ona insani nitelikler atfetmişlerdir. Yahudiler kendilerini zengin, buna karşın Allah'ı fakir olarak nitelendirmişlerdir. Onların bu nitelemeleri Kur'an'da "*Andolsun; 'Gerçek, Allah fakirdir, biz ise zenginiz' diyenlerin sözlerini Allah işitmiştir. Onların bu sözlerini ve peygamberleri haksız yere öldürmelerini yazacağız ve: "Yakıcı olan azabı tadın" diyeceğiz.*"¹²⁰ şeklinde ifade edilmektedir. Müfessirler bu ayetin nüzul sebebi ile ilgili olarak, Ebu Bekir Yahudilerin Beytül Makdis olarak adlandırdıkları Yahudi medresesine gitmiş ve orada Yahudilerin Finhas adındaki alim din adamının etrafında toplandıklarını görmüştür. Ebu Bekir Finhas'a Allah'tan korkmasını ve Müslüman olmasını, zira Musa'nın onlara getirdiği tevhid inancında Hz. Peygamber'in Allah'ın peygamberi olarak kendilerine bildirildiğini ve kendilerinin de bu durumu bildiklerini söylemiştir. Bunun üzerine Finhas kendilerinin Allah'a ihtiyaçlarının olmadığını, kendilerinin fakir olmadığını, aksine Allah'ın kendilerine ihtiyaç duyduğunu, eğer onun muhtaç olmasaydı kendisine mallarının ödünç verilmesini istemeyeceğini, faizi yasakladığı halde kendisinin faiz verdiğini, ihtiyacı olmasaydı kendilerine faiz vermeyeceğini söylemiştir. Finhas'ın bu sözleri karşısında hiddetlenen Ebu Bekir Finhas'a tokat atınca o da Hz. Peygamber'e giderek şikâyetini belirtmiştir. Hz. Peygamber ona Ebu Bekir'in bunu yapmasına sebep olan şeyi sorması üzerine Ebu Bekir, Finhas'ın Allah hakkındaki hoş olmayan

¹¹⁹ Burhan Çonkor, "Bazı Olumsuz Karakterlerin Yahudi ve Hıristiyanların Çoğuna Nispet Edildiği Ayetler", *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.20 (2019), 328-330.

¹²⁰ Al-i İmran 3/181.

konuşmalarından bahsetmiştir. Ancak bu aşamada Finhas Ebu Bekir’i yalanlayınca Ebu Bekir’in sözlerini tasdike yönelik olarak bu ayet nazil olmuştur.¹²¹

Kur’an Yahudilerin Allah’a sadece fakirlik değil; cimrilik de atfettiklerini belirtir. Örneğin bu durumu Maide suresi 64. ayette açıkça görmekteyiz.

“Bazı Yahudiler “Allah çok cimrileşti” diyorlar. Hay elleri dardan kurtulmayasıcalar! Bu çirkin sözlerinden dolayı lanet olsun onlara! Gerçek şu ki Allah’ın nimetleri sonsuz, cömertliği sınırsızdır; fakat O nimetlerini nasıl dilerse öyle verir. Rabbin tarafından sana indirilen ayetler onların pek çoğunun azgınlık ve kâfirliklerini arttıracaktır. Ama biz onların arasına kıyamete kadar süren kin ve düşmanlık saldık. Ayrıca onlar ne zaman bir savaş ve çıkarma teşebbüsünde bulunmuş olsalar yeryüzünde fitne ve fesat çıkarmak için uğraşırlar; oysa Allah fitne ve fesat peşinde koşanları sevmez.

2.2. MELEK VE PEYGAMBER İNANCINA YÖNELİK ELEŞTİRİLER

Yahudilere göre Peygamber, Tanrı tarafından seçilmiş ve belirli toplumlara insanları aydınlatmak ve onları uyarmak için gönderilen kimselerdir.¹²² Yahudilikte peygamber anlayışı ile İslam’daki peygamber anlayışının birbiri ile örtüşen yönlerinin bulunduğu söylenebilir. Örneğin Yeremya 23/8’de ifade edildiği üzere İslam’da olduğu gibi Yahudilikte de peygamberler Tanrı’nın emir ve yasaklarını insanlara olduğu gibi tebliğ eden kimselerdir.

Yahudi geleneğine göre peygamberlik İbrahim ile başlamış, Musa ile mükemmel şekline ulaşmış ve Malaki ile de son bulmuştur.¹²³ Buna bağlı olarak onlar Hz. İsa ve Hz. Muhammed’i peygamber olarak kabul etmedikleri gibi onların getirmiş oldukları kitapları da reddetmişlerdir.¹²⁴ Yahudilere göre peygamberler normal insanlar gibi günah işleme özelliğine sahiptirler. Örneğin Tora’da bazı peygamberlerin içki içtiğine, hırsızlık ve zina yaptıklarına¹²⁵ ve Lût Peygamber’in kızları ile zina ettiğine¹²⁶ dair rivayetler yer almaktadır.

Kur’an’da Yahudilerin bazı peygamberlere karşı olumsuz tutum ve davranışları hakkında birtakım bilgilere yer verilmiştir. Kur’an’a göre Yahudiler bazı peygamberleri

¹²¹ Zemahşeri, *age*, 2: 1150.

¹²² Ömer Faruk Harman, “Yahudilik”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c.43, (İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013), 226-232.

¹²³ Salime Leyla Gürkan, *Anahatlarıyla Yahudilik*, (Ankara: İSAM Yayınları, 2018), 117.

¹²⁴ Ateş, *Kur’an-ı Kerim’in Yüce Meâli ve Çağdaş Tefsiri*, 1: 654.

¹²⁵ Çıkış 3/22.

¹²⁶ Yaratılış 19/30-38.

kabul etmiş, bazılarını ise reddetmiş ve hatta bazı peygamberleri öldürmüşlerdir. Kur'an Yahudilerin bu davranışını şu şekilde eleştirmektedir:

*“Allah'ı ve O'nun elçilerini reddedenler, Allah'a iman ile peygamberlere imanı birbirinden ayrı tutup “Biz Allah'a inanırız ama bazı peygamberlere inanmayız.” diyenler ve bir de iman ile inkâr arasında bir yol tutmayı tercih eden kimseler var ya, işte bütün bu zümreler tam anlamıyla kâfirlerdir. Biz kâfirler için zelil ve perişan edici bir azap hazırlamışızdır.”*¹²⁷

Yine Kur'an, Yahudilerin Hz. Peygamber'i kendi kutsal kitaplarında geleceği bildirilen peygamber olduğunu ve bütün özelliklerini bildikleri halde onu kabul etmediklerini de *“Kendilerine kitap verdiklerimiz onu (Peygamberi) oğullarını tanıdıkları gibi tanurlar. Böyle iken içlerinden birtakımı bile bile gerçeği gizlerler”*¹²⁸ ayeti ile ortaya koymaktadır.

Yahudilerin kendi peygamberlerine karşı takındığı olumsuz davranışlar esasında Yahudi dini literatüründe de önemli yer tutar. Örneğin Musa'ya birçok defa isyan ettikleri,¹²⁹ kendilerine verilen birçok nimete rağmen sürekli Musa'ya yakındıkları¹³⁰ ve bazen Musa'yı öfkелendirdikleri ifade edilmektedir.¹³¹

2.2.1. Cebrail'e Düşman Olmaları

Kur'an, Yahudilerin melekler arasında ayırım yaptığını ve onların Cebrail'e karşı kin ve düşmanlık beslerken, Mikail'e karşı sevgi ve şefkatle yaklaştığını ifade etmektedir. *“Kim, Allah'a, meleklerine, peygamberlerine, Cebrâil'e ve Mikâil'e düşman olursa bilsin ki, Allah da inkârcı kâfirlerin düşmanıdır.”*¹³² ayeti bunu açıkça ortaya koymaktadır.¹³³

İslam kaynaklarına göre Yahudilerin Cebrail'e düşman olmalarının nedeni, onların yaşam tecrübeleridir. Yahudiler Hz. Peygamber'i zor duruma sokmak ve halk üzerindeki saygınlığını sarsmak için ona kendilerince birtakım zor sorular sormuşlardır. Bu sorular karşısında Cebrail'in getirdiği vahiyler Hz. Peygamber'i rahatlatmıştır. Ayrıca Tevrat'ta recm âyeti olduğunu haber veren, kıblenin Kudüs'ten Kâbe'ye çevrilmesi emrini getiren, Hendek Savaşı'ndan sonra Kureyza üzerine yürümeyi düşünmeyen Hz.

¹²⁷ Nisa 4/150-151.

¹²⁸ Bakara 2/146.

¹²⁹ Çıkış 32/7-9.

¹³⁰ Çıkış 16/3.

¹³¹ Çıkış 32/30.

¹³² Bakara, 2/97-98.

¹³³ Yahudilerin Cebrail ve Mikail adlı meleklerle yaklaşımlarıyla ilgili detaylı bilgi için bkz. Ateş, *Kur'an-Kerim'in Yüce Meâl ve Çağdaş Tefsiri*, 1: 91-92.

Peygamber'e Kureyzaoğulları üzerine yürütmesini emreden Cebrail olduğu için Yahudiler Cebrail'den nefret etmişlerdir.¹³⁴

Bu rivayetler ışığında konu ele alındığında Yahudilerin Cebrail'e düşmanlık beslemelerinin onların tarihsel süreçte Müslümanlarla olan ilişkilerine dayalı yaşam tecrübeleri ile ilgili olduğu görülmektedir. Dahası bu yaklaşımın esasında Hz. Peygamber döneminde yaşayan bir grup Yahudi tarafından ileri sürüldüğünü de belirtmek yerinde olacaktır. Yoksa geleneksel ana gövde Yahudileri için böyle bir durum söz konusu değildir.¹³⁵ Kaldı ki İsrailoğulları Cebrâil'i vahiy meleği olarak kabul etmekte, onu duaları Tanrı'ya ulaştıran ve kötülere ortadan kaldıran bir melek olarak tasavvur etmektedirler.¹³⁶

2.2.2. Peygamberlerden Mucize İstemeleri

Yahudiler Hz. Peygamber'in peygamberliğine inanmak için ondan gökten kitap indirmesini istemişlerdir. Hamdi Yazır tefsirinde Ka'b b. Eşref ve Finhas b. Azura gibi Yahudi din adamlarının sırf tartışmak ve inatlaşmak için Hz. Peygamber'in huzuruna gelerek ondan Musa gibi gökten kitap indirmesini istediklerini anlatmaktadır. Bazılarının indirilecek kitabın Tevrat gibi levha üzerine ve semavi bir yazı ile yazılmış olmasını, bazıları da kitap inerken onu kendilerinin de açıkça görmelerini, kalan bir kısmı ise onun filan filan diye bizzat kendilerine indirilmesini ve içinde "Muhammed Allah'ın peygamberidir" diye yazılmış olmasını istemişler¹³⁷ ve bunun üzerine şu ayet nazil olmuştur:

*"Kitap ehli, senden, kendilerine gökten bir kitap indirmeni istiyorlar. Musa'dan bundan daha büyüğünü istemişler: "Allah'ı bize açıkça göster!" demişlerdi. Haksızlıklarından dolayı derhal onları yıldırım yakalamıştı. Sonra kendilerine açık deliller gelmişken buzağıyı (tanrı) tutmuşlardı. Bundan da vazgeçtik ve Musa'ya açık bir yetki verdik."*¹³⁸

¹³⁴ Nuh Arslantaş, "Hz. Peygamber'in Çağdaşı Yahudilerin İnanç- İbâdet ve Dîni Hayatları ile İlgili Bazı Tespitler", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 34 (2008), 61.

¹³⁵ Detaylı bilgi için bkz. Murat Serdar, "Semavi Dinlerde Dört Büyük Melek (Cebrail, Milail, İsrail, Azrail)", *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 13 (2008), 227-245; Baki Adam, *Müslümanların Yahudilere Yöneltiltiği Teolojik Eleştiriler*, 104.

¹³⁶ Necmettin Gökbakır, "Kuran Dilinde Ehl-i Kitab Kültürünün İzleri: Sosyo-Linguistik Bir Yaklaşım" *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (2010), 93-121.

¹³⁷ Yazır, *age*, 3: 117.

¹³⁸ Nisa 4/153.

Aslına bakılacak olursa Yahudilerin Hz. Peygamberden böyle bir şey istemeleri içlerindeki kuşkuları gidermek için değil; sadece Hz. Peygamberle alay etmek ve onu zor duruma düşürmek içindir.

2.2.3. Peygamberleri Öldürmeleri

Kur'an birçok ayette Yahudilerin bazı peygamberleri acımasızca öldürdüklerini belirtmektedir.¹³⁹ Ancak Kur'an Yahudilerin öldürdükleri peygamberlerin kimler olduğunu ve isimlerinin ne olduğunu bildirmemiş, sadece bazı ayetlerde “eğer doğru iseniz size gönderdiğim peygamberleri neden öldürdünüz” şeklinde ifadeler kullanmıştır. Örneğin Allah Yahudilerden Kur'an'a inanmalarını istediğinde, Yahudiler sadece kendilerine indirilene inanacaklarını söyleyerek, Kur'an'a inanmayı reddetmişlerdir. Yahudilerin bu sözü üzerine “*Eğer siz Tevrat'a inanmakta bu kadar samimi iseniz o halde niçin peygamberlerimi öldürdünüz ve onları alçakça katlediniz.*”¹⁴⁰ ayeti inerek burada Yahudilerin yaklaşımları eleştirilmiştir.

Yine Kur'an başka bir ayette Yahudilere birçok peygamber gönderdiğini ve onları birtakım mucizelerle desteklediğini; buna karşın peygamberlerin Yahudilerin istemediği bir şeyi getirince onları öldürdüklerini anlatmaktadır.¹⁴¹ Ayrıca Kur'an Yahudilerin peygamberleri öldürmekle haddi aştıklarını ve onların böyle bir haklarının olmadığını belirtmiştir. Yahudiler bu tür davranışlarından dolayı, Allah'ın gazabına uğrayarak esarete, sürgüne ve yoksulluğa mahkûm edilerek cezalandırılmışlardır.¹⁴²

Yahudi Kutsal Kitabı da onların peygamberleri öldürdüklerini doğrulamaktadır. Sözelimi I. Krallar 17-18'de Kral Ahab ile eşi İzabel'in yaptığı kötülüklerden bahsedilirken “Ve Obadya Rabdan çok korkardı. Ve vaki oldu ki İzabel, peygamberleri öldürdüğü zaman Obadya, yüz peygamber aldı ve onları ellişer ellişer mağarada sakladı ve onları ekmek ve su ile besledi” denmektedir.

2.2.4. Hz. İsa'nın Mucizelerine İnanmamaları

Kur'an, Hz. İsa'ya birçok mucize verildiğini, onun bu mucizeleri Yahudilere gösterdiğini fakat Yahudiler bunların sihirden başka bir şey olmadığını söyleyerek Hz.

¹³⁹ Örneğin bkz. Bakara 2/ 61/87/91; Al-i İmran 3/ 112-181; Nisa 4/155; Maide 5/ 70.

¹⁴⁰ Bakara 2/91.

¹⁴¹ Bakara 2/87.

¹⁴² Al-i İmran 3/112.

İsa'yı reddettiklerini ifade etmektedir. Kur'an bu durumu açık bir biçimde şu şekilde ortaya koymaktadır:

“İşte o zaman Allah, İsa'ya da şöyle buyuracak: Ey Meryem oğlu İsa! Sana ve anana lütfettiğim onca nimeti bir düşün! Hani hatırlarsan, Rûhu'l Kudüs ile seni desteklemiştim ve sen daha çocukken olgun bir insan gibi konuşmuştun. Sana vahiy göndermiş, ondaki mana ve mesajın hayata nasıl taşınacağını kavratmış, bilhassa Tevrat'ı ve İncil'i sana öğretmiştim. Ayrıca sen benim emrimle çamurdan bir kuş sureti yapıp ona üflemiştin, oda benim iznimle canlı bir kuş oluvermişti. Doğuştan körleri ve cüzzamlıları da benim iznimle iyileştirmiştin ve yine benim iznimle ölüleri diriltmiştin. Yine hatırlarsan sen İsrailoğulları'na apaçık mucizeler göstermiştin de onlardan kâfirlikte direnler, “Bu düpedüz bir sihir!” demişlerdi. İşte ben o zaman onların sana zarar vermelerini engellemiştim.”¹⁴³

2.2.5. Hz. İsa'yı Öldürdüklerine Dair İddiaları

Kur'an, Yahudilerin “Hz. İsa'yı biz öldürdük” iddialarını reddetmiş ve bu konuda Yahudileri çok net bir biçimde tenkit etmiştir. Bu durum Nisa Suresi 156-157. Ayetlerde net bir şekilde şu şekilde ifade edilmektedir:

“Evet, onlar lanetledik ve belalarını verdik. Çünkü onlara kâfirlikte dayattılar; Meryem'e de çok çirkin bir iftira attılar. Ayrıca, “Biz Allah'ın elçisi Meryem oğlu Mesih'i de öldürdük dediler.” Hâlbuki İsa'yı ne öldürebildiler ne de çarmıha gerebildiler. Fakat onlar öyle sandılar. İsa hakkında ihtilafa düşenler onun akabeti ile ilgili derin bir şüphe içindedirler. Onların bu konuda hiçbir sağlam bilgileri yoktur; bu yüzden sadece temelsiz, mesnetsiz iddialarda bulunurlar. Dolayısıyla onlar bu mesele hakkında kesin bir bilgi sahibi değildirler.”

Başka bir ayette de Allah'ın onların İsa'yı öldürmek için kurdukları tuzakları boşa çıkarttığını belirtmektedir.¹⁴⁴ Kur'an Yahudilerin öldürdükleri kişinin Hz. İsa'ya benzetildiğini, dolayısıyla Yahudilerin Hz. İsa'yı değil de ona benzeyen kişiyi öldürdüklerini belirtmiştir.

2.2.6. Hz. İsa'nın Annesine İftiraları

Kur'an'da Hz. İsa'nın annesi Hz. Meryem'in adı birçok ayette geçmektedir. Ayrıca Kur'an'da Meryem isimli bir sure de bulunmaktadır. Kur'an, Yahudilerin Hz. Meryem'e zina suçu isnat etmelerinden bahsetmekte ve onun iffetli bir kadın olduğunu; dolayısıyla onun hakkında söylenenlerin iftiradan başka bir şey olmadığını belirtmektedir. Kur'an'a göre Hz. Meryem ailesinden ayrılarak evinin doğu tarafından bir yere çekildiğinde Cebrail kendisine bir insan şeklinde görünmüştür.¹⁴⁵ Cebrail'i

¹⁴³ Maide 5/110.

¹⁴⁴ Al-i İmran 3/54.

¹⁴⁵ Meryem 19/16-17.

karşısında görünce ondan kendisine bir zarar geleceğinden korkan Meryem Allah'a sığındığını söyleyerek Cebrail'e "Eğer Allah'tan korkan biriysen bana dokunma"¹⁴⁶ demiştir. Bunun üzerine Cebrail "Ben ancak Rabbi'nin gönderdiği bir elçiyim. Ben sana, tertemiz, zeki bir çocuk bağışlamak için gönderildim. Benden sana hiçbir kötülük dokunmaz"¹⁴⁷ diyerek Hz. Meryem'e güven telkin etmiştir. Yine Hz. Meryem "Acaba benim nasıl çocuğum olacak? Bana hiçbir insan dokunmamıştır. Zira ben evlenmedim. Ben, gayr-i meşru bir iş de yapmadım. Acaba ben evleneceğim de Allah bana o yolla mı çocuk verecek, yoksa evlenmeden mi çocuğum olacak?"¹⁴⁸ diye sorunca, Cebrail şu şekilde cevap vermiştir:

"Evet sana kimse dokunmamıştır. Sen, iffetli bir kimsesin. Fakat buna rağmen senin çocuğun olacaktır. Çünkü Rabbin buyurdu ki: "Hiç evlenmediğin halde sana çocuk vermek benim için pek kolaydır. Bir de biz, sana vereceğimiz bu çocuğu, istediğimiz şekilde var edebileceğimizi gösteren bir alâmet kılacağız ve o çocuğu hem senin için hem de ona iman edenler için bir rahmet yapacağız. Senden böyle bir çocuğun doğacağı bizim kesinleşmiş bir hükmümüzdür."¹⁴⁹

Sonunda Hz. Meryem Hz. İsa'ya gebe kalmış ve insanlardan uzak bir yere çekilmiştir.¹⁵⁰ Doğumunu bir hurma ağacının altında yapmıştır. Daha sonra çocuğunu kucaklayıp kavmine getirmiştir. Kavmi çocuğun "Babasız" dünyaya geldiğine ve Allah'ın böyle bir çocuk yaratacağına inanmamış, Hz. Meryem'e zina isnadında bulunarak ona iftira atmıştır.¹⁵¹ Ayrıca kavmi ona "Ey Meryem! Gerçekten sen iğrenç bir şey yaptın. Ey Hârûn'un kız kardeşi! Senin baban kötü bir insan değildi, annen de iffetsiz değildi"¹⁵² diyerek ona karşı tutumlarını açık bir şekilde ortaya koymuşlardır.

Kur'an, Yahudilerin bu iddialarının asılsız olduğunu Hz. İsa'yı bebekken konuşTURARAK¹⁵³ ispatlamış ve Hz. İsa'nın babasız dünyaya gelişini yadırgayanlara Hz. Adem'i örnek göstermiştir: "Allah, Adem'i nasıl anasız ve babasız yaratmışsa ve buna gücü yetmişse İsa'yı da babasız yaratmıştır. Bunda Allah'a ve O'nun yüce kudretine inananlar için bir gariplik yoktur."¹⁵⁴ Kur'an, bu ayetlerle Yahudilerin Hz. Meryem hakkındaki iddiaların asılsız olduğunu ifade etmiş, Hz. Meryem'i temize çıkarmıştır.

¹⁴⁶ Meryem 9/18.

¹⁴⁷ Meryem 9/19.

¹⁴⁸ Meryem 9/20.

¹⁴⁹ Meryem 9/21.

¹⁵⁰ Meryem 9/22.

¹⁵¹ Nisa 4/156.

¹⁵² Meryem 19/27-28.

¹⁵³ Meryem 19/31-32.

¹⁵⁴ Al-i İmran 3/59.

2.2.7. Hz. Süleyman'ın Hükümdarlığını Büyücülükle Kazandığını İddia Etmeleri

Kur'an, Yahudilerin Hz. Süleyman'ın hükümdarlığını ve zenginliğini büyü yoluyla elde ettiği iddialarını anlatmaktadır. Bununla ilgili ayette

“İşte o Medineli Yahudiler şeytan tabiatlı kimselerin vaktiyle Süleyman'ın yönetimi aleyhinde takip ettikleri yöntemleri izlemektedir. Hâlbuki o şeytan tabiatlı kimselerin, “içki âlemi yapardı, işlerini sihirle yürütürdü ve hatta ahir ömründe putperest olup çıkmıştı.” diye iftira ettikleri) Süleyman hiçbir zaman kâfir olmadı; asıl bu iftiraları gerçekmiş gibi anlatan insanlara sihir (aldatmaca ve komplo öğretene) o şeytan tabiatlı kimseler kâfir oldular. Yine o Medineli Yahudiler vaktiyle Babil'deki Harut ve Marut lakabıyla anılan melek vahyedilene tabi olduklarını iddia eden bir zümrenin peşinden gitmekte. Hâlbuki o iki melek “Bakın biz (bu esaret hayatıyla Allah tarafından) sınanmaktayız. Sakın kâfirliğe sapmayın.” diye uyarıda bulunmadıkça kimseye bir şey öğretmiyorlardı. Fakat şeytan tabiatlı kimseler o iki melekten karıkoca arasını açacak şeyler öğreniyorlardı. Onlar Allah'ın izni olmadıkça hiç kimseye zarar veremezler. Aslında onlar kendilerine fayda değil zarar getirecek şeyler öğreniyorlar. Hal böyleyken, çıkar alışverişinde bulunan kimselerin ahiretteki tüm nimetlerden mahrum kalacağını da gayet iyi biliyorlar. Vicdanlarını satma karşılığında elde ettikleri menfaat ne kadar adi! keşke bilsele!¹⁵⁵ buyrulmaktadır.

İslam kaynaklarında yer alan bilgilere göre Hz. Süleyman büyücü kâhinlerin yazdığı kitapları toplatarak, tahtının altına gömdürmüştür. Yahudiler bu gömülü kitabı Hz. Süleyman öldükten sonra bulunca “Süleyman büyücüdür, muhakkak bu kitapta yazılı olan büyüler ile hükümdar olmuştur” şeklinde düşünmeye başlamışlardır. Hz. Peygamber, Yahudiler ile birlikte sohbet ederken onlara Hz. Süleyman'dan bahsedip onun peygamberlerden olduğunu söyleyince Medine'deki Yahudiler: “Doğrusu Muhammed'e hayret! Davud oğlu Süleyman'ın peygamberlerden olduğunu söylüyor! Vallahi Süleyman sihirbazın biriydi.” demişlerdir.¹⁵⁶ Bunun üzerine Allah Yahudilerin iddialarının asılsız olduğunu bildirmek için ilgili ayeti indirmiştir. Başka ayetlerde de Kur'an, Süleyman'ın hükümdarlığını büyü ile kazanmadığını Allah'ın ona bahşettiği bir üstünlük ve zenginlik olduğunu ifade etmiştir.¹⁵⁷ Esasında Tora'da Süleyman'ın hükümdarlığını büyü ile elde ettiği ile ilgili herhangi haber yoktur. Fakat Süleyman'ın evlendiği yabancı kadınlar dolayısıyla sapıttığı, böylece başka ilahlara taptığı ve büyük bir günah işlediği yönündeki bilgiler Tora'da geçmektedir.¹⁵⁸

¹⁵⁵ Bakara 2/102.

¹⁵⁶ Taberi, *age*, 1: 282-292.

¹⁵⁷ Bakara 2/102; Sa'd 38/36-38.

¹⁵⁸ I. Krallar 11/1-6.

2.3. KUTSAL KİTABA YÖNELİK ELEŞTİRİLER

Kur'an, Yahudileri Kutsal Kitap ile ilgili olarak çeşitli açılardan eleştirmektedir. Söz konusu eleştirileri şu şekilde ortaya koymak mümkündür:

Allah Kur'an'da Yahudilerin Tevrat'ın bazı emirlerine inandıkları bazı emirlerini ise görmezden geldiklerini ifade etmektedir. Bu durum bir ayette şu şekilde ifadesini bulur:

“Sonra siz o kimselersiniz ki, birbirinizi öldürüyorsunuz. İçinizden bir kısım insanları yurtlarından çıkarıyorsunuz. Onların aleyhine günah işlemek ve düşmanlık yapmakta yardımlaşıyorsunuz. Bununla beraber size esir olarak başvurduklarında fidye verip kurtarıyorsunuz. Hâlbuki onları yurtlarından çıkarmak size haramdı. Siz, kitabın bir kısmına iman ediyor bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz? İçinizden bunu yapanın cezası, dünya hayatında rezil olmaktır. Kıyamet gününde de böyleleri en şiddetli azaba uğratılırlar. Allah, yaptıklarından habersiz değildir.”¹⁵⁹

Allah'ın Yahudilere böylesine bir eleştiri yöneltmesinin sebebi, Yahudilere birbirlerinin kanını dökmelerini yasaklamasına rağmen onların bu emre uymamalarıdır. Fakat Yahudilerden herhangi birinin esir düşmesi durumunda kendi aralarında fidye toplayarak onu kurtarmışlardır. Hatta bu durum karşısında hayrete düşen Araplar “bu nasıl şey? Hem onlarla savaşıyorsunuz hem de esirlerini kurtarmak için fidye veriyorsunuz” diye sorunca, onlar da “bizim kitabımızın hükmü gereğince bunları fidye ile kurtarmaya mecburuz.” Esasen bizim bunlarla savaşmamız da yasaktır, müttefiklerimizin aşağılanmasından utandığımız için fidyelerini veriyoruz” şeklinde cevap vermişlerdir.¹⁶⁰ Bundan dolayı Allah Kur'an'da Yahudileri Tevrat'ın bazı emirlerine işlerine geldiği gibi keyfi davrandıklarını belirterek eleştirmiştir.

Kur'an'da Yahudilerin kutsal kitap inançlarıyla ilgili en büyük problem Tevrat'ı tahrif etme meselesidir. Birçok ayette Yahudilerin Tevrat'taki bir kısım bilgileri değiştirip bozdukları, büyük bir bölümünü unuttukları ve onu koruyamadıkları belirtilmiştir.

Tahrifin sözlük anlamına bakıldığında bir yazının veya sözün gerçek manasını değiştirecek şekilde bozmaktır. İslam kaynaklarında tahrif ifadesi genellikle Yahudi ve Hıristiyanlar için kullanılmıştır.¹⁶¹ Kur'an'da Yahudilerin kitaplarını değiştirdikleri birçok kavram ile ifade edilmektedir. Yahudilerin metni veya manayı bozmaları (tahrif), başka kelimelerle bir kelimeyi değiştirmeleri (tebdil), bazı bölümleri gizlemeleri (kitman), okurken ağızları eğip bükerek (leyy) metni anlaşılabilir veya yanlış anlaşılır hale

¹⁵⁹ Bakara 2/85.

¹⁶⁰ Zemahşeri, *age*, 1: 434.

¹⁶¹ Muhammed Tarakçı, “Tahrif”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c.39, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1979), 422-424.

getirmeleri ve kendilerine verilen kitabın bir kısmını unutmaları (nisyan) bunlardan bazılarıdır.¹⁶²

Yahudilerin Tevrat'ın tahrifi ile ilgili olarak “Onların, size inanacaklarını mı umuyorsunuz? Oysa onlardan bir cemaat, Allah'ın kelamını dinleyip iyice anladıktan sonra onu bile bile tahrif ediyorlardı.”¹⁶³ ifadeleri yer almaktadır. Bu ayet ile ilgili olarak rivayete göre İsrailoğulları Allah'ın kelamını Tur Dağı'nda Musa ile beraberken dinlemişlerdir. Daha sonra Musa Allah'ın emirlerini geride kalan kavmine tebliğ etmiştir. Musa ile birlikte Allah'ın emirlerini dinleyen yetmiş kişi Musa'nın söylediklerini yalanlamış ve Allah'ın emirlerini tahrif etmişlerdir. Başka bir rivayete göre ise Yahudi hahamlar Tevrat'taki helali haram, haramı da helal sayarak aslımı değiştirmişlerdir.¹⁶⁴

Kur'an'ın bazı ayetlerde tahrif kavramı yerine zaman zaman “tebdil” kavramı kullanılmaktadır. Bu kelime de tahrif gibi “değiştirmek” anlamına gelmektedir.¹⁶⁵ Kur'an tebdil kavramı ile Yahudilerden bir grubun kendilerine söylenen sözleri değiştirip başka bir şekle sokmalarından bahsetmiştir. Örneğin Yahudiler, “*hatta*” deyiniz, yani orada yükünüzü yıkıp ikamet ve istiğfar ediniz denildiği halde, güya “*hannithu*” yani buğday yiyiniz denilmiş gibi, “*Hannithu, Hannithu*” diye bağırmaya başlamışlardır.¹⁶⁶ Burada görüldüğü üzere Yahudiler kelimeleri değiştirerek ayeti tahrif etmişlerdir. Bu ayetlerde geçen tebdil kelimesi bazı araştırmacılara göre tahrif değil, Yahudilerin Allah'ın emrine uymaması anlamına gelmektedir.¹⁶⁷

Kur'an'da tahrifle ilişkilendirilmiş olan diğer bir ifade “*leyy*” olup, “Kutsal Kitab'ı okurken dili ağzın içinde döndürmek” demektir. Burada iki amaç vardır. Birincisi dinleyicinin okunan metinden bir şey anlamamasını sağlamak, ikincisi ise yanlış bir şey anlamasını sağlamaktır.¹⁶⁸ Örneğin Kur'an'da yer alan “Yahudiler arasında öyle bir topluluk vardır ki kitaptan sanasınız diye kitabı okurken dillerini eğip bükürler. Hâlbuki okudukları Kitap'tan değildir. Söyledikleri Allah katından olmadığı halde bu Allah

¹⁶² Adem Özen, “İslam-Yahudi Polemiği ve Tartışma Konuları”, *Divan Dergisi*, S. 2 (2002), 241.

¹⁶³ Bakara 2/75.

¹⁶⁴ Taberi, *age*, 1: 249.

¹⁶⁵ Tarakçı, *agm*, 422-424.

¹⁶⁶ Süleyman Ateş, *Kur'an-ı Kerim'in Yüce Meâli ve Çağdaş Tefsiri*, 1: 73.

¹⁶⁷ Muhammet Tarakçı, “Tevrat ve İncil'in Tahrifi ile İlgili Kur'an Ayetlerinin Anlaşılması Sorunu”, *Usul Dergisi*, S. 2 (2004), 40.

¹⁶⁸ J. M. Gaudeul-R. Caspar, “Kitab-ı Mukaddes'in Tahrifi Konusuna Klasik İslâmî Kaynakların Yaklaşımı”, Çev. Ali Erbaş, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (2003), 7: 133-139.

katındandır, derler. Onlar bile bile Allah'a iftira ediyorlar"¹⁶⁹ ayeti buna örnek gösterilebilir.

Tahrifle ilişkili bir diğer ifade "nisyan"dır. Unutmak anlamında kullanılan nisyan, yapması veya söylemesi gerektiği halde ilgisizlik sebebiyle üstünde durmadan geçmek demektir.¹⁷⁰ Bu sıradan bir unutma değil; daha çok ihmal ve umursamazlığın sonucu ortaya çıkan bir unutmadır.¹⁷¹ Bu bağlamda Kur'an, Medine Yahudilerinin Allah'a verdikleri sözü unuttuklarından bahsetmektedir.¹⁷² Örneğin Maide Suresi'nde "*Sözlerini bozdukları için onları lanetledik ve kalplerini katılaştırdık. Kelimeleri yerlerinden değiştiriyorlar. Uyarıldıkları şeyden pay almayı unuttular. İçlerinden pek azı hariç, daima onlardan hainlik görürsün. Yine de onları affet, aldırma. Çünkü Allah güzel davrananları sever*"¹⁷³ tam anlamıyla böyle bir durumdan bahsedilmektedir.

Tahrifle ilişkilendirilen başka bir terim ise Müslümanların görmemeleri için Kutsal Kitap'ın bölümlerinden ya da sözlerinden bazılarını gizleme anlamına gelen "kitmân"dır.¹⁷⁴ Kur'an Yahudilerin birtakım bilgileri gizlediklerinden bahsetmektedir. Örneğin Bakara Suresi'nde bu durum "Allah'ın indirdiği kitaptan bir şeyi gizleyip onu az bir paha ile değişenler yok mu, işte onların yiyip de karınlarına doldurdukları, ateşten başka bir şey değildir. Kıyamet günü Allah ne kendileriyle konuşur ve ne de onları temize çıkarır. Orada onlar için can yakıcı bir azap vardır"¹⁷⁵ şeklinde ifade edilmektedir.

Sonuç olarak denilebilir ki Kur'an, Yahudilerin kendilerine verilen kutsal metinleri tahrif ettiklerini, kitabın bir kısmını unuttuklarını, elleriyle yazdıklarını Allah'ın kitabı diye takdim ettiklerini ve manayı çarpıttıklarını ifade etmektedir. Esasında Tevrat'ın tahrif edildiğini Yahudi Rabbaniler de doğrulamaktadır. Onlar bugün Yahudilerin elindeki Tevrat'ın Musa'ya verilen Tevrat olmadığını iddia etmişlerdir. Bu konuda da kendi kitaplarından iki pasajı delil olarak sunmuşlardır. Bunlardan biri Tevrat'ın Tesniye kitabından alınmıştır. "Musa bu Tevrat kitabını yazdı ve onu Kohenlere verdi. Diğerisi ise "Bu Tevrat kitabını alın ve onu Rab Allah'ın Ahit Sandığı'nın yanına koyun" pasajıdır. Bu ikisini delil getiren Rabbaniler, Musa'nın bir tek nüsha yazdığını ve

¹⁶⁹ Al-i İmran 3/78.

¹⁷⁰ Tarakçı, *agm*, 422-423.

¹⁷¹ Osman Bayraktutan, *Semantik Analiz Yöntemi Açısından Kur'an'da "Tahrif" Kelimesi*, (Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, 2011), 89.

¹⁷² Maide 5/13; A'raf 7/53-65.

¹⁷³ Maide 5/13.

¹⁷⁴ J. M. Gaudeul-R. Caspar, *age*, 133-139.

¹⁷⁵ Bakara 2/174.

Yahudilerin elinde krallıkların sonuna (güneydeki son Yehuda krallarından Yoşiya'nın krallığına) kadar başka Tevrat nüshası bulunmadığını ileri sürmüşlerdir. Rabbanî Yahudiler, bu iddialarına destek olarak Tevrat'tan ve Eski Ahid'in diğer kitaplarından başka deliller de getirmişlerdir.¹⁷⁶

Kaynaklardaki bilgilere göre Hz. Süleyman vefat ettikten sonra güneydeki Yahuda krallığının başına oğlu Rehoboam geçmiştir. Onunla birlikte Yahuda halkı da Tevrat'ı terk etmiştir. Daha sonra Ahaz adındaki Yahuda kralı Tevrat'ı okumayı tamamen yasaklamış ve mâbeddeki Tevrat'ı mühürletmiştir. Kral Menasseh ise Tevrat'tan Tanrı isimlerini putların isimleri ile değiştirmiştir. Onun zamanında Musa'nın yazdığı söylenen ve mâbedde korunan orijinal nüsha kaybolmuştur. Bu nüsha Kral Yoşiya döneminde bulunmuştur. Bâbil Kralı Buhtunnasr'ın Kudüs'ü kuşatması üzerine Tevrat mâbedde bulunan bir mahzene saklanmıştır. Kudüs Talmudu'nun ifadesine göre bu Tevrat, bugün hala saklandığı yerde durmaktadır.¹⁷⁷

İsrailoğulları, yaptıkları bazı hata ve davranışları yüzünden Tanrı tarafından cezalandırılmış ve Tevrat onlara unutturulmuştur. Daha sonra Ezra, Tevrat'ı yeniden ortaya çıkarmıştır. Talmud'a göre Ezra, yeni Tevrat'ta birtakım değişiklikler yapmıştır. Rabbaniler'e göre Ezra'nın Tevrat'ta değişiklik yapması, onun tahrifine delil olarak kabul edilmiştir.¹⁷⁸

2.4. İBADET VE UYGULAMALARA YÖNELİK ELEŞTİRİLER

Kur'an'ın Yahudilere yönelik eleştirileri sadece inanç alanıyla sınırlı değildir. Kur'an'da ibadet ve çeşitli Yahudi uygulamalarına yönelik pek çok eleştiriyi de görmekteyiz.

2.4.1. Cumartesi Yasağına Uymamaları

Yahudi takviminin yedinci günü olan sebt (Cumartesi), Yahudilerin en kutsal günüdür. Yahudiler bugünün sinagoglarda ibadet ederek ve evde sofrada etrafında kutlama

¹⁷⁶ Baki Adam, "Tevrat'ın Tahrifi Meselesine Müslüman ve Yahudi Cephesinden Bir Bakış", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.36 (1997), 269-370.

¹⁷⁷ Baki Adam, "Tevrat" *Türkiye Diyanet Vakfı İslan Ansiklopedisi*, c.41, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2012), 40-42.

¹⁷⁸ Ali Osman Kurt, *Erken Dönem Yahudi Tarihi (Yahudiliğin Mimarı Ezra)*, (İstanbul: IQ Yayınları, 2007), 205. Ayrıca bkz. Baki Adam, *Yahudilik ve Hıristiyanlık Açısından Kur'an'ın Tartışmalı Konuları*, (İstanbul: Pınar Yay.2011); 50-60. Baki Adam, *Yahudi Kaynaklarına göre Tevrat*, (İstanbul: Pınar Yay. 2010), 121-124.

havasında geçirmektedirler.¹⁷⁹ Yahudilerin bugünü sebt olarak adlandırılması, Yahudi kutsal kitaplarına göre Tanrı'nın yaratılışı altı günde tamamlayıp yedinci gün olan Cumartesi ise dinlenmeye çekilmesine dayanmaktadır.¹⁸⁰

Yahudi geleneğine göre Musa Sînâ Dağı'nda iken Tanrı ona, kendisiyle İsrâiloğulları arasında nesiller boyu sürecek cumartesi gününü kutsal tatil günü olarak ayırdığını bildirmiş, bugünde çalışmayı kesinlikle olarak yasaklamıştır. Hatta "On Emir"den biri de cumartesi günü çalışma yasağıdır.¹⁸¹ İsrailoğulları için bugün çok önemlidir. Sebt günü yasağına uymayanların cezalandırılacağına dair emir vardır. Tora'da "Şabat gününü tutmalısınız, çünkü sizin için kutsaldır. Kim onun kutsallığını bozarsa, kesinlikle öldürülmeli. O gün çalışan herkes halkının arasından atılmalıdır."¹⁸²

Kur'an Yahudilerin Cumartesi yasağına çok detaylı değinmemiştir. Genel ifadelerle İsrailoğulları'nın Cumartesi yasağını ihlal ettikleri belirtilmiştir. Sadece A'râf Suresi 163-166. ayetlerde hangi eylem nedeniyle bu yasağın ihlal edildiğine değinilmiştir. Söz konusu ayetlerde Cumartesi günü avlanma yasak olmasına rağmen İsrailoğulları'nın bu yasağı hileli yollara başvurarak ihlal ettikleri ve bu ihlal nedeniyle cezalandırıldıkları belirtilmiştir.¹⁸³ Zira geleneğe göre bir kısım Yahudi Cumartesi bol olan balıkları avlamak için ya Cuma gününden ağları denize gerip çıkarma işlemini Pazar günü yapmışla, ya da bu balıkları avlamak için ark açmışlardır.¹⁸⁴ Bununla birlikte hilelere katılmayan Yahudiler de vardır. Onlar Cumartesi yasağını ihlal etmedikleri gibi, yasağı ihlal edenleri uyarılmışlardır. Kur'an bu hususu şöyle ifade etmektedir:

"İçlerinden bir topluluk: "Allah'ın helak edeceği yahut şiddetli bir şekilde azap edeceği bir kavme artık ne diye öğüt veriyorsunuz?" dedi. Dediler ki: 'Rabbimize mazeret (beyan edebilmek) için, bir de belki korunurlar diye (öğüt veriyoruz).'" Ne zaman ki onlar kendilerine hatırlatılanı unuttular, biz de kötülükten men edenleri kurtardık, zulmedenleri de yoldan çıkarmaları yüzünden çetin bir azap ile yakaladık. Kibirlerinden dolayı kendilerine yasak kılınan şeylerden vazgeçmeyince onlara: "Aşağılık maymunlar olun!" dedik. Rabbin elbette ta kıyamet gününe kadar onlara azabın en kötüsünü yapacak kimseler gönderecektir!" diye ilan etmişti. Şüphesiz Rabbin çabuk ceza verendir ve O, çok bağışlayan, çok esirgeyendir."¹⁸⁵

¹⁷⁹ Gürkan, *age*, 186.

¹⁸⁰ Yaratılış 2/2-3.

¹⁸¹ Çıkış 20/8-11.

¹⁸² Çıkış 31/14.

¹⁸³ Abdullah, Altuncu ve Yiğit Ağkuş, "Yahudi Kutsal Metinlerinde ve Kur'an'da Şabat (Cumartesi) Yasakları ve Mesh Hadisesi", *İnsan, Toplum, Bilim ve Araştırmaları Dergisi*, S. 5 (2017), 2775-2794.

¹⁸⁴ Taberi, *age*, 4: 137. Ayrıca bkz. Ateş, *Kur'an-ı Kerim'in Yüce Meâl ve Çağdaş Tefsiri*, 1: 178-179.

¹⁸⁵ A'raf 7/164-167.

2.4.2. Kiblenin Değişmesi Konusundaki Tutarsızlıkları

Hız. Peygamber Mekke’de iken Kâbe’ye dönüp namaz kılarıdı. Medine’ye hicret ettiğinde ise Yahudileri İslam’a ısındırmak için Yahudilerin kiblesi olan Kudüste’ki Sahra’yayönelerek namaz kılmıştır. Yahudiler Hız. Peygamber’in kendi kiblelerine dönerek namaz kılmalarını alaya alarak “Muhammed ve ashabı, kiblelerinin neresi olduğunu bilmiyorlardı, biz onlara yol gösterdik” demişlerdir.¹⁸⁶ Daha sonra Müslümanların kiblesi değişmiş ve Müslümanlar namaz kılariken Kâbe’ye yönelmeye başlamışlardır. Kiblenin değişmesi Kur’an’da şöyle anlatılır:

“(Ey Peygamber!) Biz senin (belki vahiy gelir ümidiyle) yüzünü sık sık göğe çevirip durduğunu görüyoruz. İşte şimdi seni memnun edecek kibleye yöneltiyoruz. Bundan böyle yüzünü Mescid-i Haram’a çevir. (Ey Müminler!) sizde nerede olursanız olun, yüzünüzü Mescid-i Haram’a çevirin. Geçmiş dönemde vahye muhatap kılınanlar (Yahudiler ve Hristiyanlar) kible ile ilgili değişiklik hükmünün rablerinin emri ile değiştiğini gayet iyi bilirler. Allah onların yapıp ettiklerinden bihaber değildir.”¹⁸⁷

Yahudiler Müslümanların kiblesinin değiştiğini duyduktan sonra bu durumu hoş karşılamamışlardır. Kiblenin niçin değiştiğini sorgulamaya başladıklarını Kur’an şöyle anlatır: “Şu halkın arasındaki bazı beyinsizler, Muhammed’i ve ona uyanları şimdiye kadar yöneldikleri kiblede vazgeçiren nedir? Diyecekler. De ki onlara doğuda Allah’ındır batıda. Allah dileği kimseyi doğru yola yönlendirir.”¹⁸⁸

Kiblenin Kâbe’ye çevrildiğini duyan Yahudiler Hız. Peygamber’e gelerek ona: “Ey Muhammed, sen İbrahim’in dini üzere olduğunu iddia ettiğin halde bulunduğun kiblede seni çeviren nedir? Tekrar eski kiblede dön ki sana tabi olalım ve seni tasdik edelim” demişlerdir. Görüldüğü üzere Yahudilerin, Hız. Peygamber ve Müslümanların kiblesi kendi kiblelerine doğru iken bunu övünç meselesi yapmışlardır. Kiblenin yeri değiştiğinde ise bu durumu hoş karşılamamışlar ve Hız. Peygamberden tekrar kendi kiblelerine dönerse inanacaklarını söylemişlerdir.

2.4.3. Cennete Yalnızca Yahudilerin Gireceği İddiası

Yahudiler yalnızca kendilerinin cennete gideceğini iddia etmişlerdir. Bu durumu Kur’an:

“Yahudiler, “Cennete sadece Yahudiler girecek” diyorlar. Öte yandan Hristiyanlarda “Cennete sadece Hristiyanlar girecek.” diye iddia ediyorlar. Oysa

¹⁸⁶ İbn Hişam, *Siret-i İbn Hişam*, çev: Hasan Ege, (İstanbul: Kahraman Yay. 2006) 2: 255. Ateş, *Kur’an-ı Kerim’in Yüce Meâl ve Çağdaş Tefsiri*, 1: 129-130.

¹⁸⁷ Bakara 2/144.

¹⁸⁸ Bakara 2/142.

bu iddialar onların boş kuruntularından ibarettir. De ki onlara; “Eğer bu iddianızda samimiyseniz, ortaya bir delil koyun da görelim” şeklinde ifade etmektedir. Diğer bir ayette de Allah, “*Madem siz cennete gideceğinizi iddia ediyorsunuz, o halde ölmeyi isteyin.*”¹⁸⁹ ifadeleri ile Yahudilerin bu iddialarının asılsız olduğunu açıkça belirtmiştir. Hz. Peygamber döneminde Necran Hıristiyanları Hz. Peygamber ile konuşmak üzere Medine’ye gelmişlerdir. Hıristiyanlar Hz. Peygamberler ile konuşurken Yahudi bilginleri de yanlarına gelerek konuşmalara katılmışlardır. Konuşma esnasında Yahudiler Hıristiyanlara “Siz bir esas üzerinde değilsiniz” diyerek Hz. İsa ve İncil’i inkâr etmişlerdir. Hıristiyanlar da Yahudilere: “Siz bir esas üzerine değilsiniz” diyerek Tevrat ve Musa’yı inkâr etmişlerdir.¹⁹⁰ Burada görüldüğü üzere Yahudi ve Hıristiyanlar kendi yollarının daha doğru olduğunu iddia etmiş ve cennetin yalnızca kendilerine ait olduğunu belirtmişlerdir. Her iki din mensubu, bir nevi üstünlük iddialarında bulunmuştur. Kur’an’da bu iddialarının asılsız olduğunu belirterek Yahudi ve Hıristiyanları eleştirmiştir.

2.4.4. Nimetlere Karşı Nankörlükleri

Allah Kur’an’da İsrailoğulları’na birçok nimet verdiğini sıklıkla tekrarlamakta ve onların bu nimetlere karşı davranışları hakkında bilgi vermektedir. Mâide Suresi 20. âyette Musa İsrailoğulları’na Allah’ın verdiği birçok nimeti hatırlatmış bundan dolayı kendilerinin bu nimetleri düşünerek hareket etmelerini istediği yer almaktadır: “*Ey kavmim Allah’ın size verdiği nimetini hatırlayın; zira o, içinizden peygamberler çıkardı ve sizi hükümdarlar kıldı. Âlemlerde hiç kimseye vermediğini size verdi.*”¹⁹¹ Yeryüzünde en çok İsrailoğullarına peygamber gönderilmiş,¹⁹² bu anlamda İsrailoğulları ödüllendirilmiştir.

Başka bir ayette de İsrailoğulları’na verilen nimetlerden bahsedilmekte ve onların verilen bu nimetlere karşı onların nankörlükleri ve sürekli olarak Musa’ya yakınmaları anlatılmaktadır. Örneğin Allah İsrailoğulları için kayadan on iki göze ayrılan su fışkırtmış ve onların beslenmesi için gökten bildircin eti ile kudret helvası indirmiştir.¹⁹³ Fakat İsrailoğulları tek bir yiyecek yetinemeyeceklerini söyleyerek Musa’ya yakınmışlar ve

¹⁸⁹ Bakara 2/94.

¹⁹⁰ Ateş, *Kur’an-ı Kerim’in Yüce Meâl ve Çağdaş Tefsiri*, 1: 106.

¹⁹¹ Maide 5/209.

¹⁹² Yazır, *age*, 3: 211.

¹⁹³ A’raf 160.

ondan Allah'a dua ederek sebze, hıyar ve sarımsak gibi şeyler dilemesini istemişlerdir. İsrailoğulları kendilerine verilen nimetin kıymetini bilmemişler ve Allah'ın onlara lütfettiği bildircin eti ve kudret helvasını her yerde bulunabilecek basit şeylerle bir tutmuşlar ve bu yüzden de cezalandırılmışlardır. Bu durum bir ayette şu şekilde ifade edilir:

“Hani siz (verilen nimetlere karşılık): Ey Musa! Bir tek yemekle yetinemeyiz; bizim için Rabbine dua et de yerin bitirdiği şeylerden; sebzesinden, hıyarından, sarımsağından, mercimeğinden, soğanından bize çıkarırsın, dediniz. Musa ise: Daha iyiyi daha kötü ile değiştirmek mi istiyorsunuz? O halde şehre inin. Zira istedikleriniz sizin için orada var, dedi. İşte (bu hadiseden sonra) üzerlerine aşağılık ve yoksulluk damgası vuruldu. Allah'ın gazabına uğradılar. Bu musibetler (onların başına), Allah'ın ayetlerini inkâra devam etmeleri, haksız olarak peygamberleri öldürmeleri sebebiyle geldi. Bunların hepsi, sadece isyanları ve taşkınlıkları sebebiyledir.”¹⁹⁴

Ayetlerde açıkça görüldüğü üzere Yahudiler Allah'ın verdiği nimetlerin şükürünü bilmemişler, karşılığında da cezalandırılmışlardır.

Tora'da da Yahudilere verilen nimetler ve bu nimetlere karşı nankörlükten bahsedilmiştir. Örneğin İsrailoğulları Firavun'un zulmünden kurtulduktan sonra “Keşke Rab bizi Mısır'dayken öldürseydi, hiç değilse orada et kazanlarının başına oturur, doyasya yerdik. Sen bütün topluluğu açlıktan öldürmek için bizi bu çöle getirdin”¹⁹⁵ diyerek Musa'ya yakınmışlardır. Görüldüğü üzere Yahudilere birçok nimet verilmiş ancak onların yakınmaları sonucu bu nimetler arttırılmıştır. Fakat Yahudiler verilen bu nimetlere şükretmeyerek nankörlük etmiş ve daha fazlasını istemişlerdir.

2.5. AHLAK VE KARAKTERE YÖNELİK ELEŞTİRİLER

Kur'an'da pek çok yerde Yahudiler ahlaki yönden eleştirilmiştir. Ahlaka ilişkin eleştiri konularını şu şekilde ortaya koyabiliriz:

2.5.1. Büyüklenmeleri

Kur'an'da Yahudilerin büyüklenmeleri ile ilgili birçok ayet mevcuttur. Allah, Kur'an'da Yahudilerin üstünlük taslayarak kimi peygamberleri öldürdüklerini, kimi peygamberleri de yalanladıklarını ifade etmektedir. Yine Kur'an Yahudilerin kendilerini diğer insanlardan üstün gördüklerini, yalnızca cennete kendilerinin gireceğini iddia

¹⁹⁴ Bakara 2/61.

¹⁹⁵ Çıkış 16/1.

ettikleri ve Allah'ı fakir kendilerini ise zengin olarak gördükleri şeklindeki iddiaları açıklayarak Yahudileri tenkit etmektedir.¹⁹⁶

Yahudilerin büyüklenmelerine diğer bir örnek ise kendilerini Tanrı'nın biricik sevgili kulları olarak görmeleri ve insanlara bununla övünmeye çalışmalarıdır. Kur'an bu durumu:

“Yahudiler ve Hıristiyanlar, “Biz Allah'ın oğulları ve sevgili kullarıyız” dediler. De ki: “Öyleyse Allah günahlarınızdan dolayı sizi niçin cezalandırıyor? Doğrusu siz de O'nun yarattığı sıradan insanlarsınız. O, dilediğini bağışlar, dilediğini de cezalandırır. Göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin mülkiyeti Allah'a aittir. Dönüş de yalnız O'nadır.”¹⁹⁷

şeklinde ifade ederek Yahudilerin bu iddialarının yersiz olduğu belirtilmektedir.

Bazı ayetlerde Yahudilerin kendilerini diğer insanlardan üstün gördüğü belirtilmektedir. Örneğin Yahudiler Filistinlilerle yaptıkları savaşta yenilince peygamberlerinden savaşta düşmanı yenecek bir hükümdar istemişlerdir.¹⁹⁸ Peygamberleri de *“Allah size hükümdar olarak Talut'u gönderdi”* deyince Yahudiler buna karşı çıkmış ve *“O bizim üzerimize nasıl hükümdar olacak? O, Bünyamin'in torunlarındandır. Onların ne hükümdarlığı ne de Peygamberliği vardır. Biz, hükümdarlığa Talut'tan daha layığız. Çünkü biz, Yakub'un oğlu Yahuda'nın torunlarıyız. Ayrıca Talut kendisine çokça mal verilen birisi değildir”* diyerek Talut'a karşı büyüklenmişlerdir. Peygamberi de onlara *“Allah onu, ilim ve vücut bakımından sizden üstün kıldı. Ona sizden fazla ilim ve sizden büyük bir vücut verdi. Allah, mülkünü yarattıklarından dilediğine verir”¹⁹⁹* şeklinde cevap vererek üstünlüğün mal ve soyda olmadığını ifade etmiştir.

Yahudilerin savaşmak için kendilerine kral atanmasını istedikleri Tora'da da anlatılmaktadır. Tora'da Talut'un ismi Saul olarak geçmektedir. Tora'ya göre Yahudiler peygamberlerinden kendilerini yönetecek kral tayin etmesini istediklerinde peygamberleri Saul'u kral olarak tayin etmiştir. Bunun üzerine halk *“Yaşasın kral!”* diye bağırmıştır. Ama bazıları ard niyetle *“O bizi nasıl kurtarabilir?”* diyerek Saul'u küçümsemiş ve ona armağan dahi vermek istememişlerdir.²⁰⁰ Burada hem Kur'an'da hem de Tora'da Yahudiler kendileri için bir kral tayin edilmesini istedikleri anlatılmakta ve bazı Yahudilerin bu kralı küçümsediği her iki kutsal kitapta da belirtilmektedir.

¹⁹⁶ Bakara 2/11.

¹⁹⁷ Maide 5/18.

¹⁹⁸ Bakara 2/246.

¹⁹⁹ Bakara 2/47.

²⁰⁰ Samuel 10/24-25.

2.5.2. Kalplerimiz Kılıflıdır Demeleri

Hz. Peygamber Yahudilere Kur'an okuyup onları düşünceye davet edince Yahudiler biz senin söylediklerinden hiçbir şey anlamıyoruz, kalplerimiz kılıflıdır, bizim bildiğimiz bize yeter bizim fazlasına ihtiyacımız yok demişlerdir.²⁰¹ Bakara Suresi 88. ayette bu durum “*Yahudiler Hz. Peygamber’in davetini kabul etmemek için kalplerimiz kılıflıdır.*” (*Bize ne söyleseler kar etmez*) dediler. *Hayır, Allah, inkârları yüzünden onlara lanet etmiştir. Onun için pek azı iman ederler.*”²⁰² şeklinde ifade edilmiştir. Burada Yahudilerin inkâr ettikleri şeylerin Hz. Peygamber ve Kur'an olduğu söylenebilir. Çünkü başka bir ayette de Yahudilerin Hz. Peygamber gönderilmeden önce, müşrik Araplara karşı, onu vesile kılarak Allah'tan yardım istedikleri, Tevrat'ta Hz. Peygamber'in vasıflarını okudukları fakat Hz. Peygamber gelince onu inkâr ettikleri, yalanladıklarını belirtmektedir. Böylece Yahudiler Hz. Peygamber'in peygamberliğini kabul etmedikleri için davetini geri çevirerek kalplerinin kılıflı olduğubahanesini ileri sürmüşlerdir.

2.5.3. Ahde Vefa Göstermemeleri

Kur'an, Allah'ın Yahudilerden kendisinden başkasına kulluk etmemeleri, anne-babaya, yetimlere ve düşkünlere iyilik yapmaları, insanlara güzel söz söylemeleri, namazı kılıp zekâtı vermeleri, birbirlerinin kanını dökmemeleri ve birbirlerini yurtlarından çıkarmamaları konusunda söz aldığını; fakat Yahudilerin sözlerini tutmadıklarını belirtir.²⁰³ Yine Bakara Suresi 100. ayette Yahudilerin ahde vefa göstermemelerini “*Nitekim onlar Allah'a ne zaman söz verdilerse içlerinden bir kısmı sözlerini çiğnemedi mi? Aslında onların birçoğu Tevrat'a bile inanmamışlardır*” şeklinde ifade eder. Rivayete göre Yahudiler Tevrat'ın bütün hükümlerine uyacaklarına dair Allah'a söz vermişlerdir. Fakat Tevrat'ta sıfatları zikredilen Hz. Muhammed'in Peygamberliğini reddederek Allah'a vermiş oldukları sözlerini bozmuşlardır.²⁰⁴

Yahudilerin ahde vefa göstermemeleri sadece bu ayet ile sınırlı değildir. Sözelimi bir başka ayette “Allah vaktiyle İsrailoğulları'ndan kesin itaat sözü almıştı. Biz onlardan (yani on iki kabileden oluşan İsrailoğulları'ndan her bir oymağa dini-ahlaki

²⁰¹ Ateş, *Kur'an-ı Kerim'in Yüce Meâl ve Çağdaş Tefsiri*, 1: 90.

²⁰² Bakara 2/88.

²⁰³ Bakara 2/63-64, 83-84.

²⁰⁴ Taberi, *age*, 1: 281.

rehberlik etsinler ve ayrı zamanda Allah'a verdikleri söze uymalarını sağlasınlar diye) on iki temsilci görevlendirmiştik. Allah o zaman İsrailoğulları'na şöyle buyurmuştu:

“Bilin ki ben sizinle beraberim. Şayet namazı hakkıyla kılar, zekâtı verir, gönderdiğim elçilere inanır, onlara destek olur ve karşılığını sırf Allah'tan beklemek üzere malınız hayır yolda harcarsanız, ben de sizin günahlarınızı görmezden gelip affeder ve sizi içinde derelerin çağıldadığı cennetlere yerleştiririm. Bundan böyle kim Allah'a verdiği itaat sözünden dönüp kâfirliği tercih ederse bilsin ki dosdoğru yoldan tamamen sapmıştır. Yazık ki onlar Allah'a verdikleri sözden döndüler. Bu yüzden bizde onları lanetledik ve kalplerini katılaştırıp iman çağrısına tamamen duyarsızlaştırdık.”²⁰⁵

şeklinde Yahudilerin vefasızlığı ortaya konmuştur.

Kur'an Yahudilerin sadece Allah'a verdikleri sözü değil; insanlara verdikleri sözü de tutmadıklarını belirtmiştir.²⁰⁶ Örneğin Hz. Peygamber Ben-î Kureyza Yahudileri ile kendisi ve Müslümanlar aleyhinde hiç kimseye yardım etmeyeceklerine ve destek vermeyeceklerine dair anlaşma yapıp söz almıştır. Ancak onlar bu anlaşmayı göz ardı ederek, Bedir Savaşı'nda müşriklere silah yardımında bulunmuş ve sonrasında hata ettik, unuttuk şeklinde bahaneler ileri sürmüşlerdir. Sonrasında onlarla ikince defa yeniden sözleşme yapılsa da, onlar bunu da Hendek Savaşı'nda tekrar bozmuşlardır.²⁰⁷ İşte Yahudilerin göstermiş olduğu bu davranışlar ayetin nüzul sebebini oluşturmaktadır. Bu ve benzeri ayetlerde görüldüğü üzere Yahudiler verdikleri sözü tutmamış, ahde vefasızlık göstermişlerdir. Kur'an bu durumu eleştirerek Yahudiler için verdiği sözden dönen şeklinde olumsuz bir Yahudi imajı çizmiştir. Yahudilerin anlaşmalarına sadık kalmamalarına ve sözlerini yerine getirmemelerine Yahudi kutsal kitabında da rastlamaktayız.²⁰⁸

2.5.4. Savaştan Kaçmaları

Musa Yahudilere verilen birçok nimeti hatırlatmış ve onlara Allah'ın emirlerine uymaları kutsal topraklara girerken korkaklık etmeleri konusunda tavsiyelerde bulunmuştur:

“Musa kavmine demişti ki: Ey kavmim! Allah'ın size olan nimetini hatırlayın. Zira (O) aranızda peygamberler var etti, sizi krallar yaptı ve size, dünyada hiç kimseye vermediğini verdi. Ey kavmim, Allah'ın size nasip ettiği Kutsal Toprağa girin, arkanıza dönmeyin yoksa kaybedersiniz! Dediler ki: Onlar oradan çıkmadıkça biz oraya giremeyiz. (Allah'tan) korkanlardan, Allah'ın nimet verdiği iki adam dedi ki: Onların üzerine kapıdan girin, eğer kapıdan girerseniz, muhakkak ki siz galip

²⁰⁵ Maide 5/12-13

²⁰⁶ Örneğin bkz. Enfal 8/56.

²⁰⁷ Yazır, *age*, 4: 246.

²⁰⁸ Yeremya 31/32.

gelirsiniz. Haydi, eğer inanıyorsanız Allah'a dayanın! Dediler ki: Ey Musa! Onlar orada olduğu sürece biz oraya girmeyiz. Sen ve Rabbin gidin, savaşın, biz burada oturuyoruz! (Musa) Ya Rabbi, dedi. Ben kendimden ve kardeşimden başkasına malik değilim. Bizimle o yoldan çıkmış toplumun arasını ayır! (Allah) buyurdu ki: Orası onlara kırk yıl yasaklandı. O yerde akın akın dolaşacaklardır. Sen, yoldan çıkmış o toplum için üzülme artık.”²⁰⁹

Rivayete göre Hz. Musa Kudüs'e girmeden önce orada yaşayan Amalika'nın durumunu araştırıp rapor vermek üzere kendi kavminin on iki kabilesinden on iki kişi seçerek Kudüs'e göndermiştir. Düşmanın durumunu araştıran gözlemciler, burada yaşayanların güçlü bir kavim olduğunu görmüş ve durumu Musa'ya bildirmişler. Musa düşmanla savaşmak için şehre girin emrini verince, Yahudiler bu güçlü kavimden korkarak şehre girmeyi istememişlerdir. Bunun üzerine Yahudiler kırk yıl çölde başıboş dolaşma cezasına çarptırılmışlardır.

Yahudiler Musa sonrasında Amalikalılarla olan mücadelelerinde yenilmiş ve Hz. Musa'dan kalan Sandık ellerinden alınmıştır. Onlar yaşadıkları bu durum karşısında çaresizliğe düşmüşler ve bu durumdan kurtulmak istemişlerdir. Tek kurtuluş yolunun da Amalikalılarla savaşmak olduğunu anlamışlardır. Musa'dan sonra gelen peygamberlerine giderek artık savaşmak istediklerini ve kendilerine bir hükümdar atamalarını istemişlerdir.²¹⁰ Kur'an'a göre bunun üzerine Allah onlara kral olarak Talut'u göndermiştir. Ancak yine Kur'an'ın ifadelerine göre Talut kral olunca Yahudileri savaş ile sorumlu tutmuş, fakat onlar önceki alışkanlıkları gibi yine savaşmaktan vazgeçmişlerdir. Bunun nedeni Kur'an'da şöyle anlatılır: “Talut (Samuel) ordu ile birlikte sefere çıktığı zaman askerlerine şöyle demiştir:

“Allah, kendisine nasıl itaat edeceğinizi ortaya çıkarmak için sizleri bir ırmakla imtihan edecektir. Sizden kim o ırmağın suyundan içerse o benim ordumdan ve bana itaat edenlerden değildir. Kim de bu ırmağın suyundan tatmazsa o benim ordumdandır ve bana itaat edenlerdendir. Ancak eliyle tek bir avuç alıp içenler hariç. Bunlar bendendir.” Fakat onlardan pek azı hariç, hepsi ırmaktan içtiler. Çok içenler daha fazla susadı, emre uyararak tek avuç içenlerin ise susuzluğu gitti. Talut, kendisiyle beraber olan inanmış askerleriyle birlikte ırmağı geçince askerleri ona şöyle dediler: “Talut ve ordusuna karşı savaşmaya bizim gücümüz yetmez Allah'ın huzuruna kesinlikle çıkacaklarına ve sonunda mutlak Allaha döneceklerine inanlar ise şöyle dediler: “Nice az topluluklar vardır ki Allah'ın izni ve takdiriyle nice çok sayıdaki topluluklara galip gelmişlerdir. Allah, yardımı ve zafer nasip etmesiyle, sabredenlerle beraberdir.”²¹¹

²⁰⁹ Maide 5/20-26.

²¹⁰ Krş. Bakara 2/246; 1. Samuel 8/1-9, 1. Samuel 9/21, 1. Samuel 9/2, 1. Samuel 14/47-52. Ayrıca bkz. Yazır, *age*, 2: 139.

²¹¹ Bakara 2/249

2.5.5. Dünya Malına Düşkün Olmaları

Allah Kur'an'da Yahudilerin dünyaya düşkün olduklarını belirterek bu konuda onları müşriklerle eş tutmaktadır. Hatta insanlık tarihinde dünya hayatına en çok değer veren milletin Yahudiler olduğunu belirtmektedir. Örneğin Bakara Suresi 96. ayette bu durum şu şekilde ifade edilmektedir:

“Elbette onları insanların hayata en hırslı, en düşkün olanları olarak bulacak, hatta müşriklerden bile daha düşkün bulacaksınız. Onların her biri bin sene ömür sürmeyi arzular, oysa uzun yaşamak kendisini azaptan kurtarıp uzaklaştıracak değildir. Allah, onların neler yaptığını görüp duruyor.”

Taberi bu ayetin tefsirinde şunları söylemiştir: Müşriklerin ahiret inancı olmadığından, öldükten sonra dirilmeyeceklerini ve hesaba çekilmeyeceklerini düşünmüşlerdir. Bu sebeple dünya zevklerini devam ettirmek için uzun ömür istemişlerdir. Yahudiler ise, öldükten sonra dirileceklerine inandıkları halde uzun yaşamayı arzulamaktadırlar.²¹²

Yahudilerin dünya hayatına düşkünlüğünden bahseden diğer bir ayet de şöyledir:

“Derken kitabı (Tevrat'ı) miras alan bozuk bir nesil bunların yerini aldı. Bize nasıl olsa mağfiret edilecek diyerek, şu alçak dünya malını alıyorlar, yine onun gibi bir mal ve rüşvet gelse onu da alırlar. Allah'a karşı haktan başka bir şey söylemeyeceklerine dair kendilerinden o kitabın hükmü üzere misak alınmamış mıydı? Ve onun içindekileri okuyup öğrenmemişler miydi? Oysa ahiret yurdu Allah'tan korkanlar için daha hayırlıdır. Hâlâ aklınızı başınıza almayacak mısınız?”²¹³

Yahudiler, Tevrat'la amel etmeyi bırakmışlar, geçici dünya menfaatlerini Tevrat'a tercih etmişlerdir. Rüşvet alarak Tevrat hükümlerine uymamışlardır. Dahası, “Tanrı günahlarımızı ilerde affeder” diyerek işledikleri günahı görmezden gelmişlerdir. Yahudiler bunu sırf daha çok kazanabilmek için yapmışlardır.

Yine başka bir ayette Yahudilerin dünya hayatını ahiret hayatına tercih ettiklerinden dolayı cezalandırılacakları ve cezalarının asla hafifletilmeyeceği belirtilmektedir.²¹⁴ Zira Kur'an'da bahsedilen Yahudiler dünya nimetlerine ve onun makam ve mevkilerine ulaşmak için Allah'ın kendilerine yasakladığı din kardeşlerini öldürmüşler ve Tevrat'taki ayetlerin bir bölümünü reddetmişlerdir.

Yahudilerin dünya hayatına düşkünlükleri ile ilgili verdiğimiz bir kısım ayetlerde görüldüğü üzere onlar dünya hayatı için daha çok çalışmışlardır. Dünya hayatını ahiret hayatına değiştirmişlerdir.

²¹² Taberi, *age*, 1: 274.

²¹³ A'raf 5/169.

²¹⁴ Bakara 2/6.

2.5.6. Haksız Kazanç Sağlamaları

Bazı Yahudi din adamları, Yahudilerin kendi dinlerinden olmayanlara karşı yapacakları haksızlıklardan ötürü sorumlu olmayacakları iddiasında bulunmuşlardır. Kur'an bu konuya şöyle anlatır:

“Ehl-i kitap'tan öylesi vardır ki, ona yüklerle mal emanet etsen onu sana noksansız öder; içlerinden öylesi de vardır ki, ona bir dinar emanet etsen tepesine dikilip durmadıkça onu sana ödemez. Çünkü onlar "Ümmilere yaptıklarımızdan dolayı bize bir vebal yoktur" derler. Onlar bile bile Allah adına yalan söylemektedirler.”²¹⁵

Rivayete göre cahiliye ehli, Yahudilere mal satmıştır. Bu kişiler daha sonra İslam'ı kabul etmişler ve Yahudilerden borçlarını istemişler. Bunun üzerine Yahudiler borçlarını ödemek istememişlerdir. Onlara “sizin bizim üzerimizde herhangi bir alacağınız yoktur. Çünkü siz, üzerinizde olduğunuz dini terk ettiniz” demişlerdir.²¹⁶

2.5.7. Rüşvet Almaları ve Tefecilik Yapmaları

Kur'an, Tevrat'a varis olan Yahudilerin seçkin bir millet oldukları için günahlarının affedileceklerini umarak rüşvet alıp verdiklerini ifade etmektedir.²¹⁷ Rivayete göre Yahudi kadıları, kendilerine herhangi bir hüküm konusunda danışıldığında rüşvet istemişlerdir. Niçin hüküm verirken rüşvet alıyorsun?” denildiğinde de, “Nasıl olsa bağışlanacağım” şeklinde cevap vermişlerdir.²¹⁸ Oysa Yahudiler Allah hakkında, gerçeğin dışında bir şey söylemeyeceklerine dair Tevrat'ta söz alınmasına rağmen onlar Tevrat'la amel etmeyi bırakmışlar, kendilerine verilen emanete ihanet etmişler ve Allah'a verdikleri sözü bozmuşlardır. Kur'an'da işte Yahudileri uyararak “Allah'tan korkanlar için âhiret yurdu bu dünyanın geçici menfaatinden daha hayırlıdır. Hiç aklınızı kullanmaz mısınız?” diyerek uyarmıştır.

Kur'an, diğer insanlara helal kılınan bazı nimetlerin, Yahudilere haram kıldığını belirtmektedir.²¹⁹ Yahudilere bu nimetlerin haram kılınmasının sebebi, yasaklanmasına rağmen tefecilik yapmaları ve insanların mallarını batıl yolla yemeleridir.²²⁰

²¹⁵ Al-i İmran 3/75.

²¹⁶ Tabbara, *age*, 39.

²¹⁷ A'raf 7/169.

²¹⁸ Süleyman Ateş, *Kur'an Ansiklopedisi*, (İstanbul: Kur'an İlmi Araştırmaları Vakfı, 2003), 26: 429.

²¹⁹ En'am 6/146.

²²⁰ Nisa 4/161.

2.5.8. Hakikati Gizlemeleri ve Yalancı Oluşları

Kur'an birçok ayette Yahudilerin Tevrat'ta yer alan birtakım gerçekleri inatçılıkları yüzünden inkâr edip gizlediklerini ifade etmektedir. En'am Suresi 91. ayette Yahudilerin kendilerine indirilen kitapta yer alan bilgilerin istedikleri kısmını kâğıtlara yazarak açıkladıkları, bir kısım gerçeği ise gizledikleri bildirilmiştir. Yahudilerin gizledikleri gerçeklerin başında Hz. Peygamber'in peygamberliği meselesi gelmektedir. Yahudiler kitaplarından öğrendikleri son peygamberi beklemekte ve kendilerine savaşlarda yardım edeceğini ummaktaydılar. Ancak son peygamber başka bir ırktan olunca Yahudiler onu kabul etmek istememişler ve kitaplarındaki gerçeği gizleme yoluna gitmişlerdir. Bu durumu Kur'an, "*Kendilerine kitap verdiklerimiz, onu öz oğullarını tanıdıkları gibi tanır. Fakat kendilerine yazık ettiler. Çünkü onlar inanmazlar*"²²¹ şeklinde ifade etmektedir. Başka bir ayette de Yahudilerin basit dünya menfaati sağlamak için Tevrat'taki bazı bilgileri gizledikleri belirtilerek bu durum eleştirmiş ve bu gibi davranışlarda bulunan Yahudilerin karınlarının ateşle doldurulacağı, kıyamet günü onların yüzüne bakılmayacağı, günahlarının affedilmeyeceği belirtmiştir.²²²

Diğer taraftan rivayete göre bazı Yahudiler çocuklarını yanlarına alıp Hz. Peygamber'in huzuruna gelmişlerdir. "Ey Muhammed bunların günahları var mıdır?" demişler. Hz. Peygamber de çocukların günahları olmadığını söylemiştir. Bunun üzerine Yahudiler "işte biz tıpkı bu çocuklar gibiyiz, gece işlediğimiz günahlar gündüz, gündüz işlediğimiz günahlarda gece örtülür" demişlerdir.²²³ Kur'an, Yahudilerin bu konuda yalan söylediklerini, kendi nefislerini temize çıkarmak istedikleri Nisa Suresi 49. Ayette: (*Ey Peygamber!*) *kendini temize çıkaran şu Yahudileri görmüyorsun değil mi? (Ama onların kendi kendilerini temize çıkarmasının hiçbir anlamı yok). Çünkü Allah dilediği kimseleri temize çıkarır ve hesap günü kimseye zerre kadar bile haksızlık etmez.*" şeklinde ifade ederek belirtmiştir.

Başka bir ayette de Kur'an Yahudi âlimlerinin Allah'ın ayetlerine yalan demelerini:

"Tevrat'taki emir ve yasaklara uymakla yükümlü kılınan fakat yükümlülüklerini yerine getirmeyen kimseler (Yahudi âlimler), sırtında ciltler dolusu kitap taşıyan eşek gibidirler. Allah'ın ayetlerine yalan diyen kimselerin durumu gerçekten içler

²²¹ En'am 6/20.

²²² Bakara 2/174.

²²³ Yazır, *age*, 2: 569.

*acıdır. Allah zalimler gürhunu emellerine kavuşturmaz.”*²²⁴ şeklinde tanımlamıştır.

Kur’an’ın Yahudileri eleştirisi bununla da sınırlı değildir. Kur’an Yahudilerin büyüklük taslayarak Allah’ın kendilerine göndermiş olduğu peygamberleri yalanlamalarını,²²⁵ cehennem ateşinin kendilerine dokunmayacağını söylemelerini²²⁶ ve Tevrat’ta açıklanan birtakım hususlar hakkında asılsız hükümler uydurmalarını²²⁷ hatırlatarak eleştirilerini sürdürür.

2.5.9. Zan Peşinde Koşmaları

Kur’an Yahudilerin zan peşinde koştuklarını “İçlerinde birtakım ümmîler vardır ki, kitabı bilmezler; bütün bildikleri kulaktan dolma şeylerdir. Onlar sadece zan ve tahminde bulunuyorlar” sözleri ile ortaya koymuştur.²²⁸ Bu ayette Kur’an Yahudileri kendi dinleri ve kutsal kitabı konusunda bilgisiz olduklarını eleştirmiştir. Yahudiler bilgisizliklerinden dolayı âlimler ve idarecilerinden duydukları sözleri Allah’ın kitabından alındığını düşünerek bunlara itaat etmişlerdir. Kur’an Yahudi âlim ve idarecilerin sözlerinin Kitap’tan değil de sadece onların kuruntularından ibaret olduğunu belirterek, aslında Yahudilerin gerçeğin değil, zannın peşinde koştuklarına vurgulamıştır.²²⁹

2.5.10. Tartışmacı Bir Yapıya Sahip Olmaları ve İhtilafa Düşmeleri

Kur’an Yahudilerin birçok konuda ihtilafa düşmelerinden ve bazı meselelerde derin tartışmalara girmelerinden bahsetmektedir. Örneğin “*Cumartesi gününe hürmet etme, sadece, onda ihtilaf eden Yahudilere farz kılındı. Şüphesiz ki rabbın kıyamet gününde, ihtilaf ettikleri hususlarda aralarında hükmedecektir*”²³⁰ ayetinde Yahudiler “ihtilaf edenler” olarak nitelendirilmiştir. Ayette Allah’ın bu davranışlarından dolayı onları cezalandırdığı belirtilmektedir. Yine başka bir ayette de Yahudilerin kitapları hakkında ihtilafları şöyle ifade edilmektedir:

“Vakti zamanında insanlar (ihtiyaçlarını ancak birlikte karşılaya bildikleri için aynı inanç ve etrafında birleşmiş) bir toplum halinde yaşıyorlardı. (Fakat zaman

²²⁴ Cum’a 62/5.

²²⁵ Bakara 2/87.

²²⁶ Al-i İmran 3/24.

²²⁷ Al-i İmran 3/94.

²²⁸ Bakara 2/78.

²²⁹ Zemahşeri, *age*, 1: 424.

²³⁰ Nahl 16/124.

içerisinde farklı çıkarlar gözetip farklı inançlar ve iddiaları savunmaya başlamaları sebebiyle aralarında çekişmeler ve çatışmalar baş gösterdi). Bunun üzerine Allah, müminleri cennetle müjdelemeleri, kâfirleri de azapla uyarmaları için peygamberler gönderdi. Ayrıca insanlar arasındaki ihtilafları hak ve adalet uyarınca çözüme kavuşturmak için peygamberler aracılığıyla vahiyler gönderme lütfunda da bulundu. Ne var ki ilahi vahye muhatap kılınanlar, kendilerine hak ve hakikati açıkça gösteren onca vahiy gelmesine rağmen aralarındaki kıskançlıklar ve inatlaşmalar yüzünden din konusunda ihtilaflara düşüp farklı gruplara ayrıldılar. Allah da onların tartışma ve çatışma konusu yapmak suretiyle kaybettikleri hakikati lütfuyla müminlere gösterdi. Allah dilediği kimseleri hak ve hakikate erdirtir.”²³¹

Bu ayetin açıklaması ile ilgili olarak, Yahudilerin Tevrat hususunda ihtilafa düşmelerinden bahsedilmiştir. Onların bu ihtilafı bilgisizlikten değil, liderlik kavgası yüzünden bile bile birbirleriyle inatlaşmaları nedeniyle ortaya çıktığı ifade edilmiştir.²³²

Yahudilerin ihtilafa düştükleri konulardan biride Hz. İbrahim ve onun mesajına yöneliktir. Necran heyeti Medine'de iken Yahudi hahamlar da toplantıya katılmışlar ve Hz. Peygamber'in huzurunda Hristiyanlarla tartışmışlardır. Yahudiler Hz. İbrahim'in Yahudi, Hristiyanlar ise Hristiyan olduğunu savunmuşlardır. Bunun üzerine nazil olan Al-i İmran Suresi 65-67. ayetlerde bu konuya açıklık getirilmiştir:

“De ki ey Yahudiler ve Hristiyanlar! Ne diye İbrahim hakkında (o bir Yahudi idi. Hayır, Hristiyan idi” diye) iddialaşıp duruyorsunuz? Hâlbuki Tevrat'ta İncil'de İbrahim'den çok zaman önce indirildi. Yoksa bu gerçeğe de mi aklınız ermiyor? Haydi diyelim ki siz az çok bilgi sahibi olduğunuz konularda tartıştınız; peki ya şimdi hiç bilginiz olmayan bir konuda (İbrahim'in gerçek inancı ve dini kimliği konusunda) ne diye ileri geri konuşuyorsunuz, gerçeği Allah biliyor, ama siz bilmiyorsunuz. İbrahim ne Yahudi ne de Hristiyan idi. O tevhide aykırı her türlü inanca sırt çevirip kendini tam manasıyla Allah'a teslim etmiş biriydi. Pek tabii ki müşrikte değildi.”

2.5.11. Bozgunculuk ve Fesatçılık Yapmaları

Kur'an, Yahudileri yeryüzünde bozgunculuk yapmaları ve düzeni bozmaları nedeniyle eleştirmiştir. Örneğin Maide Suresi 64. ayette onların fesatçı, bozguncu ve kibirli oluşlarına şu şekilde dikkat çekilmiştir.

“Onlar, yeryüzünde bozgunculuğa koşarlar. Şüphesiz ki Allah, bozguncuları sevmez” ifadesi kullanılmıştır. Bir başka ayette de *“Biz İsrailoğulları'na Tevrat'ta şu hükmü verdik: “Muhakkak siz, yeryüzünde iki defa fesat çıkaracaksınız ve azgınlık derecesinde bir kibre kapılacaksınız” diye bildirdik.”²³³*

Yahudilerin fesatlıklarına ve insanları birbirlerine düşürmelerine en iyi örnek Evs ve Hazrec kabilesinin arasını bozmak istemeleridir. Hicret öncesinde birbirleri ile sürekli savaşan Evs ve Hazrec kabilelerinin arasını Hz. Peygamber düzeltmiş ve böylece

²³¹ Bakara 2/213.

²³² Taberi, *age*, 1: 508-509.

²³³ İsra 17/4.

aralarındaki düşmanlık sona ermiştir. Ancak Evs ve Hazrec'in bir araya gelmesine tahammül edemeyen Kaynuka Yahudileri'nden Şâs b. Kays, Buâs Savaşı'nı hatırlatıp yeniden düşmanlıklarını gün yüzüne çıkararak iki tarafın savaşmasını arzulamış ve onlara eski düşmanlıklarını hazırlatacak genç bir Yahudi'yi görevlendirerek hileye başvurmuştur. Şâs b. Kays'ın hain planı tutmuş ve eski savaş günlerinin hatırlatılması iki tarafı öfkelenerek savaş hazırlıklarına başlamalarına neden olmuştur. Bu aşamada devreye giren Hz. Peygamber olaya müdahale ederek iki kabileye hataya düştüklerini hatırlatmış ve böylece onların yeniden birbirlerine savaş açmaları engellenmiştir.²³⁴

2.5.12. Nasihatlere Kulak Tıkamaları

Kur'an, Yahudilerin tarihsel süreçte işlediği pek çok günahın haber vermiştir. Örneğin Yahudiler kendilerine gönderilen bazı peygamberleri öldürmüşlerdir. Yahudiler günah işlerken başlarına hiçbir felaket gelmeyeceğini düşünmüşlerdir. İlahi uyarılara, öğüt ve nasihatlere karşı kör ve sağır kesilmişlerdir. Daha sonra Yahudiler bu hatalarından dolayı tövbe etmişler ve Allah da onların tövbesini kabul etmiştir. Fakat Yahudiler tövbe ettikleri halde yine eski yanlışlarını sürdürmeye devam etmişlerdir.²³⁵

2.6. SOSYAL YAŞAMA YÖNELİK ELEŞTİRİLER

Kur'an çeşitli boyutları ile Yahudilerin sosyal hayatına ilişkin olaylarda eleştirilerini sürdürmüştür. Söz konusu eleştirileri şu şekilde ortaya koyabiliriz:

2.6.1. Müşriklerle İşbirliği Yapmaları

Yahudiler Müslümanların başlangıçta her geçen gün güçlerine güç katmasından oldukça rahatsızlık duymuşlar ve tepki olarak çeşitli entrikalara başvurmuşlardır. Bunlardan biri, müşriklerle yapmış oldukları iş birliğidir.

Yahudiler Uhud Savaşı'ndan sonra Mekke'ye giderek Müşrik Araplara Müslümanlara karşı birlik içinde olmayı ve savaşmayı teklif etmişlerdir. Mekkelilerde bu teklife olumlu cevap vermişler ve hep birlikte Kâbe'nin örtüsü altında birbirlerinden ayrılmamak için Allah'a yemin etmişlerdir.²³⁶ Kur'an Yahudilerin Allah'a şirk koşan

²³⁴ Taberi, *age*, 2: 326-328.

²³⁵ Bkz. Maide 5/71.

²³⁶ İsmail Hakkı Atçeken, *Hz. Peygamber'in Yahudilerle Münasebetleri*, (Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, 1996), 114-115.

müşriklerle iş birliği yaptığını Maide Suresi 80. ayette: “Gördüğün gibi bugünkü Yahudilerin, birçoğu da müşriklerle dostluk kurup iş birliği yapmaktadır. Onların benlikleri kendilerine çok kötü işler yaptırmış ve bu yüzden Allah’ta onlara gazap etmiştir. Onlar ahirette temelli azaba mahkûm olacaklardır.” şeklinde ifade etmektedir. Ayrıca burada Yahudilerin Müşriklerle iş birliği yapmaları, Müslümanlara verdikleri sözü tutmamalarını da göstermektedir. Çünkü Medine Vesikası’nın 43. maddesi gereği Yahudiler hiçbir şekilde Müşrik Araplarla iş birliği içerisine girmeyeceklerine dair söz vermişlerdir. Fakat Yahudiler müşriklerle iş birliği içerisine girerek verdikleri sözden dönmüşlerdir. Kur’an’da Yahudilerin bu özelliklerine yönelik başka ayetleri de görmek pekâlâ mümkündür.²³⁷

2.6.2. Azgınlık ve İsyankârcılıkları

Kur’an’da Yahudiler azgınlıkları ve isyankarçı davranışları ile dikkatleri üzerlerine çekmektedirler. Bu tutumları onların çoğu defa ilahi bir gazapla karşılaşmalarına mal olduğu hususu hem Kur’an’ın hem de Yahudi kutsal kitabının ortak söylemidir. Sözelimi bu durum Kur’an’da bir yerde açık bir haliyle şöyle ifade edilmektedir:

“Biz vaktiyle Yahudilere tırnaklı hayvanların hepsini haram kıldık. Sığır, koyun ve keçinin sırt bölgeleri bağırsaklarına ve kemiklerine bitişik olan yağlar hariç, iç yağlarını da haram kıldık. Biz onları azgınlıkları ve isyankârlıkları sebebiyle işte böyle cezalandırdık. Bizim bu anlattıklarımız elbet doğrudur.”²³⁸

Bu ayette görüldüğü üzere, Yahudilere helal olan temiz şeyler, işlemiş oldukları günahlardan dolayı haram kılınmıştır.

Yine başka bir ayette de Allah Yahudilerin işlemiş olduğu büyük günah ve zulümleri sebebiyle daha önce helal kılmış olduğu temiz şeyleri haram kıldığını haber vermektedir.²³⁹ Yahudilerin işlemiş oldukları günahların ne olduğuna başka ayetlerde yer verildiği görülmektedir. Örneğin Yahudiler yasaklandığı halde faiz alıp vermişler ve çeşitli şüpheli yollar ve hilelerle faiz alma yolları aramışlar, insanların mallarını batıl yollarla yemişlerdir.²⁴⁰ Allah Maide Suresi 62. ayette de Yahudilerin çoğunun, günah işlemeye ve azgınlığa düşerek haddi aşmaya, rüşvet ve diğer haramları yemeye birbirleriyle yarışır gibi koşuştuklarından bahsetmektedir. Yine Yahudilerin zulümleri ve

²³⁷ Maide 5/81.

²³⁸ En’am /146.

²³⁹ Nisa 3/160-161.

²⁴⁰ Nisa 4/162.

pek çoklarını Allah yolundan çevirmeleri gibi işledikleri günahlardan dolayı Allah onlara daha öncehaval kılınmış temiz şeyleri yasaklanmıştır.²⁴¹ Görüldüğü üzere esasında bu tür tavır ve yaklaşımları ile Yahudiler neticede sadece kendilerine zulmetmişlerdir.

2.6.3. Müslümanlara Karşı Olumsuz Tutumları

Kur'an, Yahudilerin her fırsatta Müslümanları arkalarından vurmaya çalıştıklarını ifade etmiştir. Örneğin Yahudiler Müslümanları savaşta yenerek onları etkisiz hale getirmek için Müslümanların düşmanlarıyla iş birliği yapmışlardır. Sözelimi "Allah Müşrik düşmanlara destek vermek suretiyle sizi arkadan vurmaya çalışan (Ben-î Kureyza) Yahudilerini de sığındıkları kalelerden çıkardı ve aynı zamanda kalplerine korku saldı. "Nitekim sizde onların bir kısmını öldürdünüz, bir kısmını da esir ettiniz"²⁴² ayeti bu durumu ortaya koymaktadır. Yine başka bir ayette de Yahudilerin Müslümanların dinini, ezanını ve namazını eğlence konusu yapmış olmalarından bahsedilmektedir. Kur'an'a göre onlar böyle yaparak bir nevi Müslümanlarla alay ve nefret etmişlerdir.²⁴³ Konuya ilişkin ayetler sadece bunlarla da sınırlı değildir. Bir ayette Yahudilerin Müslümanlardan nefret etmelerinin sebebini şöyle anlatır.

*De ki Ey Yahudiler! Bizden nefret etmeniz sırf şu iki sebeptendir: Birincisi, Allah'a inanıp güvenmeniz ve yine onun tarafından hem bize indirilen Kur'an'a hem de daha önce indirilmiş vahiylerle inanmamızdır. İkincisi ise sizin çoğunuzun fasık kimseler olmasıdır."*²⁴⁴

Rivayete göre bazı Yahudiler Hz. Peygamber'e gelerek ona Peygamberlerden kimlere iman ettiğini sormuşlardır. Hz. Peygamber de onlara şöyle demiştir: "Ben Allah'a, bize indirilene, İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakub'a ve torunlara indirilene, Musa'ya ve İsa'ya indirilenlere ve rableri tarafından bütün Peygamberlere verilenlere iman ediyorum. Biz, onların arasında bir ayırım yapmayız. Biz, Allah'a teslim olanlarız." Hz. Peygamber İsa'yı söyleyince Yahudiler onun peygamberliğini inkâr ederek dediler ki: "Biz, ona iman edene iman etmeyiz." Bunun üzerine: "*De ki: Ey kitap ehli, sadece Allaha, bize indirilene ve daha önce indirilenlere iman ettiğimizden ve sizin de çoğunuzun fasıklar olduğunuzdan dolayı mı bize kıızıyorsunuz?*"²⁴⁵ ayeti nazil olmuştur.

²⁴¹ Ateş, *Kur'an-ı Kerim'in Yüce Meâl ve Çağdaş Tefsiri*, 1: 671-673.

²⁴² Ahzab 33/26.

²⁴³ Maide 5/ 57-58.

²⁴⁴ Maide 5/59.

²⁴⁵ Maide 5/59.

Başka bir ayette Yahudiler Müslümanlara olan kin ve düşmanlıklarını gizli tutarak, Müslümanların yanına geldiklerinde biz de tıpkı sizin gibi iman ediyoruz demişler, ancak onların yanından ayrıldıklarında da iman etmediklerini söyleyerek²⁴⁶ Müslümanları yanıltmaya çalıştıkları anlatılmıştır.

2.6.4. Lanetlenmeleri ve Gazaba Uğramaları

Allah Yahudilerin yapmış olduğu birtakım hoş olmayan davranış ve işlerden dolayı lanetlendiklerini belirtmektedir. Örneğin onlar Allah'a söz vermiş fakat bu sözlerini yerine getirmemişlerdir. Bundan dolayı cezalandırılmış ve lanetlenmişlerdir.²⁴⁷ “Allah çok cimrileşti” gibi ifadeler kullanan Yahudileri eleştiren Kur'an, bu çirkin sözlerinden dolayı “*lanet olsun onlara*” diyerek söyledikleri sözlerin kabul edilebilir olmadığını belirtmiştir.²⁴⁸ Yine onların kalplerimiz kılıflıdır demeleri,²⁴⁹ verdikleri sözden dönmeleri, Allah'ın ayetlerini inkâr etmeleri vehaksız yere peygamberleri öldürmeleri²⁵⁰ ve kıskançlıklar/nankörlükleri²⁵¹ lanetlenmelerine yol açmıştır. Ayrıca Kur'an'a göre Yahudiler sadece Kur'an ile değil, aynı zamanda Allah'a karşı gelip haddi aşmalarından ötürü Davud ve İsa ile de lanetlenmişlerdir²⁵². Dahası Kur'an, Yahudilerin yeryüzünde nerede bulunurlarsa bulunsunlar, onlara zillet damgası vurulduğunu ve o damgadan asla kurtulmayacaklarını belirtmiştir. Bu kimselerin Allah'ın gazabına uğramış olduğunu ve aşağılık ve miskinlik damgası vurulduğunu ifade etmiştir. Yahudilerin zelil ve miskin olmalarının sebebi ise Allah'ın emirlerine karşı gelmeleri, peygamberin doğruluğunu gösteren delillerini inkâr etmeleri, peygamberlerini öldürmeleriyle onun haram kıldıklarını helal, helal kıldıklarını da haram kılarak haddi aşmalarıdır. Bu hataların dolayı onlar Allah'ın gazabına uğramışlardır.²⁵³

Bu kısımda Kur'an'da Yahudilerle ilgili ayetler taranarak Kur'an'ın nasıl bir Yahudi portresi çizdiği ortaya konmaya çalışılmıştır. Yahudilerin karakterleri hakkında bilgi vermeden önce, Mekkî ayetler ve Medenî ayetlerde Yahudilere nasıl yer verdiği konusu ele alınmış ve Mekkî ayetlerde Yahudilere doğrudan bir hitabın olmadığı

²⁴⁶ Maide 5/62.

²⁴⁷ Maide 5/13.

²⁴⁸ Maide 5/64.

²⁴⁹ Bakara 2/88.

²⁵⁰ Nisa 4/155.

²⁵¹ Bakara 2/90.

²⁵² Maide 5/78.

²⁵³ Al-i İmran 3/112. Ayrıca bkz. Taberi, *age*, 2: 340-341.

görülmüştür. Bu ayetlerde genellikle Musa ve Yahudi tarihi hakkında bilgi verilmiştir. Yine Mekkî ayetlerde Yahudilere karşı olumsuz eleştiriler yöneltilmemiş; daha çok Yahudilere verilen nimetlerden ve bir yandan da geçmişte Yahudilerin başına gelen hadiselerden bahsedilmiştir. Buna karşın Medenî ayetlerde ise Yahudilere doğrudan hitap edilmiştir. Bu hitaplarda genellikle olumsuz bir Yahudi imajı ortaya konulmuştur. Medenîayetlerde yer verilen Yahudiler, Hz. Peygamber dönemi Yahudilerdir. Hz. Peygamber'in Mekke'den Medine'ye hicret ettiğinde Medine'de yaşayan Yahudilerle doğrudan muhatap olmuştur. Yahudilerin Hz. Peygamber'in peygamberliğini kabul etmemeleri ve peygambere karşı takındığı tavırlar yine Yahudilerin Müslümanlarla alay etmesi Kur'an'da eleştirildiği görülmektedir. Ayrıca Yahudiler Medenî surelerde kınanmış, lanetlenmiş ve tehdit edilmiştir.

SONUÇ

Kur'an ayetlerinin nüzul sebepleri de dikkate alınarak dinler tarihi disiplini içerisinde Kur'an'ın ortaya koyduğu Yahudi imajını belirlemek üzere girişilen bu çalışma sonucunda, en genel biçimiyle ifade edilecek olursa, burada ortaya konan "Yahudi" algısı daha çok olumsuz bir anlam taşımaktadır. Bununla birlikte ilgili ayetler titizlikle irdelendiğinde, ayetlerin bu konuda tek tip olmadığı, bazı ayetlerin Yahudileri çok sert biçimde eleştirirken bazı yerlerde eleştirilerin çok hafif olduğu; hatta bazen Yahudilerin eleştirilerin dışında tutulduğu görülmektedir. Dahası, Kur'an'ın nazil olduğu Mekke dönemi ile Medine dönemlerindeki üslup ve eleştiri derecesi de farklılık arz etmektedir. Zaman zaman bu çalışmada da işaret edildiği üzere, Hz. Peygamber'in söz ve uygulamaları da bu konuda yakın benzerlik göstermektedir. Mekkî surelerde daha çok Yahudi tarihinden bahsetmektedir. Doğal olarak burada Yahudilere yönelik eleştiriler çok keskin değildir. Buna karşın Medeni surelerde öze ilişkin çok açık ve sert eleştirilerin olduğu dikkat çekmektedir. Dolayısıyla ilgili ayet ve surelerin topyekûn bir şekilde Yahudileri eleştirmekten ve onları "mutlak anlamda ötekileştirmekten" ziyade, zaman ve mekân içerisinde onları söylem ve eylemlerine göre eleştirdiğini ileri sürmek, çok daha tutarlı bir yaklaşım olarak durmaktadır.

Yahudilerle ilgili Kur'an bazı ayetlerinde Yahudi inanç ve uygulamalarından ziyade, onların Müslümanlara karşı takındıkları olumsuz tavır ve ahlaki zaafların öne çıktığı ve eleştirildiği dikkat çekmektedir. Yahudilerin inançlarına dair yapılan birtakım eleştiriler olsa da, bu eleştirilerin de tikel nitelikte bazı Yahudileri işaret ettiği görülmektedir. Söz konusu azınlıktaki Yahudiler sadece Hz. Peygamber'e olan inat ve nefretlerinden ötürü inançlarında şirke varacak söylemlerde bulunmuşlardır. Yahudilerin Hz. Peygamber'e muhalefet etmek için Mekkeli putperestlerin inançlarının İslam'ın tevhid inancından üstün olduğunu söylemeleri bu çerçevede değerlendirilebilir. Bunun yanı sıra Kur'an'ın Yahudilere teolojik olarak yönettiği Tanrı'ya oğul isnadı, esasında bütün Yahudilere genelleşebilecek bir inanıştan ziyade belli bir küçük azınlık grubunun inanışına yönelik bir eleştirel söylemdir. Aksi takdirde bu tür eleştiriler bütün Yahudilere genelleme yapıldığında bu durumun Kur'an açısından da problemlili hale gelmesi muhtemeldir. Zira geleneksel Yahudi anlayışına göre Tanrı tektir ve her şeyi yaratandır. Onun eşi ve benzeri yoktur. Mutlak güç sahibidir. Dolayısıyla Kur'an'ın bu tür eleştirileri

bütün Yahudilere yönelik olarak düşünülmemelidir. Yine Kur'an'da eleştiri konusu olan Yahudilerin Cebrail'e düşmanlıkları için de aynı şey söylenebilir. Zira Yahudi geleneğinde Cebrail'e yönelik bir düşmanlıkla karşılaşmamaktayız. Buna benzer örnekleri çoğaltmak mümkündür.

Yahudilerin Hz. Peygamber'in peygamberliğini kabul etmemek ve vahyi reddetmek için söyledikleri "Allah hiçbir beşere kitap indirmemiştir" şeklindeki sözleri, onların kendileri için siyasal, dinsel ve ekonomik açıdan bir tehdit olarak gördükleri Müslümanlarla siyasal ve dini mücadeleye girişen Hz. Peygamber dönemi Yahudileridir. Yahudiler Müslümanların Medine'deki etkilerini ortadan kaldırmak için müşrik Araplarla iş birliği yapmışlar ve ellerinden geldiğince siyasal, sosyal, kültürel ve teolojik alanlarda sözel ve eylemsel anlamda Müslümanlarla mücadele içerisine girmişlerdir. Öyle ki, bu mücadele bazen savaş boyutuna taşınmıştır. İşte Kur'an, Yahudilerin Müslümanlara yönelik düşmanlık ve mücadelelerini ele alıp eleştirmiştir.

Kur'an'da Yahudilere yönelik eleştirilerin birçoğu Hz. Peygamber döneminde yaşayan Yahudilere ya da bir kısım Yahudi'ye yönelik olmakla birlikte, eleştirilerin tamamını belli bir döneme yönelik olarak nitelemek de doğru değildir. Örneğin onların seçilmişlik iddiaları belli bir döneme veyahut belli bir gruba yönelik değil, Yahudi tarihindeki bütün Yahudilere yönelik bir eleştirel söylemdir. Yahudiler seçilmişlik inançlarının bir sonucu olarak kendilerini Allah'ın sevgili kulu olarak görmüşler ve ahirette kendilerine ayrıcalık tanınacağını ve belirli günler hariç kendilerine cehennem ateşi dokunmayacağını iddia etmişlerdir. Bu inanç Yahudilerin kutsal kitaplarında onların cehennemde diğer milletlere göre daha az kalacakları şeklinde de yer almaktadır.

Yine Kur'an'ın Yahudilere yönelik olarak ahlak ve gündelik yaşama ilişkin eleştiriler, Yahudi tarihinde de karşımıza çıkmaktadır. Kur'an'da anlatılan Yahudilerin nimetlere karşı nankörlükleri, inatçılıkları, tefecilik yapmaları gibi istenmeyen davranışlarını yoğun biçimde bizzat Yahudi kutsal metinlerinde de görmekteyiz. Doğal olarak Kur'an'da Yahudilere yapılan bazı eleştirilerin, bütün Yahudilere yönelik olduğu söylenebilir. Tarihselci yaklaşımı dikkate almadan Kur'an'ın Yahudilere yönelik teolojik eleştirileriniyalın haliyle mutlak indirgemeci bir yaklaşımla değerlendirmek, hem Hz. Peygamber dönemi hem de sonraki dönemler için bizlere hatalı bir Yahudi algısı ortaya koyacaktır.

Kur'an birçok ayette Yahudilerin karakterlerine yönelerek yapılan birtakım hatalardan dolayı onları tenkit etmektedir. Örneğin Yahudilerin Tanrı'ya bazı insani

sıfatlar yakıştırılmaları, Tanrı'nın yorulduğunu ifade etmeleri ve onu görmek istemeleri bu bağlamda dikkat çekicidir. Her fırsatta tevhidi, Allah'ın mutlak güç sahibi ve aşkın bir varlık oluşunu vurgulayan Kur'an bütün bunları çok açık bir şekilde reddetmiştir.

Kur'an Yahudilerin melek ve peygamber inançlarını da eleştirmektedir. Zira Kur'an'a göre Yahudiler bazı peygamberleri kabul ederken bazılarını reddetmişler; hatta bir kısmını öldürmüşlerdir. Sözelimi onlar Hz. Peygamber'in peygamberliğini kabul etmeyerek onu yalanlamışlar, Hz. İsa'yı öldürmeye teşebbüs etmişler. Yine onlar Hz. İsa'nın annesine iftira atmaları ve Hz. Süleyman'ı bir büyücü olarak görmeleri nedeniyle açıkça eleştirilmişlerdir. Kur'an'a göre Yahudilerin peygamberleri yalanlama sebeplerinin başında kıskançlıkları ve seçilmişlik anlayışlarına bağlı olarak büyülenmeleri gelmektedir. Onların peygamberlere karşı olumsuz tutumları bizzat kendi dini literatürlerinde de önemli bir yer tutmaktadır. Örneğin kutsal kitapta Yahudilerin yaptıkları birtakım davranışlardan dolayı Musa'yı öfkelenmelerini bu bağlamda dikkat çekicidir.

Yahudilere yönelik Kur'an eleştirileri oldukça kapsamlı ve bir o kadar da derinliklidir. Sözelimi kendilerine verilen kutsal metinleri tahrif etmeleri, bir kısmını unutmaları, bir kısmını ise elleriyle yazmaları, manasını çarpıtmaları veya ondaki bazı hükümleri keyfi olarak gizleyerek yok hükmünde görmeleri, Kur'an'ın Yahudilere yönelik önemli eleştirileri arasındadır. Bununla birlikte onlar sadece kendi kutsal kitaplarının hak olduğunu iddia etmişler ve diğer din mensuplarını yok sayarak sadece kendilerinin ilahi kurtuluşa ereceklerini savunmuşlardır. Şüphesiz onların bu söylemleri, Kur'an tarafından açık biçimde eleştirilmiştir.

Yahudilere yönelik eleştiriler ibadetler konusunda da kendini göstermektedir. Örneğin Yahudiler kutsal dinlenme günü olan Şabat'ta yasak hükmüne karşın hile yaparak avlanmayı sürdürmüşler, Müslümanların kıblesinin değişmesi üzerine polemik çıkararak tutarsız bir yaklaşım içerisine girmişlerdir.

Kur'an pek çok yerde Yahudileri Allah'ın kendilerine sonsuz ilahi nimetlerine karşı yapmış oldukları nankörlükleriyle de eleştirmiş ve Allah'ın nimetlerine nail olmalarına karşın içine düştükleri bu nankörlüklerin kendi kitaplarında da yer aldığını belirtmiştir. Onlar sadece nankörlükle yetinmemişler, kendilerinden söz alınmasına karşın zaman zaman başka ilahlar kabul ederek onlara tapınmaya başlamışlardır. Dahası, iyilik yapma, güzel söz söyleme ve kan dökmeme konusunda verdikleri ahdin gereğini yerine getirmemişler, sözlerinde durmamışlardır. Seçkinliklerinin kendilerini

kurtaracağını umarak günahlarının affedileceğini düşünerek kendilerine yasaklanmasına karşın rüşvet ve faiz almak suretiyle haksız kazanç elde etmede hiçbir sakınca görmemişlerdir. Ayrıca onların birbirlerinin kanını dökmeleri, din adamlarını rab edinmeleri, Müslümanlara karşı müşriklerle iş birliği yapmaları, Müslümanlarla alay etmeleri, yalan konuşmaları ve savaştan kaçınmaları, Kur'an'ın onlara yönelik diğer eleştiri konularını oluşturmaktadır.

Netice itibarıyla Kur'an, zaman zaman genellemelerden kaçınmakla birlikte, İslam'ın ortaya çıktığı dönemin sosyo-ekonomik gerçekliklerini dikkate alarak Yahudilere yönelik bir tutum belirlemiştir. Dolayısıyla Kur'an'ın yaklaşımı tarihsel süreç içerisinde bazı farklılıkları da beraberinde barındırmaktadır. Bununla birlikte genel olarak Kur'an'ın Yahudilere karşı dini, sosyolojik, iktisadi ve bireysel anlamda karakteristik yaklaşımının pejoratif olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

KAYNAKÇA

- Adam, Baki. Müslümanların Yahudilere Yönelttiği Teolojik Eleştiriler. Ankara: *Türkiye Dinler Tarihi Araştırmaları*,4 (2004): 103-118.
- _____, "Üzeyir". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 42: 401-402. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları Yayınları, 2012.
- _____, *Yahudilik ve Hıristiyanlık Açısından Kur'an'ın Tartışmalı Konuları*. İstanbul: Pınar Yayınları, 2016.
- _____, "Tevrat". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 41: 40-45. İstanbul Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2012.
- Albayrak, Kadir. "İsrailoğulları'nın "Altın Buzağı"sı ve "Kızıl İnek"i". *Bilimname* 5, S. 2 (2004): 91-104.
- Altuncu, Abdullah. ve Yiğit Akkuş. "Yahudi Kutsal Metinlerinde ve Kur'an'da Şabat(Cumartesi) Yasakları ve Mesh Hadisesi". *İnsan, Toplum, Bilim ve Araştırmalar Dergisi*, S. 5.
- Arslan, Ali. *Büyük Kur'an Tefsiri*. İstanbul: Arslan Yayınları, t.y.
- Arslantaş, Nuh. *Hız. Muhammed Döneminde Yahudiler*. İstanbul: Kuramer Yayınları, 2016.
- Atçeken, İsmal Hakkı. "Hz. Peygamber'in Yahudilerle Münasebeti". Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, 1996.
- Ateş, Süleyman. *Kur'an-ı Kerim'in Yüce Meâli ve Çağdaş Tefsiri*. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1982.
- _____, *Kur'an Ansiklopedisi*. İstanbul: Kur'an İlimleri Araştırma Vakfı, 2003.
- Avcı, Casim. "Ben-î Kaynuka". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 25: 88. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2002.
- _____, "Ben-î Nadir". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*.26: 275-276. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2002.
- Aygül, Hüseyin. *İslam Tarihi*. İstanbul: Gonca Yayınları, 1986.
- Azizova, Elnure. "Vâdi'l Kura". *Türkiye Diyanet Vakfı. İslam Ansiklopedisi*. 42: 412-423. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2012.
- Baş, Eyüp. *İslam'ın İlk Döneminde Müslüman Yahudi İlişkiler*. İstanbul: Gökkuşbu Yayınları, 2018.
- Bayraktutan, Osman. *Semantik Analiz Yöntemi Açısından Kur'an'da Tahrif Kelimesi*. Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi, 2011.
- Casper, R. ve J. M. GAUDEL. "Kitab-ı Mukaddes'in Tahrifi Konusuna Klasik İslam Kaynaklarının Yaklaşımı". çev: A. Erbaş. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 7 (2003): 131-167.
- Çağatay, Neşet. *İslam Öncesi Arap Tarihi ve Cahiliye Çağı*, Ankara: İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1963.

- Challaye, Felicien. *Dinler Tarihi*. çev: S. Tiryakioğlu, İstanbul: Varlık Yayınları, 2007.
- Cilacı, Osman. "Ahbar" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 1: 485-486. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1988.
- Çonkor, Burhan. "Bazı Olumsuz Karakterlerin Yahudi ve Hıristiyanların Çoğuna Nispet Edildiği Ayetler". *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.20, (2019): 320-328.
- Esir, İbnü'l. *el- Kâmil fit-Tarih*. çev: M. B. Eryarsoy. İstanbul: Bahar Yayınları, 1985.
- Et-Taberi, Ebu Cafer Muhammed b. Cerir. *Taberi Tefsiri*. Çev: K. Aytekin ve H. Karakaya. İstanbul: Hisar Yayınları, 1996.
- _____, *Tarih-i Taberî Tefsiri*. Çev: M. Faruk Görtunca. İstanbul: Sağlam Yayınları, t.y.
- Gökkır, Necmettin. *Ehl-i Kitab Kültürünün İzleri: Sosyo-Linguistik Bir Yaklaşım*. İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 2010.
- Göregen, Mustafa. *Müslüman Yahudi Polemikleri*. İstanbul: Hikmetevi Yayınları, 2014.
- Gözütok, Şakir. "Resulullah Döneminde İlköğretim Kurumları ve İşlevleri". *Dini Araştırmalar Dergisi*. S. 2 (1998): 165-198.
- Gürkan, Salime Leyla. "Sebt" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 36: 256-258, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2009.
- _____, *Anahatlarıyla Yahudilik*, İstanbul: İsam Yayınları, 2018.
- _____, *Kur'an'da Yahudiler*, İstanbul: KURAMER Yayınları, 2019.
- Hamidullah, Muhammed. *İslam Anayasa Hukuku*. çev: V. Akyüz, İstanbul: Beyan Yayınları, 2005.
- _____, *İslam Peygamberi*. çev: M. Yezgan, İstanbul: Beyan Yayınları, 2009.
- Harman, Ömer Faruk. "İnaç ve İbadetler". ed. Ömer Faruk Harman, *Kur'an'da Yahudiler*, İstanbul: Kuramer Yayınları, 2019.
- Hasan, Hasan İbrahim. *Siyasi-Dini-Kültürel-Sosyal İslam Tarihi*. İstanbul: Kayıhan Yayınları, 1991.
- Hişam, İbn. *Siret-i İbn Hişam*. çev: H. Ege, İstanbul: Kahraman Yayınları, 2006.
- Kaufman, F. ve Joy Eisenberg. *Yahudi Kaynaklarına Göre Yahudilik*. çev: M. Aydın, Konya: Tekin Yayınları, 1993.
- Kesir, İbn. *el-Bidaye ve'n Nihaye*. çev: K. Keskin, İstanbul: Çağ Yayınları, 1994.
- Kesikoğlu, O. ve Ali Hikmet Berki. *H. Muhammed'in Hayatı*. Ankara: DİB Yayınları, 2006.
- Kitab-ı Mukaddes*. Kitab-ı Mukaddes Şirketi. İstanbul, 2016.
- Kurt, Ali Osman. *Erken Dönem Yahudi Tarihi (Yahudiliğin Mimarı Ezra)*. IQ Yayınları, 2007.
- Bozkurt Nebi ve Mustafa Sabri Küçükaşcı. "Medine" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 28: 311-318. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013.
- Lewis, Bernad. *İslam Dünyasında Yahudiler*. çev: B. S. Şener, Ankara: İmge Yayınları, 1996.

- Maden, Şükrü ve Mustafa Yiğitoğlu. "Kur'an-ı Kerim ve Eski Ahit Bağlamında Buzağıya taban İsrailoğulları'na Ölüm Cezası Verilme Meselesi", *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. S. 11 (2018): 419-446.
- Meral, Yasin. "Hz. Muhammed'e Dair Bir Yahudi Efsanesi: Ma'ase Mahmat, Risalenin Yeniden Tahkik ve Tercemesi". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 1 (2012): 1-21.
- _____, *Samiri'nin Buzağısı*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2018.
- _____, *Yahudi Geleneğinden Kur'an ve İbranice Kur'an Çevirileri*. İstanbul: Divan Yayınları, 2016.
- Mülayimov, Aydın. "İslam'ın Din Adamlarına Bakışı". *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 6 (2015): 217-238.
- Özen, Adem. "İslam-Yahudi Polemiği ve Tartışma Konuları". *Divan Dergisi*, S. 9 (2000): 237-256.
- Özkuyumcu, Nadir. *Asrı Saadette Yahudilerle İlişkiler*, çev: V. Akyüz, İstanbul: Beyan Yayınları, 2006.
- _____, "Ben-î Nadir" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 32: 257-276. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2006.
- Öztürk, Mustafa. *Kur'an-ı Kerim Meali Anlam ve Yorum Merkezli Çeviri*. İstanbul: Düşün Yayınları, 2011.
- Sarıçam, İbrahim. *Hz. Muhammed'in Evrensel Mesajı*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2011.
- Sarıçioğlu, Ekrem. *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*. Isparta: Fakülte Kitapevi Yayınları, 2002.
- Sayar, Süleyman. Yahudi Karakteri (Tarihi ve Sosya-Piskolojik Bir Yaklaşım), *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 9 (2000): 1-13.
- Sırma, İhsan Süreyya. *Medine Vesikası Işığında Yahudi Meselesi*. İstanbul: Beyan Yayınları, 2006.
- Tabbara, Afif Abdu'l Fettah. *Kur'an Açısından Yahudi Menşei ve Karakteri*. çev: M. Aydın. İstanbul: Rabıta Yayınları, 1978.
- Tarakçı, Muhammet. "Tahrif". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 39: 422-424. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1979.
- _____, "Tevrat ve İncil'in Tahrifi ile İlgili Kur'an Ayetlerinin Anlaşılması Sorunu". *Usul Dergisi*, S. 2 (2004): 33-54.
- Tümer, Günay ve Abdurhman Küçük. *Dinler Tarihi*. Ankara: Ocak Yayınları, 1993.
- Umeri, Ekrem Ziya. *Medine Toplumu*. çev: N. Yıldız, İstanbul: Risale Yayınları, 1998.
- Vâkıdî, Ebu Abdullah Muhammed b. Ömer. *Kitabu'l Meğazî*. çev: M. K. Yılmaz, İstanbul: İlk Harf Yayınları, y.y.
- Watt, W. Montgomery. *Hz. Muhammed Medine'de*, çev: S. Kalhan, İstanbul: Kuramer Yayınları, 2016.

- Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi. *Hak Dini Kur'an Dili*. İstanbul: Zehreveyn Yayınları, 1979.
- Yiğit, İsmail. "Tebük Gazvesi" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 40: 228-230. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2011.
- Zemahşeri, *El- Keşşâf'An Haka'iki Ğavâmidî't-Tenzil ve 'Uyuni'l-Ekavil Fî Vucuhi't-Te'vîl*, çev: M. Çoşkun, Ö. Çelik, N. Çağıl ve A. Bebek, İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2017.

